

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ SANATLARI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİN MÛSİKÎSİ BİLİM DALI

İMAM-HATİP LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN DİNÎ MÛSİKÎ DERSİNE YÖNELİK TUTUMLARI

Doktora Tezi

Özkan APAYDIN

ANKARA 2018

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ SANATLARI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİN MÛSİKÎSİ BİLİM DALI

İMAM-HATİP LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN DİNİ MÛSİKÎ DERSİNE YÖNELİK TUTUMLARI

Doktora Tezi

Özkan APAYDIN

Danışman
Prof. Dr. Bayram AKDOĞAN

ANKARA 2018

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE;

Bu belge ile tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (.../.../....)

Tezi Hazırlayanın

Adı Soyadı

Özkan APAYDIN

İmzası

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ SANATLARI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİN MÛSİKÎSİ BİLİM DALI

İMAM-HATİP LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN DİNÎ MÛSİKÎ DERSİNE YÖNELİK TUTUMLARI

Özkan APAYDIN

DOKTORA TEZİ

TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. BAYRAM AKDOĞAN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
TABLolar LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR	vii
ÖNSÖZ.....	ix
1 GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu	1
1.2 Dînî Mûsikî Dersi	2
1.3 Din Öğretimi Genel Müdürlüğü	4
1.4 İmam-Hatip Liseleri	5
1.4.1 Ders Programı	6
1.4.2 Mezun Öğrenciler	13
1.4.3 Dînî Mûsikî Dersi.....	14
1.4.3.1 Ders Adı	14
1.4.3.2 Dersin İşlenme Süreci	15
1.4.3.3 Dersin Sınıfı, Fizikî Ortamı.....	16
1.4.3.4 Dersin İçeriği	18
1.4.3.5 Dersin Öğretmenleri	19
1.4.3.6 Alan Dışı Öğretmenler.....	21
1.4.3.7 Meslek Dersi Öğretmenleri.....	22
1.4.3.8 Ücretli Öğretmenler.....	23
1.4.3.9 Dînî Mûsiki Dersi Kitabı	24
1.4.3.10 Müfredat	34
1.4.3.11 Hizmet İçi Kurslar	37

1.5 Din ve Mûsikî.....	39
1.6 Konuyla İlgili Literatür Çalışmaları	40
1.6.1 1997 Yılından Sonraki Dönemde İmam-Hatip Liseleri	41
1.6.2 Anadolu İmam-Hatip Liselerinde Müzik Eğitimi	42
1.6.3 Türkiye’de Din Eğitimi ve İmam-Hatip Liseleri	43
1.6.4 İmam-Hatip Liselerinde Meslek Dersi Öğretimi	44
1.6.5 Türk Din Mûsikî Tarihine Bir Bakış	45
1.6.7 İslâm Kültür Tarihinde Mûsikî.....	46
1.6.8 İslâm’da Mûsikî Üzerine	48
1.6.9 Mûsikî ve İnsan	48
1.6.10 Popüler Kültür –Din Eğitimi	50
1.7 Çalışmanın Önemi.....	50
1.8 Problem Cümlesi	52
1.9 Çalışmanın Hipotezleri.....	52
1.10 Çalışmanın Yöntemi	52
1.10.1 Model	52
1.10.2 Sayıtlar.....	53
1.10.3 Sınırlılıklar	53
1.10.4 Evren ve Örneklem.....	53
1.10.5 Veri Toplama Araçları	54
1.10.6 Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi	54
1.11 Çalışmanın Amacı	55
1.12 Çalışmanın Süresi.....	55
1.13 Tanımlar	56
2 ANALİZ VE YORUMLAR.....	58
2.1 Veriler İle İlgili Bulguların Analizi.....	58

2.2 İstatistiksel Analizler İçin Eşik Değerler.....	58
2.3 Betimleyici İstatistikler	59
Tablo 1. Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı.....	59
Tablo 2. Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımı.....	59
Tablo 3. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	60
2.4 Müziğe İlişkin Tutum Ölçeği Sorularının Dağılımları.....	60
2.5 Müziğe İlişkin Tutum Ölçeği Faktör Analizi	76
2.6 Doğrulayıcı Faktör Analizi (Confirmatory Factor Analysis-Cfa).....	78
2.6.1 Müzik Dersi Sevgisi için Doğrulayıcı Faktör Analizi (CFA)	79
2.6.2 Müzik Becerisi İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi.....	81
Şekil.2 Müzik Dersi sevgisi Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli- Ham model	82
Şekil.3 Müzik Dersi Sevgisi Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli- Revize Edilen Model.....	83
2.6.3 Enstrüman Çalma ve İcraya Yönelik Tutum için Doğrulayıcı Faktör Analizi	85
2.6.4 Müzik Dersi Antipatisi İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi.....	88
2.6.5 Müzik Dersi Antipatisi İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi.....	89
2.7 T-TESTİ	93
2.7.1 Cinsiyete Göre T-Testi Analizi	93
2.8 ANOVA ANALİZLERİ.....	94
2.9 ÖĞRENCİ GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ	97
2.9.1 Demetevler İmam-Hatip Lisesi 9. Sınıf Kız Öğrencilerinin Görüş ve Önerileri	97
2.9.2 Demetevler İmam-Hatip Lisesi 10. Sınıf Erkek Öğrencilerinin Görüş ve Önerileri	100
2.9.3 Demetevler İmam-Hatip Lisesi 11. Sınıf Erkek Öğrencilerinin Görüş ve Önerileri	100

2.9.4	Demetevler İmam-Hatip Lisesi 11. Sınıf Kız Öğrencilerinin Görüş ve Önerileri.....	101
2.9.5	Demetevler İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Görüş ve Önerilerinin Yorumlanması	102
2.9.6	Nallıhan İmam-Hatip Lisesi 12. Sınıf Kız Öğrencilerinin Görüş ve Önerileri.....	104
2.9.7	Nallıhan İmam-Hatip Lisesi 12. Sınıf Erkek Öğrencilerinin Görüş ve Önerileri.....	104
2.9.8	Nallıhan-İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Görüş ve Önerilerinin Yorumlanması (Analiz)	105
2.9.9	Bâlâ İmam-Hatip Lisesi 11. ve 12. Sınıf Kız Öğrencilerinin Görüş ve Önerileri.....	108
2.9.10	Bâlâ İmam-Hatip Lisesi 11. ve 12. Sınıf Erkek Öğrencilerinin Görüş ve Önerileri.....	109
2.10	GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİN YORUMLANMASI.....	110
2.10.1	Öğrenci Görüş Ve Önerilerinin Yorumlanması	111
2.10.1.1	Demetevler İmam-Hatip Lisesi.....	111
2.10.1.2	Nallıhan İmam-Hatip Lisesi.....	112
2.10.1.3	Örneklem Olarak Seçilen Okullardaki Öğrencilerin Tutumlarının Karşılaştırılması	112
2.10.2	DİNÎ MÛSİKÎ ÖĞRETMENLERİNİN DERS KİTABI HAKKINDA GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİNİN YORUMLANMASI.....	118
2.10.2.1	Demetevler İmam-Hatip Lisesi Müzik Öğretmeninin Anket Sonuçları.....	118
2.10.2.2	Kalecik İmam-Hatip Lisesi Müzik Öğretmeninin Anket Sonuçları.....	121
2.10.2.3	Nallıhan İmam-Hatip Lisesi Müzik Öğretmeninin Anket Sonuçları.....	122
2.10.3	Öğretmenlerin Görüş Ve Önerilerinin Yorumlanması.....	123
III:	BÖLÜM.....	126
3	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	126

3.1 ÖĞRENCİ AÇISINDAN SONUÇLARIN ORTAYA KONMASI	127
3.2 ÖĞRETMENLER AÇISINDAN SONUÇLARIN ORTAYA KONMASI.....	127
3.3 ÖNERİLER	129
ÖZET.....	132
SUMMARY	134
4 KAYNAKÇA	136
5 EKLER.....	141
5.1 EK-2. DİNÎ MÛSİKÎ DERSİNE İLİŞKİN TUTUM ÖLÇEĞİ	141
5.2 EK-2. İMAM HATİP LİSELERİNDE GÖREVLİ DİNÎ MÛSİKÎ ÖĞRETMENLERİNE UYGULANAN ANKET	143
5.3 EK-3 BİMER ARACILIĞIYLA ULAŞILAN BİLGİ DOKÜMANI	144
5.4 EK-4 EĞİTİM FAKÜLTELERİ MÜZİK ÖĞRETMENLİĞİ LİSANS PROGRAMI	145
5.5 EK-5 İMAM-HATİP LİSELERİ HAFTALIK DERS PROGRAMI	152

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Keşfedici Faktör Analizi (Explatory Factor Analysis)	77
Tablo 2. Güvenirlik Analizi	78
Tablo 3. Müzik Dersi Sevgisi İçin Model Uyum İstatistikleri.....	80
Tablo 4. Müzik Dersi Sevgisi Modeli Parametreleri	81
Tablo 5. Müzik Becerisi Ölçeği İçin Ham Ve Revize Edilen Modeller- Model Uyum İstatistikleri.....	84
Tablo 6. Müzik Becerisi Ölçeği İçin Ham Model ve Revize Edilen Modellerin Parametreleri	85
Tablo 7. Enstrüman Çalma Ve İcraya Yönelik Tutum Ölçeği İçin Model Uyum İstatistikleri	87
Tablo 8. Enstrüman Çalma Ve İcraya Yönelik Tutum Ölçeği Modeli Parametreleri	88
Tablo 9. Müzik Dersi Antipatisi İçin Model Uyum İstatistikleri.....	90
Tablo 10. Müzik dersi antipatisi için model parametreleri	91
Tablo 11. Güvenirlik Analizi	92
Tablo 12.Cinsiyete göre müziğe ilişkin tutum düzeylerinin karşılaştırılması için T-testi sonuçları	94
Tablo 13.Okullara göre müziğe ilişkin tutum düzeylerinin karşılaştırılması için ANOVA sonuçları.....	95

KISALTMALAR

TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
AÜİFD	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Derneği
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurulu
İHL	: İmam-Hatip Lisesi
AİHL	: Anadolu İmam-Hatip Lisesi
İHO	: İmam-Hatip Okulları
YGS	: Yüksek Öğretime Geçiş Sınavı
KPSS	: Kamu Personeli Seçme Sınavı
TEOG	: Temel Eğitimden Orta Öğretime Geçiş Sınavı
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
ÖSYM	: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
MSP	: Milli Selamet Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DP	: Demokrat Parti
BİMER	: Başbakanlık İletişim Merkezi
CİMER	: Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu
DÖG	: Din Öğretimi Genel Müdürlüğü
TEG	: Temel Eğitim Genel Müdürlüğü
Yay.	: Yayınları
Ed	: Editör
C.	: Cilt
Vb.	: Ve benzeri

Vd.	: Ve diğlerleri
Vs.	: Vesaire
a.g.b	: Adı geçen belge
a.g.e	: Adı geçen eser
a.g.d	: Adı geçen doküman
Tsz.	: Tarihsiz
yy.	: Yüzyıl
bkz	: Bakınız
Çev	: Çeviren
Haz:	Hazırlayan

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması bugün sayıları neredeyse milyonları bulan İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin örgün eğitim ortamında Dînî Mûsikî dersinden en üst düzeyde faydalanabilmelerini, dersin sağlam temeller üzerine oturtularak yapılabilmesi gerekliliğini kendine kılavuz edinmiştir.

Örgün eğitim ortamında bir dersin başarıya ulaşmasında önemli rol oynayan birçok etken vardır. Dersin öğretmeni, dersin kitabı, müfredatı, programı, fizikî ortamı, materyalleri, dersi öğrenecek kitlenin derse karşı hazır bulunuşluk düzeyleri bu etmenler arasında en başta gelenlerdir. Bu etmenler dersin başarılı bir şekilde hedeflerine ulaşmasını sağlamak için sürekli yenilikçi değişimler adı altında değişikliğe uğrarlar. Bu değişiklikler bazen olumlu bazen olumsuz olabilir. Ancak eğitim sisteminde sürekli değişiklik yapılması gerek eğitim camiasında çalışan eğitimcileri gerekse kamuoyunu, eğitim sisteminde bir sorun olduğu kanısına götürmektedir. Bu çalışmada sözü edilen değişikliklerin İmam-Hatip Liselerinde okutulan Dînî Mûsikî derslerinin öğrenci tutumları bakımından incelenmesi, sonuçların değerlendirilerek yorumlanması hedeflenmiştir.

Bu çalışmanın seçilmesinde, konu başlıklarının belirlenmesinde, çalışmanın her safhasında bana tam destek olan, yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim ve Osmanlıca okumalarında bana rehber olan hocam Prof. Dr. Bayram Akdoğan 'a teşekkür ediyorum. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesine girdiğim ilk andan itibaren bana tüm samimi ve sevgi dolu yaklaşımlarıyla hem okulu, hem de bölümü sevdiren, karakter ve davranışlarıyla bana ve tüm öğrencilerine örnek olan değerli hocalarım Prof. Dr. Bayram Akdoğan ve Yrd. Doç. Dr. Ruhi Kalender'e, çalışmanın en başından sonuna kadar gerek verdiği derslerle gerekse ders dışı zamanlarda her an yanımda olan, bilgisini, ilgisini hiç esirgmeden tüm samimiyetiyle çalışmama destek olan Prof. Dr. Recai Doğan Prof. Dr. Abdülkadir Dündar, Doç. Dr. Cenk Güray ve Doç. Dr. Kubilay Kolukırcık hocalarıma da teşekkür ediyorum.

Keklikpınarı/Ankara

BÖLÜM 1

1 GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumuna, problem cümlesine, alt problemlerine, sınırlılıklarına ve tanımlamalara yer verilmiştir.

1.1 Problem Durumu

2015 -2016 Eğitim Öğretim yılı itibariyle MEB’e bağlı İmam-Hatip Lisesi sayısı 2033 adettir.¹ Bu okullarda eğitim gören öğrenci sayısı yaklaşık 700 bin civarındadır. Her geçen yıl okul ve öğrenci sayısındaki bu artışın devam edeceği ve İmam-Hatip Liselerinde okuyan öğrenci sayısının bir milyonu bulacağı tahmin edilmektedir.²

İmam-Hatip Liselerinin kuruldukları zamandan bugüne kadar geçen süredeki sayılarını incelediğimizde bugün ulaşılan İmam-Hatip Lisesi sayısının geçmiş yıllara göre büyük ölçüde artmış olduğu görülmektedir. Ancak sayılardaki bu artış, “eğitimin niteliğine ne kadar yansımıştır?” diye düşünüldüğünde maalesef nitelikteki artışın sayısal artışa paralel olmadığı, özellikle meslekî ders öğretmeni anlamında İmam-Hatip Liselerinin büyük sıkıntılar içinde olduğu düşünülmektedir.

İmam-Hatip Liselerinde okuyan öğrencilerin bir kısmının İmam-Hatip Ortaokulları mezunu öğrencilerden oluşması bir kısmının normal eğitim veren ortaokullardan mezun olması, İmam-Hatip Liselerinde okutulan ders programlarında sürekli değişiklikler yapılması okullarda verilen eğitimin işlevselliğini olumsuz etkilemektedir. Özellikle Müzik ve Dînî Mûsikî gibi öğrencilerin meslek hayatlarında uygulamalı olarak en çok ihtiyaç duyacakları sanat içerikli derslerin ders programından çıkarılarak yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olması

¹ Başbakanlık İletişim Merkezi 16.05.2016 tarihli 569812 nolu başvurunun 19.09.2016 tarihli yanıtı.

² Çalışmanın yazılmaya başladığı dönem 2015-2016 eğitim-öğretim yılı olduğu için ilgili dönemdeki istatistik bilgilere yer verilmiştir. 2017-2018 eğitim-öğretim yılı itibariyle MEB’e bağlı İmam-Hatip Liselerinin güncel sayısı için bkz. Milli Eğitim Bakanlığı resmi web sitesi www.meb.gov.tr

düşündürücüdür. Her geçen yıl adı geçen derslerin süreleri düşürülmekte³, zorunlu ders olan müzik dersi, beden eğitimi –görsel sanatlar dersi arasından seçmeli durumuna getirilerek yavaş yavaş yok olma sürecine gittiği görülmektedir.

1.2 Dînî Mûsikî Dersi

Sanat derslerinden biri olan Dînî Mûsikî dersinin seçmeli ders olması da İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin sanatsal derslerden faydalanabilme imkânını azaltmakta hatta büyük bir çoğunluğunda bu imkânı yok etmektedir. Bunun yanı sıra eğitim programında seçmeli ders olarak da olsa Dînî Mûsikî dersinin var olması, bu dersle ilgili yeterli görülmesi de, bir kitabın olması bu olumsuzluklar arasında olumlu karşılanabilecek bir durum olarak değerlendirilmektedir. Ancak adı geçen ders kitabının öğrenci seviyesine ve öğretmen seviyesine uygun olmaması bu kadar öksüz kalmış bir dersi daha da öksüz hale getirmektedir.⁴

Dînî Mûsikî dersinde okutulan kitabın genel olarak İmam-Hatip Lisesinin her sınıfı için ayrı ayrı yazılmış olmaması, öğrenci ve öğretmen seviyesine uygun olmayışı, ünite yapısının ve konuların birbirinden kopuk olması dersin hedef ve kazanımlarının gerçekleştirilmesini zorlaştırmakta hatta imkânsız hale getirmektedir.

Dînî Mûsikî dersi güzel sanatlar arasında yer alan bir derstir. Bu dersler insanı eğitmede veya bilgi beceri yönüyle biçimlendirmede çok önemlidir.⁵ Bu kadar önemli bir dersin her geçen gün işlevsiz hale gelmesi ülkemizin imam, hatip ve din görevlisi yetiştirme politikalarında başarısız olma riskini doğurmaktadır Türkiye’de din eğitimi veren okulların başında İmam-Hatip Ortaokulları, Liseleri ve İlâhiyat Fakülteleri gelmektedir. Okul dışında din eğitimi almak isteyenler için Diyanet İşleri Başkanlığının birimleri ve camîlerde bulunan Kur’ân kursları din eğitimi veren başlıca kurumlar arasında gelmektedir.

³ Milli Eğitim Bakanlığı *Tebliğler Dergisi* Temmuz 2014-2682 Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı 01.07.2014 Karar No:63, Konu: İmam-Hatip Lisesi ve Anadolu İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesinde Değişiklik Yapılması.

⁴ Öksüz kalmak ifadesi akademik olarak kullanılmayan bir biçim olsa da, dersin içinde bulunduğu durumu anlatmak amacıyla böyle bir ifadeye yer verilmiştir.

⁵ Bayram, Akdoğan, *Sanat’ın Kitabı*, Mans Medya Yayınevi, Ankara 2014, s. 101.

Örgün eğitim içinde din eğitimi veren İmam-Hatip Ortaokulları, Liseleri, Anadolu İmam-Hatip Liseleri ve İlâhiyat Fakülteleri MEB'e bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler. İmam-Hatip Ortaokulları ve Liselerinin tamamı Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne, İlâhiyat Fakülteleri YÖK'e, Diyanet İşleri Başkanlığı ise Başbakanlığa bağlı kuruluşlardır. İlkokul ve normal ortaokullarda da “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi” adı altında din eğitimi verilmektedir. İmam-Hatip Liselerinin tarihi Osmanlı dönemine kadar gitmektedir. İmam, hatip, din görevlisi olmak isteyen öğrencilerin yanı sıra din ağırlıklı eğitim almak isteyen tüm öğrencilerin tercih edebildiği bu okulların öğretim programlarında dinle ilgili derslerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bu okullar Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bulunan Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne bağlı olarak hizmet vermektedirler.

İmam-Hatip Liselerinin 2015 – 2016 dönemindeki öğrenci sayısının yaklaşık olarak 700 bin olduğu düşünülürse bu kadar öğrencinin sadece Din Görevlisi, İmam vb. meslekler dışında meslek seçmeyeceğini söylemek gerçekçi olmaz. Bu okulların çekiciliğini arttıran en önemli faktörlerden biri de huzurlu bir eğitim ortamına sahip olmasıdır.⁶ Sayıları hızla artan İmam-Hatip Liselerinin haftalık ders programı incelenirse, mesleki derslerle birlikte sayısal ve sözel derslerin de programda yoğun bir şekilde yer aldığı görülecektir. Çünkü bu okulda okuyan öğrenciler arasında din görevliliği dışında, kaymakam hâkim, subay, avukat, öğretmen, mühendis, mimar, polis, vb. meslek gruplarını seçecek öğrenciler olduğu tahmin edilmektedir.

Ders programları oluşturulurken bu gerçek göz ardı edilmemiş, öğrencilerin ve velilerin beklentilerine cevap verebilecek programlar oluşturulması için çalışılmıştır. Ancak İmam-Hatip Liseleri özünde, imam, hatip ve din görevlisi yetiştirmek amacıyla hizmet veren kurumlardır. Milli Eğitim içinde öğrencilere her kademedede din kültürünü ve din hizmetlerini vermekle mükellef olacak din adamları yetiştirmek bu kurumların başlıca görevleri arasında gelmektedir.

⁶ Ahmet Ünsür, *İmam-Hatip Liseleri, Kuruluşundan Günümüze*, Ensar Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 243.

1.3 Din Öğretimi Genel Müdürlüğü

Toplumsal anlamda Diyanet İşleri Başkanlığının görevini, örgün eğitimde özellikle İmam-Hatip Liselerinde MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü üstlenmiş durumdadır. İmam-Hatip Liselerinde okutulacak derslerin ne olacağı, içeriği, ders yoğunluğu, derslerle ilgili hizmet içi eğitimlerin planlanması, proje okulların oluşturulması, ders kitabının yazılması, basılması, dağıtılması, dersle ilgili materyallerin oluşturulması vb. tüm çalışmalar için Din Öğretimi Genel Müdürlüğü sorumlu birim olarak belirlenmiştir.

MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, bir genel müdür ve genel müdürlüğe bağlı 6 daire başkanlığından oluşmaktadır⁷. Bu daire başkanlıkları;

Eğitim Politikaları Daire Başkanlığı

Programlar ve Öğretim Materyalleri Daire Başkanlığı

Öğrenci İşleri ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı

Uluslar arası Eğitim Öğretim Daire Başkanlığı

İzleme ve Değerlendirme Daire Başkanlığı

Eğitim Ortamlarının ve Öğrenme Süreçlerinin Geliştirilmesi Daire Başkanlığı ve bir özel büro şubesiyle görevlerini yerine getirmektedirler.

İmam-Hatip Liselerinin genel müdürlük düzeyinde temsil edilmesi konunun önemsendiğinin bir sonucudur. Çünkü yıllar öncesinde neredeyse zorla kapatılmış İmam-Hatip Ortaokullarının şubeleşerek sayılarını çoğaltmaya çalıştığı bir dönemden geçerek bugün genel müdürlük düzeyine gelmesi din eğitimi ve öğretimi adına sevindirici bir durumdur. İmam, hatip ve din görevlisi yetiştirme amacıyla kurulmuş olan bu okullarda mûsikî sanatının gelişmesi için ders programına konulmuş olan Dînî Mûsikî dersinin seçmeli olması, müzik dersinin üç ders arasından (görsel sanatlar-müzik-beden eğitimi) seçiliyor olması geleceğin din görevlisi olacak öğrenciler için büyük bir eksiklik anlamına gelmektedir.

Vatandaşı, okuduğu ezânlarla, Kur'ân-ı Kerim'le, mevlîdlerle, ilâhilerle, salâlarla, kısacası ses ve hitabet güzelliğiyle etkileyecek, İslam Dininin sesi olacak

⁷ Milli Eğitim Bakanlığı /Din Öğretimi Genel Müdürlüğü resmi web adresi olan <https://dogm.meb.gov.tr/> den temin edilmiştir.

İmam-Hatip Lisesi mezunu öğrencilerin bu dersleri zorunlu ders olarak görmemelerinin ilerde onlar için büyük bir eksiklik olarak karşılarına çıkacağına kuşku yoktur.

1.4 İmam-Hatip Liseleri

İmam-Hatip Liselerinin mesleki lise konumu kazanması 1971 yılına dayanmaktadır⁸. 1971 yılında İmam-Hatiplerin ortaokul bölümü kapatılmış, lise bölümü 3 yıldan 4 yıla çıkarılarak İmam-Hatip Liseleri meslekî lise halini almıştır. Geçen yıllar içinde İmam-Hatip Ortaokulları kapatılmış, 8 yıllık zorunlu eğitime geçilmiş ve İmam-Hatip Liselerinin sayısı azaltılmış hatta İlahiyat Fakültesi öğrenci kontenjanları azaltılmış, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi öğretmeni atamalarında Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretmenlerinin alımı azaltılmıştır. Ancak tüm bu yapılanlara rağmen İmam-Hatip Okullarına halkın ilgisi azalmamış bilakis zaman geçtikçe velilerin ve öğrencilerin İmam-Hatip Okullarının açılması ve sayılarının çoğalması isteği daha da artmıştır. 2016 yılı itibariyle İmam-Hatip Liselerinin sayısı 2033 ‘ü bulmuştur.⁹

İmam-Hatip Liselerinin öğrencileri mesleğe hazırlama fonksiyonlarının yanı sıra öğrencilere dînî anlamda belirli bir kültür, yaşam biçimi, ibadet etmenin önemi gibi konularda rehberlik etmesi bu okulları diğer okullardan ayıran en büyük özelliklerden birisidir. Önümüzdeki 5 yıl içinde İmam-Hatip Ortaokulu ve Liseli öğrenci sayısının toplamda 2 milyonu aşacağı tahmin edilmektedir. Türkiye’deki toplam öğrenci sayısını düşündüğümüzde¹⁰ (2016 verilerine göre 17.588.958 toplam öğrenci sayısı) azımsanamayacak bir oran karşımıza çıkmaktadır.

⁸ Milli Eğitim Bakanlığı Kartal Mehmet Akif Ersoy Anadolu İmam-Hatip Lisesi resmi web sitesinde <http://makifersoyihl.com/?Syf=26&Syz=171202> bulunan “İmam-Hatiplerin Kronolojisi” başlıklı yazıdan alıntı yapılmıştır.

⁹ Başbakanlık İletişim Merkezi 16.05.2016 tarihli 569812 nolu başvuru sonucunda, 19.09.2016’da MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü Programlar ve Öğretim Materyalleri Daire Başkanlığınca gönderilen doküman.

¹⁰ Milli Eğitim Bakanlığı Resmi web adresi www.meb.gov.tr adresinde yayınlanan bilgilere göre 2016 yılında örgün eğitimde okuyan toplam öğrenci sayısı 17.588.958 ‘dir. Liselerde eğitim gören 5 milyon 807 bin 643 öğrencinin, 3milyon 798 bin 897’si (yüzde 65,4) resmi okullarda, 1 milyon 536 bin 135’i (yüzde 26,5) açık öğretim liselerinde, 472 bin 611’i (yüzde 8,1) özel okullarda okumaktadır. Resmi lisede okuna lise öğrenci sayısının 3 milyon 798 bin 897 olduğu düşünüldüğünde, resmi liselerde okuyan 5 kişiden 1 tanesinin İmam-Hatip Lisesinde okuduğu sonucuna varabilmekteyiz.

1.4.1 Ders Programı

Din hizmetlerinin doğru ve yerinde verilebilmesi için İmam-Hatip Liselerinde yetişen öğrencilerin belirli dersleri görmesi ve belirli kazanımlara ulaşması gerekmektedir. 2015 – 2016 Eğitim Öğretim Programında 9, 10, 11 ve 12. sınıflarda zorunlu dersler arasında haftalık olarak¹¹

Matematik Dersi	6 saat	(9 ve 10. Sınıflarda)
Dil ve Anlatım	2 saat	(9,10, 11, 12. Sınıflarda)
Türk Edebiyatı	3 saat	(9, 10, 11, 12. Sınıflarda)
T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük	2 saat	(11. Sınıfta)
Coğrafya	2 saat	(11.Sınıfta)
Fizik	2 saat	(9 ve 10.Sınıflarda)
Kimya	2 saat	(9 ve 10.Sınıflarda)
Biyoloji	3 saat	(9 ve 10.Sınıflarda)
Sağlık Bilgisi	1 saat	(9. Sınıfta)
Felsefe	2 saat	(11. Sınıfta)
Yabancı Dil	2 saat	(9, 10, 11, 12. Sınıflarda)
Arapça	5 saat	(9. Sınıfta)
Arapça	4 saat	(10.Sınıfta)
Trafik ve İlk Yardım	1 saat	(12. Sınıfta)
Beden E./ Görsel Sanatlar/Müzik	1 saat	(9, 10, 11, 12. Sınıflarda)

olarak planlanmış ve uygulaması yukarıda yazıldığı şekilde işlemektedir. Programda dikkat edilirse, Beden Eğitimi / Görsel Sanatlar / Müzik dersi zorunlu dersler arasında sayılmakta ancak bu derslerden sadece bir tanesi seçilebilmektedir. Ders saati 1 ders saati olarak belirlenmiştir. Diğer derslerin hiç birinde böyle bir seçmeli / zorunlu uygulaması yoktur. Bu uygulamada diyelim ki öğrenciler Beden Eğitimi dersini seçti, o zaman Görsel Sanatlar ve Müzik dersi, haftalık ders çizelgesi programında gözükmesine rağmen uygulamada olmamaktadır. Çünkü öğrenciler bu derslerden hangisini seçerse diğer dersleri alamamaktadır.

Beden Eğitimi, Görsel Sanatlar ve Müzik derslerinin hepsi geçmiş yıldaki programlarda zorunlu dersler arasında olmasına rağmen 2015- 2016 Eğitim Öğretim döneminde bu dersler bir araya getirilerek sadece bir tanesinin uygulamada

¹¹ MEB, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, *Tebliğler Dergisi*, 01.07.2014 tarihli, 63 sayılı İmam-Hatip Liseleri ve Anadolu İmam-Hatip Liseleri Haftalık Ders Çizelgesinde Değişiklik Yapılması Konulu Kurul Kararı. 2014-2015 yılında 9. ve 10. sınıflardan itibaren uygulanacak ders programında görüldüğü üzere Beden Eğitimi, Görsel Sanatlar ve Müzik dersi seçmeli ders durumuna getirilmiştir. Kurul kararında imzası olan bürokratların müzik öğretmenini olmaması ayrıca tartışılması gereken bir durumdur. Öğrencilerin en çok sevdiği ve ihtiyaç duyduğu dersler bu ve benzer kararla yok olma sürecine girmiştir.

seçilebilir olmasıyla kıyıma uğratılmışlardır. Geçmiş yıllardaki ders programlarında öğrenciler bu derslerin hepsini bir saat de olsa görmekteydi¹² Ancak bu uygulama ile müzik dersi yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bırakılmış ve öğrenciler için en önemli derslerden biri olan Dînî Mûsikî dersinin de önü kapatılmıştır. Zorunlu dersler arasında bulunan derslerin hiçbirinde uygulanmayan bu seçmeli - zorunlu ders seçim modeli sanat ve spor derslerinde uygulanarak “Beden Eğitimi, Görsel Sanatlar ve Müzik” derslerinin önemi azaltılarak bu derslerin haftalık ders çizelgesindeki konumları yok edilmiştir.

İmam-Hatip Liselerinde okuyan öğrenciler sanatsal derslerden mahrum bırakılmıştır.¹³ Din Öğretimi Genel Müdürlüğünün en önemli görevlerinden birisi, İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin muhakeme yapabilen, estetik düşünebilen, sanatsal anlamda belirli bir estetiğe sahip olmuş bilgisi, becerisi, hitabeti, karakteriyle etrafına örnek olabilen bireyler olarak okullardan mezun olmalarını sağlamaktır. Bir din adamı düşünün ki, “sanattan hiç beslenmemiş, mûsikî nedir haberi yok, bir ezân okuduğunda insanlar yanından kaçıyor, hitabeti zayıf” böyle bir din adamı çevresinde ne kadar dinlenir, ne kadar saygı ve itibar görür, dine hizmeti ne düzeyde verimli olur? Ders programları yapılırken zorunlu ders denilen dersler, adı üstünde gerçekten zorunlu olmalıdır, özellikle Müzik ve Dînî Mûsikî derslerine ayrı bir önem verilmesinde fayda görülmektedir. Bu dersler de diğer dersler kadar önemlidir. Hatta din adamı olacak birisi için diğer derslerden bile önemlidir diyebiliriz. Matematik dersinin 6, diğer derslerin ortalama üç saat olduğu, Müzik dersinin en iyimser bakışla %33 olarak var olduğu bir programda haftalık 1 saat olması da ayrıca bir problemidir. Bu kadar önemli olan bir dersin ders programında zorunlu ders olması ve haftalık ders programında en az 2-3 saat olmasının gerekliliğine ve faydalarına diğer bölümlerde değinmiştik. Burada da değinmekte fayda vardır, bir din adamı için sesini kullanabilmek ve mûsikî ilmini bilmek demek onun mesleğinde başarılı uygulamalar yapması için hazır olması anlamına gelmektedir. Çünkü din adamı tüm toplum tarafından dinlenen, saygı gösterilen bir bireydir. Hitabetiyle, ses güzelliğiyle

¹² MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı 04.09.2014 tarihli 86 sayılı *İmam-Hatip Liseleri Ders Programı Çizelgesi Konulu Genelge*

¹³ Mahrum bırakılma ifadesi özellikle seçilmiş bir ifadedir. İnsanoğlunun sanatsal, estetik, zihinsel ve biyolojik gelişimini en çok etkileyen derslerin zorunlu dersler arasında gibi gösterilerek seçmeli ders olarak haftalık ders programında yer alması öğrencilere yapılan bir haksızlık olarak yorumlanmaktadır.

topluma sesini duyurur. Bu bakımdan Din Öğretimi Genel Müdürlüğü ve ilgili birimlerin burada tespit edilen problemlere çözüm sunması ihtiyaç haline gelmiştir.

Beşerî duyguların en tabisi olan hislerin ifade edilmesinde çok mühim yeri olan mûsikînin¹⁴ görmezden gelinmesi olumsuz eğitim-öğretimin amaçlarına uygun gözükmemektedir. İlgili yöneticiler ve karar mercileri bu dersin bir ihtiyaç olduğunu bilmeli ve ders programları hazırlanırken Dînî Mûsikî dersi hak ettiği önemi görmelidir. Zirâ, bu anlayışla eğitim ve öğretimde hedeflenen kazanımların ortaya çıkacağı düşünülmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığının meslek edinme çalışmaları kapsamında hedeflerinden en önemlisi ortaokulu bitiren her üç öğrenciden iki tanesinin meslek lisesine yönlendirilme hedefidir.¹⁵ Bu hedef doğrultusunda, MEB bünyesinde Mesleki Eğitim ve Genel Müdürlüğü kurulmuş ve meslek liseleri ile ilgili tüm iş ve işleyişler için çalışmalar başlatılmıştır. Ülkemizde özellikle Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesinde kız çocuklarının okula gönderilmesi için devlet ve MEB yetkilileri önemli çalışmalar yapmaktadır. Bu anlamda İmam-Hatip Ortaokulları, Liseleri ve İlâhiyat Fakülteleri de bu konuda belirli hassasiyetlere sahip velilerin düşüncelerini değiştirerek onların da çocuklarını okul ortamına yollamaları açısından faydalı okullar arasında gelmektedir. Çünkü toplumdaki her bireyin eğitime ve okullara bakışı farklılık gösterebilir. Bu farklılıklar toplumun bazı kesimlerinde değişik istekler ve ihtiyaçlar şeklinde ortaya çıkabilir. Bu nedenle toplumun fertleri çocuklarını okula gönderirken bazı hassasiyetler taşıyabilirler. Bu anlamda İmam-Hatip Okulları belirli hassasiyeti olan aileler ve öğrenciler için de önemli okullardandır.

İmam-Hatip Okulları, özellikle yaşadığımız dini öğrenmek, dînî ilimlere yönelmek, dînî bilgi ve kültür içinde kendini yetiştirmek isteyen öğrenciler için bu isteklere yönelik eğitim-öğretim programları sunmaya çalışan okullardandır. Dünyanın her yerinde gerek lise, gerekse üniversiteden mezun olunduktan sonra iş bulma konusunda sıkıntılar yaşandığı bilinmektedir. Ülkemizin de yaşadığı önemli

¹⁴ Bayram Akdoğan, *Mevleviliğin Din Anlayışında Mûsikî*, Bilge Yayıncılık, s.63. Ayrıca Bkz. Bayram Akdoğan, *Türk Din Mûsikîsi Dersleri*, Bilge Ajans Matbaa, Ankara 2010, s. 26 -27- 28.

¹⁵ Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarlık Makamının 2007/30 Sayılı Genelgesi.

sıkıntılardan birisi işsizlik sorunudur.¹⁶ Sayıları milyonları bulan işsiz insanımız hâlâ kendi alanlarına ve isteklerine göre iş aramaktadırlar. Sadece atanmak için bekleyen öğretmen sayısı bile yüz binlerle ifade edilmektedir. Ancak gerek öğretmenlik atamasında gerek İmamlık mesleğinde, Kur’ân Kursu öğretmenliğinde vb. mesleklerde İmam-Hatip Lisesi ve İlâhiyat Fakültesi mezunu öğrenciler bugün için şanslı öğrenciler arasında gelmektedirler.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ilkökul 4. Sınıftan itibaren Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretmeni eşliğinde okutulmaktadır¹⁷. Ortaokullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi zorunlu dersler arasında yer almaktadır. Bu durum da Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin MEB’e kadrolu olarak öğretmen olarak atanabilmesinin yolunu açmış ve atama kontenjanlarında Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretmenlerine büyük sayıda kontenjan ayrılmasını sağlamıştır.

İmam-Hatip Liselerinin ve Ortaokullarının günümüzdeki durumunu anlamak için geçmişine kısaca baktığımızda imam ve hatip yetiştirmek için kurulan ve daha sonra “Medrestü-l Vaizîn” ile birleştirilerek “Medresetü-l İrşad” adını alan “Medresetü-l Eimmeti ve-l Hutaba” okullarının geçmişi 1913 yıllarına kadar uzanmaktadır.¹⁸ Cumhuriyet döneminde Tevhid-i Tedrisat Kanununun kabul edilmesiyle birlikte medreseler kapatılarak tüm eğitim kurumları Maarif Vekâletine bağlanmıştır.¹⁹ Kuruldukları günden bu yana dek hem kamuoyunun hem de siyasetin odağında olan İmam-Hatip okulları yıllar içinde birçok kez kapanma durumu yaşamıştır. Kapatılmaya çalışıldığı dönemlerde ayrıca üniversiteye geçiş sınavlarında uygulanan kat sayı sorunu İmam-Hatip Okullarının yaşadığı sıkıntılar arasında gelmektedir.

Eski adıyla İmam-Hatip Okulları, bugünkü adıyla İmam-Hatip Ortaokulları, Liseleri ve Anadolu İmam-Hatip Liselerinin geçmişine baktığımızda ülkenin içinde

¹⁶ Türkiye İstatistik Kurumu resmi web sitesinden edinilen bilgilere Mayıs 2017 verilerine göre 15 yaş üstü işsiz sayısı 3 milyon 225 bin kişidir.

¹⁷ MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı 25.06.2012 tarihli 69 sayılı numaralı “İlköğretim Kurumları (İlkokul – Ortaokul) Haftalık Ders Çizelgesi” Konulu Karar.

¹⁸ Ahmet Ünsür, *İmam-Hatip Liseleri Kuruluşundan Günümüze*, Ensar Neşriyat Yayıncılık. İstanbul, 2005. s. 30.

¹⁹ Ahmet Ü, a.g.e.

bulunduğu siyasi otoritenin bu okulların var olması ya da olmamasında etkili oldukları net bir şekilde ortadadır.

Bir yanda halkın, çocuklarını İmam-Hatip Okullarına yollamak istemesi bir yandan bu okulların kapatılmak istenilmesi, diğer bir taraftan bu okullardan mezun olan öğrencilerin üniversiteye giriş sınavında katsayı mağduriyeti yaşamaları, en sonunda tüm mağduriyetlerin kalkmış olması İmam-Hatip Liselerinin bugünkü duruma gelmiş olması demokratik bir ülke olmak adına kuşkusuz sevindiricidir. Ancak dikkat edilirse İmam-Hatip Okullarının / Liselerinin sadece var olma mücadelesi verdiği, hedeflerine ulaşma konusunda, eğitim öğretim programlarının işlevselliği konusunda kayda değer çalışmaların yeterli olmadığı düşünülmektedir.

İmam-Hatip Ortaokulu ve Liselerinin sayılarının artması, bu okullarda katsayı uygulamalarının kalkması gibi olumlu çalışmaların yanı sıra bu okullara yönelik eğitim öğretim programları, ders kitapları, materyaller, bu okullarda görevli alan öğretmenlerinin yetkinliği vb. konularda aynı savaşın verilmediğini çalışmamızın asıl konusunu oluşturması bakımından ortaya koymak durumundayız.

Her geçen gün okul bazında da öğrenci bazında da sayıları hızla artan İmam-Hatip Ortaokulu ve Liselerinin eğitim öğretim programlarının niteliğinin aynı hızda artmadığını, meslekî dersleri verebilecek yeterlilikte, yetişmiş öğretmen sayısının gerektiği sayıda olmadığını, sanatsal derslerin azaltıldığını, mûsikî gibi çok önemli olan bir dersin neredeyse hiç olmadığını sadece ders programına bakarak bile söylemek mümkündür.

2018 yılı dâhil olmak üzere İmam-Hatip Okullarının / Liselerinin sayılarının artmış ve artmaya devam ediyor olması kuşkusuz sevindirici bir durumdur. Ancak nicel artışla beraber niteliğin artmaması aksine azalması da hiç kuşkusuz üzücü bir durumdur. İstatistiksel olarak baktığımızda bugün için 2000'den fazla İmam-Hatip Lisesi²⁰ ve bu okullarda öğrenim gören 700 bin civarında öğrenci mevcuttur. Bu nicel artıştaki hızın, nitelik olarak da artması gerekmektedir. Aksi takdirde İmam-Hatip Liselerine olan istek ve güven azalacaktır. İmam-Hatip Liselerinden mezun

²⁰ Başbakanlık İletişim Merkezi 16.05.2016 tarihli 569812 nolu başvuru sonucunda, 19.09.2016'da MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü Programlar ve Öğretim Materyalleri Daire Başkanlığından 2016 yılı itibarıyla İmam-Hatip Liselerinin sayısının 2033 tane olduğu bilgisi.

olan öğrencilerin mesleki yeterlilikleri yeterli seviyede olamayacak ve mezun öğrencilerin genel nitelikleri de azalacaktır.

Dînî Mûsikî dersinin İmam-Hatip Liselerindeki işlevini incelediğimizde bu dersin seçmeli ders olması, adı üstünde “seçmeli” olduğu için seçilmeme ihtimalini de ortaya koymaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı seçmeli ders yönetmeliğine göre bir dersin okutulabilmesi için o dersin en az 10 öğrenci tarafından seçilmesi gerekmektedir yani 10 öğrencinin altında bir sayı olduğunda adı geçen dersin öğretimi yapılamamaktadır.²¹

İmam-Hatip Lisesinde okuyan bir öğrencinin genel olarak tüm derslerinde ve okul bittikten sonraki meslek hayatında da en çok ihtiyaç duyacağı ve kullanacağı becerilerinden birisi “ses kullanma” becerisi olacaktır. İslâm dininde yapılan ibadetlerin genelinde “sesi doğru ve güzel kullanma” önemli bir gerekliliktir. Kur’ân-ı Kerim, ezân, mevlîd, ilâhi okumaları vb. tüm ibadetlerde sesi doğru ve güzel kullanabilme becerisi gerekmektedir. Eğitim – öğretim ortamında bu beceriyi geliştirebilmek için ilkokul ve ortaokullarda Müzik, İmam-Hatip Liselerinde ise Müzik ve Dînî Mûsikî dersi öğretim programına konulmuştur. Çünkü mûsikî sanatı insanın ruh dünyasıyla yakından ilgili olan güzellik duygularını destekleyen önemli bir sanat dalıdır.²² Sesi doğru ve güzel kullanabilmeyi öğrenmek, sesi her anlamda geliştirmek için Müzik ve Dînî Mûsikî dersleri büyük önem taşımaktadır.

İmam-Hatip Liselerinin kurulma amacı, imam, hatip ve din görevlisi yetiştirmektir. İmamlık, hatiplik yapacak geleceğin din görevlisi olacak İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin meslek hayatlarında başarılı olması kuşkusuz devletin ve dolayısıyla MEB’in bu konuda birinci amacıdır. Ancak İmam-Hatip Liselerinin haftalık ders programını incelediğimizde 2015- 2016 eğitim öğretim yılında, önceki programlarda zorunlu olan müzik dersinin kaldırılarak, görsel sanatlar-müzik-beden eğitimi gibi bir paket yapıldığını; bir nevi seçmeli ders durumuna getirildiğini görmekteyiz. Yani İmam-Hatip Lisesinde okuyan bir öğrenci, “Müzik, Görsel Sanatlar, Beden Eğitimi” dersinden sadece birini seçebilmektedir. Dersin seçilebilmesi için ise en az 10 öğrencinin dersi seçmesi ve en önemlisi dersi

²¹ Milli Eğitim Bakanlığı, Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği, 11. Madde, 4. Fıkra.

²² Bayram Akdoğan, *Türk Din Mûsikî Dersleri*, Bilge Yayınevi, Ankara, 2010. s. 26.

okutmakla mükellef olan müzik öğretmeninin okulda normunun bulunması gerekmektedir. Böyle bir sistemde öğrenciler müzik dersi için gerekli çoğunluğu oluşturamazsa, okulda normu bulunan kadrolu müzik öğretmeni olsa bile öğretmen norm fazlası duruma düşmekte ve mecburen görev yaptığı okuldan başka okula tayin istemek zorunda kalmaktadır. Uygulaması bu şekilde olan bir dersi, zorunlu ders olarak kabul etmek doğru olmaz çünkü zorunlu ders demek; her öğrencinin seçim yapmadan, mecburi olarak eğitim- öğretimini alması gereken derstir. Örneğin; İmam-Hatip Liseleri haftalık ders programında Matematik dersi haftalık 6 saat ve zorunlu bir derstir. Her öğrenci bu dersin eğitimini almak ve bu dersten başarılı olmak zorundadır.

Müzik dersinin, programda zorunlu derslerden sayılması, ancak uygulamada seçmeli ders şeklinde olmasının yaratmış olduğu başka bir problem de, seçmeli dersler arasında yer alan Dînî Mûsikî dersinin, hangi öğretmen tarafından okutulacağı sorunudur. Müzik dersinin uygulamada zorunlu olmamasının yarattığı problemden ötürü okullarda yeterli sayıda müzik öğretmeni bulunmaması Dînî Mûsikî dersi için de ayrı bir problemin oluşmasına neden olmaktadır. Durum böyleyken, Müzik dersinin zorunlu olmaması, İmam-Hatip Liselerinde, hem Müzik hem de Dînî Mûsikî eğitiminin bir noktada öksüz duruma düşmesine sebep olmuştur. 2016 yılı itibariyle sayısı 2033 olan İmam-Hatip Liselerinde sadece 754 tane kadrolu müzik öğretmeni bulunması bu tespitimizi ispatlar niteliktedir.

Bu konunun önemini bilen ve gören yetkililer İmam-Hatip Liselerinde böyle bir dersin olması için çaba harcamışlar ve bu dersin seçmeli de olsa programa girmesini sağlamışlardır. Ancak dersin zorunlu dersler arasında olmaması bu çabaların bir noktada boşa gitmesine neden olmuştur. Neredeyse İmam-Hatip Liselerinin üçte ikisinde kadrolu müzik öğretmeni bulunmamaktadır. Bu sonuçtan anlaşılacağı üzere Dînî Mûsikî dersinin, İmam-Hatip Liselerinde hedeflenen kazanımları elde etmesi mümkün gözükmemektedir.

2015 - 2016 eğitim öğretim dönemi İmam-Hatip Liseleri ders programını incelediğimizde, daha önceki yıllarda zorunlu ders olarak haftalık 1 ders saati olan müzik dersinin, haftalık ders programında, “görsel sanatlar, beden eğitimi ya da

müzik dersi” olarak programda yer aldığını görüyoruz.²³ Yani İmam-Hatip Lisesinde okuyan bir öğrenci; müzik, görsel sanatlar ya da beden eğitimi dersinden sadece bir tanesini dönem içinde seçebiliyor. Oysaki adı geçen tüm dersler 2015-2016 yılına kadar haftalık 1 saat zorunlu dersler arasında bulunmaktaydı. Sanatsal ve sporsal dersler içinde görsel sanatlar, müzik ve beden eğitimi dersi en başta gelen derslerdir. Bu derslerin zorunlu dersler içinde gösterilerek, sadece bir tanesinin seçilme ihtimali olması, uygulamada bu dersleri zorunlu dersler arasından çıkarmış olmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı norm kadro yönetmeliğine göre²⁴ bir öğretmenin, normunun bulunduğu okulda ders saatinin 6 saatin altına düşmesi, öğretmeni, okulunda norm fazlası durumuna getirmekte ve görev yaptığı okuldan başka bir okula tayin istemek zorunda bırakmaktadır 2033 tane İmam-Hatip Lisesinde, kadrolu müzik öğretmeni sayısının sadece 754 tane olması da bu yanlış uygulamanın sonuçlarından biridir. Yanlış olduğu düşünülen bu uygulama nedeniyle birçok okulda müzik öğretmeni normu mevcut ya da yeterli sayıda değildir. Bu okullarda müzik derslerine başka alandan gelen öğretmenler girmektedir. Benzer sıkıntı bugün İmam-Hatip Liselerinde de yaşanmaktadır. Dînî Mûsikî ya da Müzik dersine, alanı müzik olmayan öğretmenler girebilmektedirler. Bu durum Dînî Mûsikî ya da müzik dersinin gelişmesini, hedeflere ulaşmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum İslâm dininin sesi olacak imamları, müezzinleri, din adamlarını yetiştirecek İmam-Hatip Liselerinde Dînî Mûsikî derslerine, alanı mûsikî olmayan öğretmenlerin girmesine neden olmaktadır.

1.4.2 Mezun Öğrenciler

İmam-Hatip Liselerinden mezun olan öğrencilerin büyük çoğunluğu imam, hatip ya da din görevlisi olmaktadırlar. İlâhiyat fakültelerinde okuyup, din kültürü öğretmeni, akademisyen olarak üniversitelerde hoca olanlar da vardır ancak büyük çoğunluğu ileride imam, din görevlisi olacak öğrencilerin, sanat derslerinden ve mûsikî dersinden yoksun bırakılması, meslek hayatlarında gösterecekleri başarıyı azaltmaktadır. Bu durum bir noktada dinimizin yayılmasını, sevilmesini sağlayacak

²³ MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı 04.09.2014 tarihli 86 sayılı İmam-Hatip Liseleri Ders Programı Çizelgesi Konulu Genelge.

²⁴ MEB, Eğitim Kurumları Yönetici ve Öğretmenlerin Norm Kadrolarına İlişkin Yönetmelik Madde 18- (1) a.

din görevlilerinin ibadetlerin genelinde ve özellikle Kur'an-ı Kerimi güzel bir sesle okuma konularında eksiklikler içinde olacağı ön görülmektedir.

1.4.3 Dînî Mûsikî Dersi

İmam-Hatip Liselerinde, Dînî Mûsikî dersi seçmeli dersler arasında yer almaktadır. Derse girmesi gereken mûsikî öğretmenlerinin yeterli sayıda olmaması, derste kullanılan kitabın, öğrenci ve öğretmene uygunluğunun da tespit edilmesini zorlaştırmaktadır. Öğretmen sayısının yeterli olmaması, öğrencilerin dersi seçemeyeceği anlamına gelmektedir. BİMER aracılığıyla Milli Eğitim Bakanlığından alınan bilgilerde, 2016 verilerine göre, 2033 İmam-Hatip Lisesinde okuyan, 700 bin öğrenci olduğu, basılan Dînî Mûsikî ders kitabının sayısının da 31.000 adet olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bu sayının genel İmam-Hatip Lisesi öğrenci sayısına göre çok düşük olduğu ortadadır. Neredeyse yüz öğrenciden sadece dört tanesinde kitap mevcuttur. Ortalama %4 olan bu oran dersin ne durumda olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Dersle ilgili problem olarak görülen durumlar ve buna yönelik çözüm önerileri alt başlıklarda verilmiştir.

1.4.3.1 Ders Adı

Bilindiği üzere İmam-Hatip Liselerinde müzikle ya da mûsikîyle ilgili “Mûzik” ve “Dînî Mûsikî” olmak üzere iki tane ders bulunmaktadır. BİMER aracılığıyla MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğünden alınan bilgilerde, haftalık 1 ders olan müzik dersinde de Dînî Mûsikî dersi işlenebileceği belirtilmiştir. Bu anlamda dersin ismi konusunda öğretmenler arasında birlik olup aynı şekilde hareket edememe ihtimali mevcuttur. Çünkü ortada anlaşılır bir durum yoktur iki ders birbirinden çok farklıdır.

Mûzik dersinin eğitim öğretim programı ile Dînî Mûsikî dersinin eğitim öğretim programları birbirinden farklıdır. Hedef ve kazanımlarda farklılıklar mevcuttur, kitaplar farklıdır. Bu bakımdan ders isminin ortaokullarda, liselerde ve

üniversitelerde birbiriyle örtüşecek şekilde adlandırılması gerekmektedir. Doğru bir ders adıyla yanlış anlamların ve uygulamaların da önüne geçilecektir.

İmam-Hatip Ortaokullarında “Müzik”, İmam-Hatip Liselerinde “Müzik / Dînî Mûsikî”, İlähiyat Fakültelerinde “Türk Din Mûsikîsi” olarak karşımıza çıkan bu dersin adı “Türk Din Mûsikîsi” olarak değiştirilmesi, isim farklılıklarından doğan problemlerin giderilmesine katkı sağlayacaktır. Bu isimler içinde hem Türk, hem Din hem de mûsikî adları geçmektedir. Bu anlamda dersin ne olduğunu ifade etmesi bakımından dersin adının tek bir isimde birleşmesinde fayda görülmektedir.

1.4.3.2 Dersin İşlenme Süreci

Eğitim öğretim ortamında en önemli unsurlardan biri dersin işlevsel bir bütünlükte yapılmasıdır. İşlevsel bir bütünlük olabilmesi için dersi ilgilendiren tüm saç ayaklarının yere sağlam bir şekilde basıyor olması gerekmektedir. Dersin öğrencilere neden verildiği, öğrencilerin bu dersin kazanımlarından faydalanmasının gerekliliği öğrencilere çok iyi açıklanmalıdır.

Öğretmen, ders işleme sürecinde ihtiyaç duyduğu tüm materyallere hızlıca ulaşabilmelidir. Öğrencilerin uygulama ağırlıklı derslere istekli bir şekilde katılmasında materyallerin önemi çoktur. Ders sürecinin verimli işleyebilmesi için öğretmenin dersi işlerken kullanacağı ders kitabı, materyaller, tüm ihtiyaçları en üst seviyede karşılanmalıdır. Ancak bugün itibariyle İmam-Hatip Liselerimizin bu saydığımız unsurların her birinde ayrı ayrı eksiklik ve ihtiyaçları mevcuttur. Derse girecek öğretmen sıkıntısı, dersin işlenme süreci ile ilgili sayısız problemin doğmasına neden olmaktadır. Derse giren öğretmenin olduğu okullarda da ders süreci amacına uygun şekilde ilerleyememektedir.

Ders işleme sürecinin amaca uygun şekilde ilerleyebilmesi için öncelikle, Dînî Mûsikî dersinin haftada en az 2 ders saati zorunlu olması, ders öğretmenin mutlaka müzik branşından olması, öğretmenlerin Dînî Mûsikî dersleriyle ilgili eksikliklerinin giderilmesi ve ihtiyaç duyulan bilgilerin verilebilmesi için hizmet içi vb. çalışmaların yapılması, her okulda ihtiyaca uygun mûsikî odalarının

oluşturulması, ders için gerekli olan tüm materyallerin temin edilmesi, derste kullanılan kitabın da öğrenciye görelilik ilkesine göre yeniden düzenlenmesi mevcut durumda yaşanan problemin giderilmesi bakımından yararlı görülmektedir. Uygulamadaki tüm aksaklıkların hızlıca tespit edilmesi ve yetkili merciler tarafından her aşamanın önemle değerlendirilmesinde fayda görülmektedir. Bu şekilde bir sistem kurulduğu zaman ders işleme sürecinin verimli olması ve hedeflenen kazanımların gerçekleşmesinin de sağlanmış olacağı düşünülmektedir.

1.4.3.3 Dersin Sınıfı, Fizikî Ortamı

Dînî Mûsikî dersinin sağlıklı bir şekilde işlenebilmesi için her şeyden önce dersin fiziğine uygun tasarlanmış bir müzik odası gerekmektedir. Ancak örneklem olarak seçilen okulların hiçbirinde özellikle mûsikî dersi için yapılmış bir derslik bulunmamaktadır. Müzik dersliği olmayınca haliyle derslerle ilgili materyaller de bulunmamaktadır. Çok büyük bütçelerle yapılan ve yapılma gayesi öğrencilere hizmet olan okullarda müzik dersliklerinin olmaması mûsikîye verilen önemin ne düzeyde olduğunun bir göstergesidir. Özel okulların neredeyse tamamında müzik derslikleri ve ilgili materyaller varken, devlet okullarında bu dersliklerin ve ilgili materyallerin olmaması eğitimin işlevselliği ve niteliği konusunda önemli bir eksiklik olarak görülmektedir.

Fizikî imkândan yoksun olarak yapılacak bir eğitimden ne kadar verim alınabilir? Böyle bir imkânsızlıkta dersin öğretmeni ne kadar verimli olabilir? Öğretmen, psikolojik anlamda derse ve öğrencilerine karşı nasıl bir ruh hali içinde olur? Mesleğine karşı sevgisi, saygısı, idealistlik duygusu hedeflenen düzeyde olur mu? Sorularına “evet” yanıtını vermek mümkün değildir. Fizikî imkânlar bir ders için dersin öğretmeni kadar önemlidir. Fizikî imkânlar olmadan dersin öğretmenin, dersin öğretmeni olmadan da fiziki imkânların bir önemi yoktur. Özellikle mûsikî gibi temeli ve özü icra olan bir dersin gerekli materyaller, çalgılar olmadan verimli ve hedeflenen bir şekilde yapılması mümkün değildir. Aksi takdirde yapılacak ders kuramsal ağırlıklı bir ders olmaktan öteye gidemeyecektir. Araba kullanmayı öğretmek istiyorsunuz, hedefiniz şoför yetiştirmek, öğretmeniniz var, öğrenciniz var

ama arabanız yok diyelim. Böyle bir durumda hedefe ulaşmak mümkün değildir. Sadece arabanın nasıl bir şey olduğu anlatılır, donanımı anlatılır ancak uygulama yapılamadığı için bu ortamda şoför yetişemez. Aynı durum mûsikî dersi için de geçerlidir. Ancak dersin ihtiyaç duyduğu fiziksel mekânlar, materyaller, çalgılar, donanımlar vb. ihtiyaçlar tam anlamıyla mevcut değildir. Demetevler İmam-Hatip Lisesinde bodrum katta depo tarzında bir oda müzik dersliği olarak kullanılmaktadır ancak diğer okulların herhangi bir müzik odaları bulunmamaktadır.

Eğitim sistemi, öğretmenin öğretmesi, öğrencinin öğrenmesi için gerekli olan koordinasyonu sağlamak için kurulmuştur ve var olmasının sebebi budur. Bu sistem içinde görevli birimler bu amaca yönelik çalışmalar yapmak ve gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Ancak bu sistem içinde her nedense konu müzik dersi olunca ne derslik, ne materyal, ne ders saati, ne ders kitabı, ne ders öğretmeni hiçbir konuya yeterince önem gösterilmemektedir. Bu olumsuz durum aslında ülkemizin sadece mûsikî konusunda değil genel olarak sanat eğitimi konusunda, sanatçı yetiştirme konusunda ne kadar eksik kaldığının en büyük nedenlerinden ve göstergelerinden biridir. Her okulda nasıl müdürler için bir oda ve gerekli malzemeler mevcutsa Dînî Mûsikî dersi için de aynı şekilde dersin fiziğine uygun yalıtımı yapılmış, akıllı tahtası, ritim âletleri, diğer çalgıların da olduğu standart özelliklere sahip bir müzik odası bulunmalıdır. Trilyonluk bütçelerle okul yapılabiliyorsa bu yatırımların çok küçük bir kısmıyla bu dersliklerin de yapılabilceğinde kuşku yoktur.

Fiziksel imkânları olan bir derslikte öğretmen de kendinde daha fazla çalışma isteği hissedecek, mesleğine karşı daha olumlu tutumlar sergileyecek aynı şekilde. dersi alan öğrenciler de böyle bir dersliğe girdiklerinde derse karşı tutumları olumlu anlamda gelişecek ve eğitim öğretimde hedeflenen kazanımlar için gerekli ortam sağlanmış olacaktır. Fiziksel imkânlar bu ortamı sağladıkça ders dışı zamanlarda da öğretmen çalgısıyla pratik yapma imkânı bulacaktır. Pratiği olmayan bir sanatın gelişmesi mümkün değildir.²⁵ Çünkü mûsikî gerek ses, gerekse çalgı konuları bakımından özünde icra olan bir derstir. Yani uygulamanın sürekli olarak yapıldığı bir derstir.

²⁵ Bayram Akdoğan, *Sanat'ın Kitabı*, Mans Medya, Ankara, 2014, s. 115.

Bu uygulamaların icra vb. gibi işlerin yapılabilmesi de gerekli olan materyallerin teminiyle mevcudiyetiyle olabilecektir. Bir iş yapılacaksa eksiksiz yapılması için gerekli olan tüm ihtiyaçlar eksiksiz şekilde sağlanması gerekmektedir. Aksi takdirde dersin uygulama kısmı lafta kalır ve dersin öğretmeni mecburen kuramsal ağırlıklı bir şekilde dersini işlemek zorunda kalır. Bu durum hem öğretmeni, hem de öğreneni sıkıntıya sokar. Okul ortamında öğretmenin mesleğine, işine olan inancı da sarsılabilir, öğrenci ise bu tarz bir ders sürecinden sıkılabilir. Hatta böyle bir dersi gereksiz bulabilir.

Öğrencinin mûsikî kabiliyetini geliştirmek, ona mûsikî ilmini sevdirmek amacıyla olan bir ders, bir anda öğrencide ters bir etki yaratabilir. Öğrencinin yaparak yaşayarak, keyif alarak katılacağı bir ders, onun için bir işkence halini alabilir. Bu nedenlerden ötürü dersin fizikî imkânlarının sağlanması çok önemli ve hayati bir gerekliliktir. Bu nedenlerden ötürü dersin fiziksel imkânları ilgili merciler tarafından sağlanmalı ve bu konuda standart bir uygulama konusunda tüm okul yöneticileri bilgilendirilmelidir. Bu bilgi neticesinde tüm okullara konuyla ilgili ödenek ayrılmalı ve bu ödenekler vb. kaynaklarla tüm İmam-Hatip Liselerinde standart özelliklere sahip müzik odaları ve stüdyoların kurulması sağlanmalıdır. Bu şekilde dersin işlenme süreci verimli hale getirilecek ve hedeflenen kazanımların gerçekleşmesi konusunda en önemli adımlardan biri olarak görülmektedir.

1.4.3.4 Dersin İçeriği

Dersin içeriği dersin adı olan Dînî Mûsiki konularıyla ilgili gözüксе de belirli bir başlangıç seviyesi esas alınmadığı için ders içeriğinin yeniden düzenlenmesi ve uygulama ağırlıklı etkinliklerin olduğu bir içerikle ders içeriğinin yeniden şekillendirilmesinde fayda görülmektedir.

Gerek Müzik dersi gerekse Dînî Mûsikî dersi özü itibariyle icra/uygulama ağırlıklı derslerdendir. Sadece teorik konularla mûsikî eğitimi, öğrenen açısından da öğretmen açısından da sıkıcı olacağı için ders içeriğinde uygulamaların olması dersin işlevselliği açısından gerekli görülmektedir.

Özellikle usûller konusunda mutlaka uygulama yapılmalıdır. Her öğrenci bendir ya da kudümle usûlleri tatbik etmelidir. Öğretim yönteminde uygulamaların olması derste öğrencilere kazandırılmak istenen bilgilerin daha hızlı ve kalıcı olarak öğretilmesini sağlayacaktır. Bilindiği üzere en kalıcı ve etkin öğrenme yöntemi “yaparak ve yaşayarak öğrenme” modelidir. Bu modelde öğrenen kişi öğreneceği bilgiyi uygulamaya döker yani onu kendi yapar ve yaşar. Böylece öğrenmeye çalışılan şeyin aynı zamanda uygulaması da yapılarak öğrenen bireyin etkin olarak sürece katılması sağlanır.

Bu öğrenme modelinin en etkili öğrenme modeli olması, öğrencinin tüm süreç içinde etkin olması ve öğrenme süreçlerinde de bu etkin durumun devamlı olmasından kaynaklanmaktadır. Konuyla ilgili olarak, “duyarsam unuturum, görürsem hatırlarım, yaparsam öğrenirim” ifadesi tam da burada anlatılmak istenen durumu desteklemektedir.

Yaparak, yaşayarak öğrenme demek, öğrenileni uygulamaya dönüştürmek demektir. Kaldı ki, mûsiki gibi bir ders uygulama olmadan yapıldığında yapılan ders hedef ve kazanımlara ulaşma yolunda başarılı olunması mümkün gözükmemektedir. Bu bakımdan dersin içeriği, yaparak ve yaşayarak öğrenme modeline uygun şekilde, uygulama ve icraların daha yoğun olduğu, değerlendirmelerin de bu uygulamaları ölçecek şekilde hazırlandığı içeriklerden oluşturulması gerektiği düşünülmektedir.

1.4.3.5 Dersin Öğretmenleri

Dînî Mûsikî dersine giren öğretmenlerin alanlarının normalde müzik olması gerekmektedir. Ancak diğer bölümlerde belirtildiği üzere 2015-2016 eğitim öğretim yılı itibarıyla İmam-Hatip Liselerinin neredeyse üçte ikisinde müzik öğretmeni bulunmamaktadır²⁶.

²⁶ Başbakanlık İletişim Merkezi 16.05.2016 tarihli 569812 nolu başvurunun 19.09.2016 tarihli yanıt metni.

Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse İmam-Hatip Liselerinin yaklaşık üçte ikisinde bu dersin öğretiminden sorumlu uzmanı yoktur. Geriye kalan üçte birinde görev yapan müzik öğretmenlerinin de yaşamış olduğu sıkıntıları sayacak olursak:

Dersin zorunlu ders olmaması,

Ders yapacak özelliklere sahip bir dersliğin olmaması,

Ders kitabının öğretmene ve öğrenciye uygun olmaması,

Ders hedef ve kazanımlarının öğretmen ve öğrenci seviyesine uygun olmaması olarak sıralayabiliriz.

Dînî Mûsikî dersinde hedeflenen kazanımlar gerçekleştirilmek isteniyorsa bu problemlerin hepsinin ivedi şekilde çözüme ulaştırılması gerekmektedir. Problemlerin çözümünde ilgili olan tüm kurumlar bir araya gelerek ortak bir strateji belirlemelidir.

Ders öğretmenin yetiştirilmesinde iki kuruma büyük bir sorumluluk düşmektedir. Birincisi YÖK'tür. Çünkü Dînî Mûsikî dersine giren müzik öğretmenlerinin büyük bir bölümü üniversitelerin eğitim fakültesi müzik öğretmenliği bölümü mezunlardır. YÖK'ün, adı geçen eğitim fakültelerinin müzik lisans programlarına Dînî Mûsikî dersiyle ilgili konuları içine alan dersler koymasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

İkinci önemli kurum ise MEB'dir. MEB'in İmam-Hatip Liselerinde okutulan Dînî Mûsikî dersine giren müzik öğretmenlerine yönelik hizmet içi eğitim kurslarının açılması ve öğretmenlerin derse karşı yeterliklerinin en üst seviyeye getirilebilmesi için gerekli çalışmaları yapması ihtiyaç haline gelmiştir.

Ders kitabında bulunan içeriklerin ve kazanımların öğretmene ve öğrenciye uygun olacak şekilde revize edilmesi, dersin işlevini arttırmak için gerekli olan planlamaların yapılması gerekmektedir. Bu şekilde koordine edilen bir süreçle kısa ve uzun vadede problemler çözülerek amacına uygun bir öğretmen politikası uygulanabilmektedir.

Milli Eğitimin temel dayanağı olan öğrenciler eğitim-öğretim ortamında gördükleri dersleri en iyi imkânlarla öğrenmeye çalışacaklardır. Öğretmenler de kendilerine verilen imkânlar sayesinde daha fazla çalışmak isteyecek ve mesleğine karşı aidiyet ve idealistlik

gibi kendisi için verimli olacak duygularını geliştirecek ve öğrencilerine karşı daha verimli olma konusunda motivasyon kazanacakları düşünülmektedir.

1.4.3.6 Alan Dışı Öğretmenler

Alanı müzik olan öğretmenler dahi ders kazanımlarına yeterli olmada problemler yaşarken²⁷ alanı müzik olmayan öğretmenlerin derse karşı yeterlilik düzeyini tartışmak gerekmektedir.

Belirli bir yetenek sınavından geçmeden, alanın gereksinimlerini karşılayıp karşılamadığına bakılmaksızın derse giren alan dışı öğretmenlerin bu dersin öğretiminde başarılı olmalarını beklemek gerçekçi bir yaklaşım değildir.

Bu gerçek ortadayken böyle bir derse alan dışı öğretmenlerin girmesi bu dersin özüne ve amaçlarına ulaşmada başarılı bir sonuç ortaya koymamaktadır. Bu sorunun giderilmesi için tüm İmam-Hatip Liselerine kadrolu müzik öğretmeni ataması yapılması gerekmektedir. Bu atamanın yapılabilmesi için de gerek müzik dersinin gerekse Dînî Mûsikî dersinin zorunlu derslerden olması ve norm ihtiyacı oluşturularak atamaların yapılması sağlanmalıdır. Aksi takdirde derslere alanı bilmeyen öğretmenler girmeye devam edeceklerdir.

Alan dışı öğretmenlerin derse girmesi dersin kazanımlarını sağlamada başarılı olamayacağı gibi alanda yaşanan eksikliklerin de tespit edilmesine engel olacaktır. Alanı olmayan bir derse giren öğretmen, öğrencinin hazır bulunuşluk seviyesini bilme, ders kitabını değerlendirebilme konusunda ehliyetsiz olacağı için bu ve benzer konulardaki eksiklikleri tespit etme ve ilgili yerlere iletme konusunda da yetersiz olacaktır.

²⁷ T.C. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, *Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*, Ankara 1998, s. 79. Alanı Müzik olan öğretmenler olarak ifade edilen öğretmenler, Eğitim Fakültesi Müzik Öğretmenliği Ana Bilim Dalı mezunu ya da müzikle ilgili bir bölüm bitirip formasyon alarak derse giren öğretmenlerdir. Bu öğretmenlerin ders programında, gerek İmam-Hatip Liselerinin Müfredatına gerekse İmam-Hatip Liselerinde Dînî Mûsikî dersinde kullanılan kitabın konularıyla ilgili dersler (birkaç ders dışında) bulunmamaktadır. Bu sebepten ötürü müzik öğretmenliği alanı mezunu öğretmenlerin dahi Dînî Mûsikî dersinde okutulan ders kitabına yeterli ölçüde hâkim olamadığı düşünülmektedir.

Diğer bölümlerde belirtildiği üzere eğitim öğretim ortamında başarılı olmak için amaca uygun hareket etmek önemlidir. Bu amaca yarar sağlayacak tüm sacayaklarının ayrı ayrı önemleri ve gereklilikleri vardır. Bir tanesi bile eksik olduğu zaman verimlilik konusunda problemler yaşanması kaçınılmazdır.

Dolayısıyla eğitim öğretim ortamında dersi öğretmekle yükümlü öğretmen mutlaka derse gireceği alanda yetkin olmalı ve alanıyla ilgili uzmanlaşmış olmalıdır. Ancak diğer bölümlerde değinildiği üzere Dînî Mûsikî dersine sadece alanı müzik olan öğretmenler girememektedir. Müzik öğretmeni normu olmayan okullarda gerek Müzik gerekse Dînî Mûsikî derslerine alan dışındaki öğretmenler girmektedir. Bu sorunun çözülmesi için Dînî Mûsikî dersinin İmam-Hatip Liseleri haftalık ders programının yeniden düzenlenmesi ve bu düzenleme ile dersin haftalık 2 saat ve zorunlu derslerden olması sağlanmalıdır. Bu şekilde İmam-Hatip Liselerinde müzik öğretmeni normlarının açılması ve neredeyse tüm İmam-Hatip Liselerine kadrolu müzik öğretmeni atamalarının yapılması gerçekleştirilmiş olacaktır.

1.4.3.7 Meslek Dersi Öğretmenleri

Meslek dersi öğretmenlerinin yaşadığı sorunların genelinde İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin hazır bulunuşluk düzeyindeki farklılıklar gelmektedir. Özellikle İmam-Hatip Lisesini tercih eden öğrencilerin, bir kısmının İmam-Hatip Ortaokullarından bir kısmının normal ortaokuldan geliyor olması ders öğretmeni için öğrenci seviyesi anlamında sıkıntı yaşamasına neden olmaktadır. Çünkü İmam-Hatip Ortaokullarından mezun olarak gelen öğrenci ile normal ortaokullardan mezun olup gelen öğrenci hazır bulunuşluk düzeyleri farklılıklar göstermektedir.

Ancak Dînî Mûsikî dersinde daha büyük bir sorun mevcuttur. Dînî Mûsikî dersinin gerek müfredatı, gerekse hali hazırda okutulan ders kitabı İmam-Hatip Lisesine gelen öğrencinin seviyesinin çok üstündedir. Diğer bölümlerde değinildiği üzere derse girecek olan öğretmenin seviyesini dahi zorlayacak niteliktedir. Bu bakımdan İmam-Hatip Ortaokullarına, normal eğitim veren Ortaokullara o döneme uygun olacak şekilde Dînî Mûsikî dersi koyulmasında fayda vardır. Derse girecek olan öğretmenlerin de lisans

döneminde bu dersi tüm yönleriyle öğrenebilmesi ve öğretebilmesi için müzik öğretmenliği lisans programlarına Türk Din Mûsikî dersinin koyulması yaşanan problemlerin çözümüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4.3.8 Ücretli Öğretmenler

MEB'in son yıllarda öğretmen açığını kapatmak amacıyla uyguladığı ücretli öğretmenlik maalesef eğitimin sisteminde yaşanan en büyük sıkıntılardan bir tanesidir. Gerek öğretmen gerekse öğrenci açısından olumsuz yönleri bulunan ücretli öğretmenlik uygulaması her sene sayıları artan atanamayan öğretmenlerin işsiz kalmamak için mecburen başvurdukları bir geçici öğretmenlik modelidir.

Ücretli öğretmen modelinde²⁸ çalışan öğretmen, girdiği ders üzerinden ücretini almakta ve yerine derse girdiği öğretmen okuldaki görevine tekrar başladığında ücretli öğretmenin okulla ilişkisi kesilmektedir. Bu sistemle çalışan bir öğretmenin aylık duygusunun zedeleneyeceği daha önceki bölümde belirtilmiş olsa da bu konuyu çok ayrıntıya girmeden ele almakta fayda vardır.

Bu sistemle çalışan bir öğretmenin, okula ve öğrenciye karşı aylık duygusu geliştirebilmesi, kurumsal kültür kazanabilmesi, idealist bir anlayışla öğretmenlik yapabilmesi mümkün gözükmemektedir. Ücretli öğretmenlik uygulamasında, geçici işçi statüsüne benzer bir sistemde çalışılması işle olan ilişkiyi de geçici kılmakta, yapılan çalışmalar günü kurtarmaya yönelik çalışmalardan ileri gitmemekte, eğitim ortamında yaşanan başka problemlerin tespitini de güçleştirmektedir.

Her ne kadar ücretli öğretmenlik uygulaması yayılarak devam etse ve kısmen bazı problemlere çözüm üretiyor gözükse de genel anlamda ve uzun vadede eğitim öğretimi geliştiren bir uygulama değildir. Bu konuda yapılacak düzenleme gayet nettir: ücretli öğretmenlik sistemi kaldırılmalı ve mutlaka kadrolu öğretmenlik sistemi uygulamasına geçilmelidir.

²⁸ Milli Eğitim Bakanlığı Mevzuatı “*Öğretmen ve Yöneticilerin Ders ve Ek Ders Saatlerine İlişkin Esaslar*” başlıklı 2.12.1998-98/12120 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 16.12.1998/23555 sayılı resmi gazetede yayınlanmış olan yönetmeliğin “Ders Ücreti Karşılığında Görevlendirme” Başlığının 9. Maddesi.

Kadrolu olarak çalışan öğretmenin okuluna, dersine, öğrencisine, kurumuna karşı tutumları, çalışma isteği ücretli çalışan bir öğretmene göre kuşkusuz daha olumlu olacaktır. Yarınını göremeyen bir öğretmenin performansı ile gören bir öğretmenin performansı aynı olmayacaktır.

Buradan yola çıkarak “ücretli çalışan öğretmenler başarısızdır” demek doğru olmaz mutlaka çok başarılı çalışan ücretli öğretmenler vardır ancak ücretli çalışma sistemi, eğitim öğretim ortamında görev yapan öğretmenin mutlulukla çalıştığı bir sistem değildir. Aynı ortamda, aynı yollardan geçerek, üniversitelerin aynı bölümünden mezun olan öğretmenlerin aynı ücretle ve özlük hakkıyla çalışmaması, öğrencilerin, öğretmenleri kadrolu, sözleşmeli, ücretli diye ayırması savunulacak bir sistem değildir. Tüm öğretmenlerin kadrolu olarak çalışması ve bugün uygulanan ayrımcı yaklaşımdan vazgeçilmesi eğitim öğretimin devamlılığı ve başarısı açısından kaçınılmaz bir gereklilik olduğu düşünülmektedir.

1.4.3.9 Dînî Mûsiki Dersi Kitabı

Dînî Mûsikî dersinde kullanılan ders kitabının öğrenci seviyesine uygun olmaması ve her sınıf için ayrı ayrı yazılmaması, üniteler arasındaki kopukluk başlıca problemler arasında gelmektedir. İmam-Hatip Liselerinde okutulan Dînî Mûsikî dersinin amaca uygun bir öğretim programına sahip olmadığı düşünülmektedir. Bu amacı gerçekleştirecek eğitim kadrosunun sayı olarak yeterli olmadığı düşünülmektedir. Bu durum Dînî Mûsikî derslerinin hedeflere ulaşmasında, ders kazanımlarında, en önemlisi dersin işlevselliği anlamında problemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Dînî Mûsikî dersinde okutulan kitabın genel olarak ünitelerini incelediğimizde, makam, usûl, icra, câmi mûsikîsi formları vb konular karşımıza çıkmaktadır. Bu ünitelerin ve üniteler içindeki konuların öğrenciler tarafından algılanabilmesi, müfredatta belirtildiği üzere öğrencilerde mûsikî kabiliyetinin geliştirilmesi hedefinin sağlanabilmesi için öğrencilerin İmam-Hatip Lisesine gelmeden önce ortaokul ve ilkokul döneminde bu dersleri görmüş olması gerekmektedir. Çünkü Türk Mûsikîsinde kullanılan makam, usûl ve bunlarla ilgili icraların yapılabilmesi için öğrencilerin belirli bir mûsikî alt yapısına sahip olması

gerekmektedir. Bir öğrenci nota okumadan, tartımları öğrenip tatbik etmeden, makam ve usûl konusunu anlayamaz. Ders kitabının bu alandan gelen öğretmen kökenli akademisyenler tarafından yeniden düzenlenmesi ve yazılması gerektiği düşünülmektedir. Derste kullanılan kitabın içeriği genel olarak dînî mûsikî konularını kapsamaktadır. Ancak içerikler basitten zora, bilinenden bilinmeyene doğru yapılandırılmamıştır. Bu nedenden ötürü kitabın içeriği öğrenciye göre ilkesine göre yeniden yapılandırılmalıdır. Bu yapılandırma sürecinde izlenecek yol, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri göz önüne alınarak içeriklerin oluşturulmasıdır.

Öğrencinin İmam-Hatip Lisesinde okumaya başladığı 9. Sınıftaki hazır bulunuşluk düzeyi, onun 8. sınıfı bitirdikten sonraki seviyesi olarak kabul edilmelidir. İçerik oluştururken, öğrencilerin 8. sınıf dâhil olmak üzere o güne kadar gördüğü müzik derslerinin içeriklerinin gözden geçirilmesi gerekmektedir. Hedeflenen kazanımlar bu içeriklerde bu anlayışla oluşturulmalıdır. İmam-Hatip Lisesi öğrencisine okutulan Dînî Mûsikî ders kitabı öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyesine göre düzenlenmemiştir. Kitabın hazırlanmasında ve ders kitabı olarak okutulmasında görevli ve yetkili olan birimler bu kadar hayati bir kuralı göz ardı ettikleri düşünülmektedir. İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin ilkokuldan beri aldıkları müzik ya da mûsikî eğitiminin onların hazır bulunuşluk seviyesini gösterecek önemli verilerdir. İlkokulda müzik dersine müzik öğretmeni girmediği için ilkokulda verilen müzik eğitimini gerçek bir müzik eğitimi sayamayız. Ortaokulda ise haftada 40 dakikalık bir müzik dersi mevcuttur. Bu dersin içeriği, kazanımları arasında Türk müziği, makamlar, usûller, Kur'ân -ı Kerim'in makamsal okunması vb gibi hiçbir konu bulunmamaktadır. Klasik batı müziği ekolüne göre hazırlanmış müzik kitapları mevcuttur. 2015-2016 döneminde ve diğer geçmiş dönemlerde İmam-Hatip Liselerinde okutulan Dînî Mûsikî ders kitabı, İmam-Hatip Lisesinde eğitim gören bir öğrencinin seviyesine uygun bir ders kitabı değildir. Eğitim öğretimin hedefleri ve kazanımlarıyla uyumlu ve paralel bir yapıya sahip değildir. Ders kitabının içeriği ve kazanımları hedef kitleye ve hedef kitlenin hazır bulunuşluk düzeyine göre değildir. Dînî Mûsikî dersine girmekle yükümlü olan öğretmenler müzik alanı mezunu müzik öğretmenleridir. Müzik öğretmenlerinin lisans programları özü itibariyle klasik batı müziği konularından oluşmaktadır. Kitaptaki konular ise Türk Müziği usûlleri, makamlar ve Kur'ân-ı Kerim okumaları gibi makamsal müzik konularından

oluşmaktadır. Ders öğretmeni bu konuları öğrenmeye yatkın olsa da lisans döneminde bu dersleri öğretebilecek dersler görmemektedir. Bu konuda yapılması gerekenlerden birisi müzik öğretmenliği lisans programına Türk müziğinin yapısını içeren derslerin konulmasıdır. Bu süreçte İmam-Hatip Lisesinde görevli müzik öğretmenlerinin de ders konularına hâkim olabilmesi için hizmet içi eğitimler almasını sağlamaktır.

MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, Dînî Mûsikî dersi için bir çalıştay ya da benzeri bir çalışma yapmalı, dersle ilgili öğretmenleri, akademisyenleri, öğrencileri dinleyerek veri toplamalı ve eğitim politikalarını mevcut duruma uygun hale getirecek çalışmaları planlayarak hayata geçirmelidir. İmam-Hatip Liselerinde okutulan Dînî Mûsikî ders kitabında dînî mûsikî konularıyla ilgili ünitelere yer verilmiştir. Dînî mûsikî alanının kısaca tarihi, önemi, bestecileri ünite konuları arasında yer almaktadır. Ancak kitabın içinde bu konuların öğrencilerin ilgisini çekecek uygulamalarla öğretilmesi için özel öğretim yöntem ve teknikleri mevcut değildir. Dolayısıyla kitabın, genel temasının kuramsal ağırlıklı bir anlayışla oluşturularak, dersi alan öğrencilerin mûsikî konusunda önceden bu konuları öğrenmiş kabul edilerek yazıldığı düşünülmektedir. Ünitelerin sıralamasında da basitten zora ilkesi göz ardı edildiği görülmüştür.

Öğrencilerin ders kitabındaki üniteleri öğrenebilmesi için belirli bir hazır bulunuşluk düzeyine sahip olmaları gerekmektedir. Ancak bu hazır bulunuşluk düzeyini sağlayacak bir eğitim ortaokul ve ilkokullarda mevcut değildir. Çünkü gerek normal ortaokullarda gerekse İmam-Hatip Ortaokullarında müzik dersi dışında dînî mûsikî adıyla okutulan bir ders yoktur. Ortaokulların genelinde görülen Müzik dersinde ise klasik batı müziği anlayışıyla oluşturulmuş ders kitapları mevcuttur. Haftalık ders programında müzik dersi sadece 1 ders saatidir. (40 dakika) Burada değinmekte fayda görülmektedir. Müzik dersi yaklaşık on yıl öncesine kadar haftalık 2 ders saati olarak okutuluyordu. İlkokul 4. Sınıftan itibaren müzik öğretmeni eşliğinde müzik dersleri yapılıyordu. Bugün İmam-Hatip Liselerinde yapılan sanat derslerini önemsiz görme yanlışı MEB'in genel bir eğitim politikası haline gelmiştir. Buna ek olarak İlkokullarda müzik öğretmenli müzik dersi kaldırılmış, ortaokullarda ise haftalık 1 ders saatine yani sadece 40 dakikaya düşürülmüştür. Ders kitaplarıyla

ilgili güncelleme, günümüz koşullarına göre yeniden yapılandırma gibi çalışmalar da hala yapılmış değildir. İmam-Hatip Liselerinde okutulan Dînî Mûsikî kitabı yazılırken ülkenin bu durumu göz ardı edilmiş olsa gerek ki ders kitabına makamlar, usûller, makamla Kur'ân-ı Kerim uygulaması gibi konular ünitelere koyulmuştur. Oysa eğitim öğretimin içinde olmayan konuya uzaktan bakan bir kimse bile haftalık 40 dakikalık bir derste, elinizde fiziki imkânlar ve materyaller olmadan öğrencilere müzik gibi uygulama ağırlıklı olması gereken bir derste neyin ne kadar öğretilbileceğini tahmin edebilir. Kaldı ki, yoklama yapma, sınıfı derse hazırlama, gerekli öğrenme ortamı oluşturma gibi süreçleri düşünürsek 40 dakikanın kaç dakikası öğretmek için kullanılabilmektedir? Eğitim - öğretim ortamında kullanılacak bir kitap yazılıyorsa mutlaka bu gerçekleri bilerek ve düşünerek belirli analizler yapıldıktan sonra yazılmalıdır. Kitabın hedef kitlesinin hazır bulunuşluk seviyesi çok iyi tespit edilmeli ve hazırlanacak kitap veya materyal buna göre planlanmalı ve yazılmalıdır. Ancak şu an İmam-Hatip Liselerinde okutulan Dînî Mûsikî ders kitabının bu gerçekler bilinmeden, araştırılmadan yazıldığı düşünülmektedir. Kitap içindeki konuların, neredeyse Türk Müziği ve Dînî Mûsikî anlamında hiçbir eğitim almamış öğrencilere uygun olmadığı net olarak ortadadır. Diğer bölümlerde değinildiği üzere ders kitabı seviye bakımından (öğrencilerin derse karşı hazır bulunuşluk seviyeleri) öğrenciye uygun bir kitap değildir.

Ders kitabının uygun hale getirilmesi için öncelikle öğrenciye göre bir müfredat ve müfredata göre bir kitap çalışması yapılması gerekmektedir. Bu şekilde bir taraftan öğrencilerin derse karşı ilgisi ve kendilerine olan güveni de artacak, diğer taraftan da öğrenciler dersten üst düzeyde faydalanmaya başlayacakları düşünülmektedir.

1.4.3.9.1 Müfredat Uyumu

2015 -2016 eğitim – öğretim yılında İmam-Hatip Liselerinde kullanılan ders kitabı “Anadolu İmam-Hatip Liselerinde Dînî Mûsikî” ismiyle basılmıştır.²⁹ Ders kitabının isminden tahmin edileceği üzere ders kitabı Anadolu İmam-Hatip Liselerinin geneline yönelik hazırlanmış algısı oluşturmakta hangi sınıf düzeyine göre hazırlandığı bilinmemektedir. Müfredat ise lisenin her sınıfına ayrı ayrı olacak şekilde hazırlanmıştır. Ders kitabının müfredata uygun olabilmesi için öncelikle yapılması gereken 9, 10, 11 ve 12. sınıflar için ayrı ayrı kitaplar yazılmasıdır. Çünkü hali hazırda okutulan Dînî Mûsikî ders kitabının hangi sınıflar için yazıldığı belli değildir. Belli olsa da örneğin, 10. ya da 11. sınıf için yazılmış olsa da diğer sınıflar için ayrı bir kitap oluşturulması ve şu an okutulan kitabın da hangi sınıfa göre yazıldığının belirlenip içeriğinin müfredata göre düzenlenmesi gerekmektedir. Bu nedenlerden ötürü ders kitabının müfredat ile uyumunu değerlendirmek de güçleşmektedir. Ders kitabı her sınıf için ayrı ayrı yazılmış olsaydı ya da Ortaokullarda okutulan müzik dersi kitabında olduğu gibi tek kitapta tüm sınıflar ayrı ayrı belirlenmiş olsaydı kitabın müfredatla uyumu daha doğru ve anlaşılır bir şekilde incelenebilirdi. Dolayısıyla kitabın müfredat ile uyumunu genel olarak incelemek durumundayız. Bu durumdan ötürü müfredatın genelini ve ders kitabının genelini inceleyerek bir sonuca ulaşabiliriz.

1.4.3.9.2 Kazanımlar

Öncelikle ders kitabında öğrenci kazanımlarına yer verilmemiştir. Öğrenci kazanımları geniş zaman eki kullanılarak ifade edilebilirdi. Bu ifade dersin öğretmeni için de önemli bir yol gösterici olabilirdi. Çünkü kazanımlar net olarak ifade edildiğinde öğretmen o kazanıma ulaşmak için başka yöntem ve metotlar kullanabilir. Ancak kazanımlar ifade edilmediği için dersin hedefleri amaçsız kalmıştır. Bu bakımdan her dersin kazanımları ünite ve konu başlıklarında

²⁹ Ubeydullah Sezikli, *Anadolu İmam-Hatip Liseleri Dînî Mûsikî*, MEB Yayınları Devlet Kitapları, 2015.

verilmelidir. Ders kitabının tüm konuları, kazanımları, kazanımların kaç saatlik derste yapılacağı, kullanılacak yöntemler konu başlarında bulunmalıdır.

Mûsikî gibi bir ders uygulama ağırlıklı bir ders olduğu için dersin kazanımları da bu uygulamalara yönelik olarak hazırlanmalı ve kullanılacak yöntemler de kazanımların yanında açıklanmalıdır. Bu yöntemlere örnek olarak, “sınma, güven ve grubun akordu (uyumu)” başlıklı bir konuyu anlatırken öğretmenin derse nasıl başlayacağı, başlıkta yazılı kazanıma nasıl ulaşılacağı konusunda yöntem ve teknikleri belirterek öğretmene aşağıdaki örnekte olduğu gibi rehberlik etmiştir:

“Her derse ısınma oyunları ile başlamak bir alışkanlık olmalıdır; kasları harekete geçirme, ses ve nefes açma, vokal ısınma, vb. gibi. Bu oyunlar sırasında dikkat yoğunlaşması sağlanır ve öğrenci öğrenmeye açık duruma gelir.”³⁰

Burada müzikle ilgili önemli bir eğitim anlayışı vardır. Her ders başında ses egzersizleri yapılması gerektiği ifade edilmiş ve bunu yaparken özellikle çocuk çağındaki öğrencilerle bunun oyun tarzında çalışmalarla yapılmasının önemi vurgulanarak nasıl yapılacağı da yöntemlerle anlatılmıştır. Buradan yola çıkarak şu kanıya varabiliriz, İmam-Hatip Liselerinde kullanılan Dînî Mûsikî ders kitabının da kazanımları ve yöntemleri konu başlıklarında yer almalıdır. Bu konu başlıklarının kazanım ve bu kazanımların hangi yöntemlerle kazandırılacağı açıkça ifade edilmeli ve kitap işlevsel hale getirilmelidir. Bu şekilde öğretmenin de ne yapacağı daha açık bir şekilde ifade edilmiş olacağı için öğrencilerin hedeflenen kazanımlara ulaşması daha doğru, kalıcı ve öğretici olacaktır. Bu durum dersin ana hatlarını ortaya çıkarmak bakımından da önemli görülmektedir. Sınıf içinde öğretmeni geleneksel öğretmen anlayışından çıkartıp, öğretmeni etkin kılmak için de bunun faydalı olacağı düşünülmektedir. Öğretmenin sınıfını etkin bir eğitim-öğretim ortamına çevirmesi derse etkin katılımın da sağlanması anlamına gelmektedir. Öğrenci kazanımları için ideal bir sınıf ortamı oluşturulmasına yardımcı olan bu yöntemlerle ilgili bir örnek inceleyelim.

2004 yılında yayımlanan Orff Schulwerk INFO dergisini Mart ayı baskısında Sermin Bilen, Esin Uçal ve Banu Özevin tarafından “Müzik Eğitimsi Yetiştirilmede

³⁰ Mahiye Morgül, Müzik Nasıl Öğretilir.....

Aktif Eğitimin Yeri ve Önemi³¹” başlıklı yazılarında³² geleneksel ve aktif müzik dersi sınıflarının karşılaştırılmasını sundukları tablodaki bilgilerin önemli bir referans kaynağı olabileceği düşünülmektedir.

Bu tablodaki bilgilerin, özünde yapılandırmacı eğitim anlayışına uygun şekilde oluşturulduğu düşünülmektedir. Bu tabloyu adı geçen dergide olduğu şekilde ki gibi aşağıda verilmiştir:

Geleneksel ve Aktif Müzik Dersi Sınıflarının Karşılaştırılması

	Aktif Sınıf	Geleneksel Sınıf
Görüntü	Öğrenciler çeşitli biçimlerde (kümeler halinde, U, O, V ya da iç içe halkalar halinde vb.) otururlar, sınıfın önü arkası belli değil, aynı anda her köşesinde etkinlik sürmekte hareketli, sürekli etkileşim halinde, öğretmen sınıfta dolaşarak gereksinim duyanlara yardım etmekte.	Öğrenciler sıralar halinde hareketsiz oturmakta ve başlarında bir öğretmen anlatım yapmakta , etkileşim çok sınırlı.
Öğrenci	Araştırır, düşünür, soru sorar, keşfeder, tartışır, fikir üretir, karşılaştırma yapar, açıklar, örnekler verir, anlam çıkarır, önceki öğrenilenlerle bağ kurar, değerlendirme yapar, çıkarımlarda bulunur, tahmin eder, neyi nasıl öğreneceğine karar verir. Kendi eksikliklerinin farkına varır, öğrenme malzemesini başka ifadelerle anlatır, örnek ister, neden-sonuç ilişkilerini bulur, bilgiyi yeniden yapılandırır ve sınıflar, öğrenmek için uğraşır.	Pasif alıcı; not alır, aktarılan bilgileri ezberler ve sınavlarda tekrarlar , daha sonra unuttur.
Öğretmen	Öğrenmeyi kolaylaştırıcı.	Uzman, bilgi aktarıcı , karar verici.
Müzik Bilgileri	Müzikten bilgiye ulaşılır.	Bilgiden müziğe ulaşır.

³¹ Semih Bilen, Esin Uçal, Banu Özevin, Müzik Eğitimi Yetiştirmede Aktif Eğitimin Yeri ve Önemi, Orff Schulwerk Eğitim ve Danışmanlık Merkezi, Mart 2004, s.17.

³² Bu yazının aynı zamanda Malatya Üniversitesi Ekim 2003 tarihinde yapılan bir sempozyumda sunulan bildirinin giriş bölümü olduğu adı geçen kaynakta dipnot olarak yer almıştır.

Çalgı ve Materyal	Çok çeşitli ritmik ve ezgisel çalgı kullanılır. Ses veren her türlü materyal, görsel ve işitsel materyal öğrenme aracı olarak kullanılır.	Çalgı ve malzemelerde çeşitlilik azdır.
Ritmik ve Ezgisel Çalışmalar	Her türlü ses veren materyal, beden bir çok yeri (el, kol, diz, bacak, omuz, yanak...vb.) ritmik eşiklemede kullanılır. Solfej eğitiminde hem tonal duygu hem de seslerin yüksekliklerini düşünme gelişimini sağlayan yaklaşımlar izlenir.	Ritmik çalışmalar öğrenilen şarkıya elle, ayakla ritim eşliği yapma ile sınırlıdır. Solfej eğitiminde izlenen yaklaşım nota okuma, öğretmenin çalgısının ve sesinin desteği ile kulaktan notalı okumadır.
Oyun ve Dans	Beden dilini kullanmaya yönelik doğaçlama danslara ve çocuk oyunlarına yer verilir.	Beden dilini kullanmaya yönelik doğaçlama danslara ve çocuk oyunlarına yer verilir.
Yaratıcılık	Yaratıcılığın gelişmesi ön plandadır. Ritmik, ezgisel dans doğaçlamalarına, Şarkılara oyun figürü oluşturmaya, Müzikli dramatizasyon etkinliklerine yer verilir	“Yaratıcılık” konu olarak işlenir.

İmam-Hatiplerde okutulan ders kitabının bu anlayışla oluşturulmasında fayda görülmektedir.

1.4.3.9.3 Değerlendirme

Kitaptaki değerlendirme sorularına incelediğimizde ilk değerlendirme sorusunun, “İbn Sînâ’ya göre Mûsikî nedir? “ sorusuyla başladığını görmekteyiz.³³ 4 çeşit değerlendirme biçimi kullanılmıştır. Bunlar; tanım, boşluk doldurma, çoktan seçmeli ve doğru yanlış şeklinde sorulardır³⁴. Kitabın kuramsal bilgilerle hazırlanmış bir kitap olması değerlendirme kısmının da kuramsal boyutta kalmasına neden olmaktadır. Eğitimde ana hedef öğrencilere istendik davranış kazandırabilmektir.

³³ Ubeydullah Sezikli, a.g.e. s.23.

³⁴ Sezikli, a.g.e. s.43.

Kitapta kullanılan soruların neredeyse tamamı ezbere dayalı bir anlayışla oluşturulmuş sorulardır.³⁵ Değerlendirme sorularının geneli öğrencilerin ünite konularını ezberleyip ezberlemediğini ölçmeye yöneliktir. Dînî Mûsikî müfredatında hedeflenen “öğrencinin mûsikî kabiliyetini geliştirmek” hedefinden ziyade kitapta yazan bilgilerin ezberlenerek bu ezberlerin sorularda kullanılması şeklindedir ve bu durum öğrenciyi ezbere itmektedir. Bu da her zaman eleştirilen “ezbere dayalı” eğitim sisteminin devam etmesine neden olmaktadır. Mûsikî gibi uygulama (icra) ağırlıklı bir dersin değerlendirme biçimi de uygulama ağırlıklı olmalıdır. Kuramsal bilgiler de olmalıdır ancak bunlar sınırlı olmalı asıl değerlendirme uygulamaya dönük olmalıdır.

Uygulama ağırlıklı bir değerlendirme öğrencinin ders dışı zamanlarda da derse karşı çalışmasını sağlayacaktır. Örneğin, usûl konusunda öğretilen birkaç ritmin değerlendirilmesi öğrencinin bu konuda uygulamaya yönelmesini sağlayacaktır. Bu yönelme sayesinde öğrenci bir ritim çalgısı alıp ritim konusunda kendini geliştirebilir, Türk müziğine ve başka tür müziklere ya da başka çalgılara

³⁵ Ezberci eğitim sistemi eğitim-öğretim ortamında öğrenciyi ezberleyerek öğrenmeye zorlayan eğitim anlayışını tanımlamaktadır. Ezberlenen bilginin içselleştirilmesi ve günlük yaşamda kullanılması mümkün gözükmemektedir. Çünkü ezberlenen bilginin bir süre sonra unutulacağı düşünülmektedir. Bu konuyla ilgili 2014 yılında İstanbul Üniversitesi Felsefe Ana Bilim Dalında Murat Öztürk tarafından “Yapılandırmacı Eğitim Kuramının Felsefî Temelleri” başlıklı doktora tezinde , “İnsanoğlunun bilgiyi kaydedip deneyimlerini gelecek kuşaklara aktarabilmesi bir uygarlık geliştirmesine neden olmuştur. Geliştirilmiş uygarlık insanoğlunun yaşamsal ihtiyaçların kolayca karşılayabilmesini sağladığı için buna imkân veren bilgi aktarımı yani eğitim önem kazanmıştır. Fakat eğitimin önem kazanması bilgiye benzetilen yapboz parçalarının bir araya getirilmesinde olduğu gibi yapboz parçalarının yerlerine yerleştirilmesi önemsenmeksizin birleştirilmesi eğilimini doğurmuştur. Gelişen uygarlıkta fazla yapboz parçasına yani bilgiye sahip olmanın insanın değerine değer katması eğitimde ezberci anlayışların kullanılmasına neden olmuştur. Ezberci eğitim anlayışının amacı daha fazla parça biriktirmektir. Parçaları yerine yerleştirmeye çalışmak, sorgulamayı ve düşünmeyi gerektiren zaman kaybettirici bir eylemdir ve pek tercih edilmez. Yapılandırmacı eğitim ise parçaları yerine yerleştirerek yapbozdaki resmin bütününe ulaşmayı hedefler. Bu yöntemde her parça yerine yerleştikçe resim tamamlanır, resim tamamlandıkça parçaların yerini bulmak kolaylaşır. ” ifadelerine yer verilmiştir. İmam-Hatip Liselerinin niceliksel anlamda sayılarının artıp niteliğinin artmaması eleştirimizde de benzer durum mevcuttur. Örnekte de değinildiği üzere asıl amaç yapboz parçalarını çoğaltıp gelişigüzel dizmek değildir. Önemli olan yapboz parçalarını doğru yerlerine yerleştirmektir. İmam-Hatip Liselerinde Dînî Mûsikî eğitimi kitabı öğrenciyi merkeze alan bir yaklaşımla yazılmış olsaydı kitaptaki değerlendirme sorularının da buna uygun şekilde oluşturulması gerekecekti. Çünkü kitap içindeki konuların işlenmesi, kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri, öğrenci kazanımları ve bunların değerlendirilmesi süreçleri birbirlerinden kopuk düşünülemez. Tüm bu süreçler birbirleri ile doğrudan ilişkili olan süreçlerdir.

karşı ilgisini arttırarak araştırmaya dayalı öğrenme modeliyle hareket etmeyi öğrenir.³⁶

Kitapta kullanılan değerlendirme sorularının öğrencileri ezbere dayalı çalışmaya sürüklemekten çok uygulama ağırlıklı bir çalışmaya yönlendirmesi gerekmektedir. Bu durum aynı zamanda öğrencinin etkin olmasını, derse daha etkin şekilde katılmasını, yaparak yaşayarak öğrenmesini teşvik edecek yöntemler arasında gelmektedir.³⁷ Öğrencilerin kazanımlara ulaşmasında en etkili yöntem yaparak ve yaşayarak öğrenme yöntemidir. Değerlendirmelerin öğrencinin öğrendiklerini ortaya çıkarabilmek, ona muhakeme yapabilecek fırsatlar verebilmek için açık uçlu³⁸

³⁶ Araştırmaya dayalı öğrenme adından da anlaşılacağı üzere öğrenciye öğretilecek kişinin araştırmaya yönlendirilerek öğrenme işlevini gerçekleştirmesi anlamına gelmektedir. Yapılandırmacı eğitim anlayışında olduğu gibi bu modelde öğrenci etkindir, bilgiye ulaşmaya çalışan öğrenenin bizzat kendisidir. Bu konuyla ilgili, 2013 yılında Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Esra Çakar tarafından yapılan “ Fen ve Teknoloji Dersinde Araştırmaya Dayalı Öğrenmenin Öğrencilerin Erişilerine, Kavram Öğrenmelerine, Üstbiliş Farkındalıklarına ve Fen ve Teknoloji Dersine Yönelik Tutumlarına Etkisi” doktora tezi çalışmasında “Araştırmaya Dayalı Öğrenme Modeli Konusunda” *“Araştırmaya dayalı öğrenme modelinde eğitimin amacı, bireyleri yetiştirmektir. Bu çerçevede, bireylere daha sonraki yaşantılarının kontrolünü ve yönlendirmesini sağlayan temel bilgiler kazandırılmalıdır. Bireyin öğrendiği bu temel bilgiler ile farklı deneyimler arasındaki bağlantıları ve ilişkileri anlama yeteneği kazanması da önemlidir”* ifadelerine yer verilmiştir. Burada özellikle araştırmaya dayalı öğrenme modeli için, “öğrencilerin temel bilgiler ile farklı deneyimler arasındaki bağlantıları ve ilişkileri anlama yeteneği kazanması” tespitinin önemli olduğu düşünülmektedir. Dini Müzik ders kitabının geneli için yapılan eleştirilerin özünde burada belirtilen eksikliğin giderilmesi amaçlanmıştır. Öğrenciler bilgiyi ezberlememeli, bilgiye ulaşmak için etkin olmalı ve öğrendikleri bilgiler arasında bağlantılar kurabilmelidir. Araştırmaya dayalı öğrenme modeli bu amaç için kullanılabilecek öğrenme modelleri arasında geldiği için kitabın bu bölümünde bu konudan bahsedilmiştir.

³⁷ Etkin öğrenme öğrencinin etkin olduğu öğrenme süreçlerine etkin olarak katıldığı bir öğrenme modelidir. Etkin öğrenmeyle ilgili 2007 yılında Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Orhan Hanbay tarafından yapılan doktora tezinde etkin öğrenmeyle ilgili olarak *“öğrenenin öğrenme sürecinin sorumluluğunu taşıdığı, öğrenene öğrenme sürecinin çeşitli yönleri ile ilgili karar alma ve özdüzenleme yapma fırsatlarının verildiği ve karmaşık öğretimsel işlemlerle öğrenenin öğrenme sırasında zihinsel yeteneklerini kullanmaya zorladığı öğrenme sürecidir (Açıkgöz, 2003, 17)”* olarak aktarmıştır. Adı geçen araştırmacı etkin öğrenmeyle ilgili olarak *etkin öğrenmede öğrenenlerin, araştırma çalışmalarında kaynaklara kendilerinin ulaştıkları, değişik kaynaklardan bilgiye ulaşmayı öğrendikleri, elde ettikleri bilgiyi örgütlemeleri ve sunmalarını sağlaması, grup projelerinde sorumluluk aldıkları ve bunu paylaştıkları, bilgileri paylaştıkları, etkileşimde bulunduklarını ve ortak bilgi için işbirliği yaptıklarını (Demirel 1999, 198)’den aktarmıştır.* Görüldüğü üzere etkin öğrenme modeli, öğrencileri kaynaklara yönlendirmekte, bilgiye ulaşma ve bilgiyi yorumlayıp özümseme konularında öğrencilere fayda sağlayan bir öğrenme modelidir.

³⁸ Açık uçlu sorular ezber bilgisinde ziyade öğrencinin muhakeme yaptığı, çıkarımlarda bulunduğu soru tipleridir. Bu sorular öğrenciyi düşünmeye ve konuyu daha iy anlayarak bilgilerini sorgulama sürecine götüren sorulardır. 2014 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Bengi Birgili tarafından “Open Ended Questions As An Alternative To Multiple Choice: Dilemma In Turkish Examination System” adlı yüksek lisans tezinde eğitim ortamında öğrencilere açık uçlu sorular sorulması durumuyla ilgili olarak, *“açık uçlu sorularda öğrencilerin kendi oluşturdukları cevapları ya da çözüm sonuçlarını kullanmayı tercih ettiklerini, çok sayıda farklı bilişsel strateji kullandıklarını, öğrencilerin soru köklerine karşı yeniden ifade etme eğilimlerinde olduklarını, soruları anlama noktasında daha fazla zaman harcadıklarını, soruları ya da cevapları yeniden*

sorulardan oluşması ve uygulama ağırlıklı değerlendirmelere yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

1.4.3.10 Müfredat

MEB resmi internet sitesinde yayınlanan Dînî Mûsikî müfredatı³⁹ 4 Kasım 1985 yılında yapılmıştır. Müfredatın en belirgin özelliği dersin amaç ve ünitelerinin her sınıf için ayrı ayrı yapılmış olmasıdır, olması gereken de budur. Müfredatın amaçlar kısmında bulunan açıklamalarda,

- 1 – Öğrencinin, nazarî bilgilerle birlikte “uygulamaya” yöneltmesi esas alınmalıdır.
- 2 – Programların son ünitelerinde yer alan solfej parçaları ve metinleri, o zaman kadar öğretilen bilgilerle “uygulamaya” konulmalıdır.
- 3 – Öğrencilere öncelikle “ öğrenilmesi kolay” Dînî eserler seçilerek okutulmalıdır.
- 4 – Câmi mûsikîsi çeşitleri, öğrencilere “uygulamalı” olarak gösterilmeli ve öğrencilere “tekrar” ettirilmelidir.
- 5 – Konular öğrencilere verilirken “öğrencilerin seviyeleri” göz önünde bulundurulmalıdır.
- 6 – Türk Din Mûsikîsine hizmet etmiş bestekârlar, hayatları, şahsiyetleri, ve eserleri ile tanıtılmalıdır.
- 7 – Öğrencilere “kulak ve gırtlak terbiyesi” ve “mûsikî kabiliyetlerini olgunlaştırmak” için “teyp ve benzeri mûsikî aletlerinden” istifade edilmelidir.

okumayı tercih ettiklerini, tespit etmiştir. Aynı çalışmada öğrencilerin ucu açık sorularla değerlendirildiklerinde, öğrencilerin kendilerini daha fazla kontrol ettikleri, bilinçli olarak kendilerini ne kadar doğru yaptıkları konusunda sorguladıklarını, hatalarını bulma ve düzeltme eğiliminde olduklarını ortaya koyarak açık uçlu soruların öğrencilerin bilişsel strateji ve öz kontrol yetenekleriyle ilgili biliş ötesiliğini çoktan seçmeli sorulara göre daha fazla yükselttiğini ortaya koymaktadır. Yani açık uçlu sorular öğrencileri soruyu daha iyi anlama, kavrama ve soruyla ilgili daha fazla çözüm yolu üretme konusunda geliştirmekte ve öğrencilerin bilinçlenmesini sağlamaktadır.

³⁹ Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı 04.11.1985 tarihli *Tebliğler Dergisi* s. 450.

şeklinde dersin nasıl olması gerektiği ve dersin öğrencilerde neyi hedeflediği ifade edilmiştir. Bu müfredatın 1985 yılında yapıldığı göz önüne alındığında derslerde teyp ve benzeri müzik aletlerinin derste kullanılması maddesini günümüz şartlarına göre uyarladığımızda akıllı tahta, bendir, kudüm, ney vb. gibi Türk müziği çalgılarının derste kullanılması gerektiğini söyleyebiliriz.

Çünkü müfredatta gayet açık olarak bahsi geçen maddelerde “meli, malı” ifadeleri kullanılmıştır. “Yapılabilir” yerine “yapılmalıdır” ifadesi kullanılmıştır. Buradan anlaşılabacağı üzere bu durum bir gerekliliktir. Müfredatı yapan yetkililer de bu gerekliliği bildikleri için “şart” anlamına gelen “meli, malı” ifadelerini kullanarak amaçların gerçekleşmesinde yazılı olan maddelerin gerekli olduğunu vurgulamışlardır. Ancak ne 1985 yılında ne de bugün bu ifadelerde belirtilen şartlar yerine getirilmemiş ve müfredata uygun bir anlayışla eğitim ortamı oluşturulamamıştır. Sadece İmam-Hatip Liselerinde değil tüm örgün eğitim yapan okullarda bu aksaklık oluşmuştur bugün de bu aksaklıklar, imkânsızlıklar giderilmeye çalışılsa da mevcuttur. Müfredatı yapan yetkililer, derslerde uygulama yapılması, öğrenci seviyesine göre gidilmesi, basitten zora doğru ilkesiyle hareket edilmesi gerekliliğini vurgulamışlardır. Müfredata göre hareket edilebilmesi için müfredat içeriklerinde bazı teknik ifadelerin ve ihtiyaç duyulan materyallerin daha açık ifade edilmesi kitap yazım ve ders işleme süreçlerine faydalı olacaktır. Bu sebepten ötürü müfredat oluşturulurken, amaçların gerçekleştirilebilmesi için özellikle fiziki ihtiyaçlar daha net ve ayrıntılı biçimde yazılmalıdır. Örneğin;

“1 - Dînî Mûsikî dersi için yalıtımı, akustik düzeni sağlanmış güneş gören estetik anlamda öğrencilerin ve öğretmenin keyif alacağı bir sınıf oluşturulmalıdır.

2 – Dînî Mûsikî dersi için oluşturulan sınıflarda en az 2 adet bendir, kudüm, internet bağlantılı akıllı tahta, piyano özellikli bir org, Türk müziği çalgılarından ders öğretmeninin isteği üzerine keman, kanun, ney vb. çalgılar ve çalgı kitapları bulundurulmalıdır.

3 – Tüm çalgı ve diğer materyaller kılıflı olmalı, derslik içinde kilitlenebilen dolaplarda muhafaza edilmeli ve derslikler sadece mûsikî dersi için yetkili öğretmen

tarafından kullanılabilirdir” gibi net ve keskin ifadeler kullanılarak okul müdürlüklerinin konuyla ilgili sorumluluk alması sağlanmalıdır.

Yukarıda yazılı bütçe için MEB ilgili birimleri okullara belirli bir ödenek ayırmalı ve bu ödenekle birlikte ihtiyaçlar karşılanmalıdır. Aksi takdirde hiçbir İmam-Hatip Lisesinde ya da diğer okullarda belirli standartlara sahip müzik odaları görmemiz mümkün gözükmemektedir. Belki ülke genelinde sayıları az da olsa yukarıda yazılı şartları taşıyan mûsikî odaları yapılmıştır, yapılacak olanlar da olacaktır ancak eğitim sisteminde hiçbir şey şansa ya da kadere bırakılmamalı her hedef amacına ulaşacak şekilde düzenlenmelidir. Bugün herhangi bir okula gittiğimizde o okulda nasıl belirli bir mühendislik kurallarına göre bina yapılıyorsa, yapılan binanın iç mimarisi belirli kurallara göre inşa ediliyorsa, müzik sınıfları da aynı anlayışla yapılmalıdır. Hedeflenen kazanımlara ulaşılması için geç kalınmıştır. Ancak gerekliliği olan adımlar atılmalı ve reformcu bir yaklaşımla bu konu çözüme kavuşturulmalıdır. Fizikî imkânlar olmadan eğiten ve eğitilen bireylerden başarı beklemek gerçekçi bir yaklaşım değildir. Oysaki fiziki imkânların belirli standartlara ulaştırılarak oluşturulması ortamdaki tüm paydaşları çalışmaya ve üretmeye götürür.

Bir çalışana belirli imkânlar sağladığınızda bu imkânların karşılığında kendisinden bir sonuç, ürün beklersiniz. Kurumlar bu strateji doğrultusunda çalışırlar. Strateji, ayrıntılı bir yol haritasıdır.⁴⁰ Çalışan kişi de ister istemez kendisine sunulan imkânları kullanmak ve bir ürün üretmek konusunda daha istekli olur. Hatta bu imkânların gözle görülebilir somut şeyler olması ortamdaki tüm paydaşlarda ürün görme konusunda beklenti duygusu yaratır. Yani bütün okullara belirli standartlara sahip bir müzik (mûsikî) odası yapıp gerekli materyallerle donattığınızda o odayı kullanan alan öğretmeninin mazeret ileri sürme bahanesini yok etmiş olursunuz. Bilakis bu imkânlardan ötürü kendisinden belirli çalışmalar beklersiniz. Öğretmenin bu imkânlar içinde daha çok çalışma isteği ile dersinin hedeflerine ulaşma konusunda daha başarılı olması da kuşkusuz gerçekleşecek bir sonuç olacaktır.

⁴⁰ Mualla Aksu, *Eğitimde Stratejik Planlama ve Toplam Kalite Yöntemi*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2001. s. 3

Tüm bu süreçlerin yukarıda belirtildiği gibi ilerleyebilmesi için ders müfredatının daha net, yapılandırmacılık⁴¹ anlayışına uygun, uygulama ağırlıklı bir derse dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu uygulama Dînî Mûsikî için gerçekleştirildiğinde ortaya çıkacak sonuç diğer disiplinlere de örnek teşkil edecek ve eğitim sisteminin tüm paydaşları bu uygulamadan faydalanabileceklerdir.

1.4.3.11 Hizmet İçi Kurslar

Bir toplum varlığını sürdürebilmek için, bu toplumu oluşturan bireyleri, amaçlarına göre yetiştirmek zorundadır. Eğitimin temel taşı, odak noktası öğretmendir.⁴² Öğretmenler, bir lider olarak hem kendi mesleki bağlılık ve gelişmesini hem de öğrencilerin mesleki bağlılık ve gelişmesini sağlamaya çalışmalıdır. Bu amaçla öğretmen, alana ilişkin yayınları, kursları takip etmeli ve eğitim programlarına katılmalıdır⁴³. Öğretmen toplumun gelişmesinde, toplumun bilinçlenmesinde en önemli meslek grubudur. Öğretmenliğin kutsallığı da öğrenme işlevinin bu öneminden kaynaklanıyor diyebiliriz. Ancak öğretmenlerin meslek hayatına başladıktan sonra kendilerini her daim geliştirmesi de önemli bir gerekliliktir. Bu konuda MEB Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü ve İmam-Hatip Liseleri öğretmenleri için de özellikle Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne önemli görevler düşmektedir. İlgili genel müdürlüklerin öğretmenlerin kendilerini geliştirebilmeleri, mesleklerindeki yeniliklerden haberdar olabilmeleri, eğitim sistemindeki değişikliklere uyum sağlayabilmeleri, kendi alanlarına hâkim

⁴¹ Yapılandırmacı eğitim anlayışı ezberden uzak öğrenciyi etkin kılan, öğrenciyi merkeze alan bir eğitim modelidir. 2010 yılında İstanbul Üniversitesi Beykent Üniversitesinde Serhat Günay tarafından yapılan “Türkiye’de İlköğretim Eğitiminin Evrimi ve Yapılandırmacı Eğitim” adlı yüksek lisans tezinde, yapılandırmacı eğitimle ilgili şu bilgilere yer verilmiştir. “*Yapılandırmacılık 20. Yüzyılın başlarından itibaren eğitimin uygulamalarına temel oluşturmaya başlamıştır. John Dewey ve William James kendi düşünceleri ile birlikte ilk yapısalcı kavramları ortaya çıkarmışlardır. Ancak kuramın esas doğuşu, 20. Yüzyılın ikinci yarısında Paiget , Vygotsky gibi araştırmacıların çalışmaları ile gerçekleşmiştir. Bu yaklaşımda öğretmen merkezli yerine öğrenci merkezli eğitim ön plana alınmakta ve öğrencinin davranışları yerine zihinsel becerilerini geliştirmeye ağırlık verilmektedir. Eğitim süreci tek yönlü düşünme yerine çok yönlü ve sorgulama, düz mantık yerine sarmal mantık üzerinde durulmaktadır*”. Burada belirtilen eğitim anlayışının öğrenciyi merkeze alması, eğitimde öğretmenin rolünü de değiştirmiş ve dolayısıyla eğitim-öğretimde sınıf yönetimi, değerlendirme gibi uygulamaların da değişmesine neden olmuştur.

⁴² Mahmut Âdem, *Eğitim Planlaması*, Şafak Yayınevi, 1997. s.187.

⁴³ İnalet Aydın, *Eğitim ve Öğretimde Etik*, Pegem Yayıncılık, 2003. s.69

olabilmeleri vb. amaçlar doğrultusunda hizmet içi eğitimler, kurslar, seminerler, çalıştaylar vb. faaliyetler hazırlamaları gerekmektedir. İmam-Hatip Liselerinde görevli müzik öğretmenlerinin de özellikle Dînî Mûsikî derslerinde başarılı olabilmeleri için bahsedilen hizmet içi eğitim kurslarına ihtiyaç duydukları ortadadır. Çalışmanın diğer bölümlerinde değinildiği üzere İmam-Hatiplerde görevli müzik öğretmenlerinin lisans programıyla⁴⁴ İmam-Hatip Liselerinde okutulan Dînî Musikî ders programının konuları⁴⁵ birbirinden çok farklıdır. Bu farklılıktan ötürü İmam-Hatip Liselerinde görevli müzik öğretmenleri, Dînî Mûsikî derslerine daha hâkim olabilmeleri için hizmet içi vb. eğitimlere ihtiyaç duymaktadırlar. Bu eğitimleri planlama konusunda yetkili organlardan en önemlisi Din Öğretimi Genel Müdürlüğüdür. İlgili genel müdürlüğün İmam-Hatip Liselerinde görev yapan müzik öğretmenlerine yönelik eğitim ihtiyacı analizleri yapması, öğretmenlerin isteklerine kulak vermesi ve bunlara yönelik kurslar düzenlemesi gerekmektedir. Ancak İmam-Hatip Liselerinde görev yapan müzik öğretmenlerine yönelik bu ve benzeri hizmet içi eğitimlerin gerek duyulduğu ölçüde yapılmadığını biliyoruz. İmam-Hatip Liseleri haftalık ders programında “yok” sayılan bir dersin⁴⁶ öğretmenlerinin de “yok” sayılması normal karşılanabilir. Ancak eğitim – öğretim ortamı içinde tüm dersler ve öğretmenler aynı önemde olmalıdır. Hizmet içi eğitimler vb. tüm kurslar da bu öneme göre planlanmalıdır. Bu planlamalarda gerek ilgili genel müdürlük yöneticilerine gerekse okul yöneticilerine önemli görevler düşmektedir. Okul yöneticilerinin en önemli görevlerinden birisi okulda birlikte çalıştığı öğretmenlerin motivasyonunu yükseltmek, gerektiğinde onların derslerini dinlemek, öğretmenlerin ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli olan destekleri ve ödenekleri sağlamaktır.

⁴⁴ T.C. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, *Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*, Ankara 1998, s. 79

⁴⁵ Ubeydullah Sezikli, a.g.e.

⁴⁶ Milli Eğitim Bakanlığı *Tebliğler Dergisi* Temmuz 2014-2682 Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı 01.07.2014 Karar No:63, Konu: İmam-Hatip Lisesi ve Anadolu İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesinde Değişiklik Yapılması. Bu kısımda dersin “yok” sayılması gibi bir ifadenin kullanılmasının sebebi çalışmanın belli bölümlerinde değinildiği üzere müzik dersinin zorunlu dersler arasında varmış gibi gösterilmesi ama uygulamada beden eğitimi-görsel sanatlar-müzik (mûsikî) dersleri arasından seçiliyor olmasıdır. İmam-Hatip Liselerinde görev yapan müzik öğretmenleriyle yaptığımız görüşmelerde öğretmenlerin en çok dile getirdikleri bir siteme burada yer vermekte fayda var kanısındayım. Öğretmenler, öğrencilerin dışarıya çıkıp spor yapmak, top oynamak gibi hareket etme istekleriyle dolu olduklarını, haklı olarak da öğrencilerin bu isteklerinden ötürü büyük bir kısmının müzik dersini sevse bile beden eğitimi dersini seçtiği ve bu yüzden müzik dersinin yok olup gittiğini ifade etmeleri müzik dersinin “yok” sayılması ifadesinin kullanılmasını gerekli kılmıştır.

Okul yöneticilerinin okul yönetiminde başarılı olabilmeleri için kendilerinin de belirli zaman aralıklarında hizmet içi vb. eğitimler görmesi ihtiyacı vardır. Yöneticinin yeterliğine yönelik olarak sürekli eğitim ve yenileşmenin olması ve yöneticinin hizmet içi eğitimlerle desteklenmesi gerektiği eğitim yönetimi alan otoritelerinin ortak görüşleri arasında gelmektedir.⁴⁷ Okul müdürü ve bağlı bulunduğu tüm eğitim yöneticilerinin birlikte çalıştığı meslektaşlarının materyal, fiziksel mekân, donanım, eğitim vb. isteklerini karşılamada hızlı ve istekli olmaları eğitim ve öğretimin gelişmesi açısından önemlidir. Bu ve benzer nedenlerden ötürü okul yöneticilerine ve dolayısıyla Milli Eğitim Bakanlığı yöneticilerine önemli görevler düşmektedir.

İmam-Hatip Liselerinin hızla artan okul ve öğrenci sayısı dikkate alındığında bu okullarda öğrencilere verilen eğitimin kalitesinin de aynı hızda artması gerektiği şüphesiz önemli bir gereklilik ve ihtiyaçtır. Bu anlamda gerek fiziki ihtiyaç ve donanımların, materyallerin karşılanması gerekse öğretmenlerin ihtiyaç duyduğu hizmet içi eğitimlerin acilen yapılması bu hedefi gerçekleştirme anlamında en önemli ve hızla yapılması gereken çalışmalardandır. Bu çalışmalar yapıldığı takdirde öğretmenin kendi alanına hâkimiyeti artacak ve dolayısıyla öğrencilere verdiği eğitimin kalitesi de artacaktır. Bu da eğitim- öğretimde verimliliğin artmasına ve kazanımlara ulaşmada başarı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.5 Din ve Mûsikî

Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed Mustafa (S.A.V.) çok güzel sesiyle Kur'ân-ı Kerim okuyan Salim Mevlâ Huzeyfe için: “ Ümmetimde böyle bir kimse bulunduran Allah'a hamd olsun” diyerek Kur'ân-ı Kerim'in güzel bir sesle okunmasının önemini vurgulamıştır.⁴⁸ örneğini vermekte fayda vardır. İslâm dininde, sesin ve dolayısıyla müziğin yerinin önemli olduğunu bilinmektedir. Çünkü neredeyse tüm ibadetlerde mûsikî vardır ve kullanılmaktadır. Tabi, kullanan kişinin becerisi ölçüsünde; yani mûsikî bilgisi ve icra yeteneğini kullanabildiği ölçüde

⁴⁷ Hatun Onural, *Yönetici Yeterlikleri*, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 2005, sayı 41, s.81.

⁴⁸ Bahriye Üçok, *İslâm'da Mûsikî Üzerine*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Derneği, Cilt: 14 1966, s. 1.

mûsikî vardır. Örneğin, bir Müslüman'ın ömrü boyunca yaptığı ibadetlerden birisi yüce kitabımız Kur'ân Kerim'i okumaktır. Kur'ân-ı Kerim'in içinde mûsikîyle ilgili herhangi bir ayet yoktur.⁴⁹ Ancak, Cenabı-ı Allah, yarattığı her canlıya güzellikler ve yarattığı en üstün varlık olan insana, hem güzellik hem de güzellikleri anlayabilecek akıl ve zekâyla birlikte sesleri duyabilme ve sesini kullanabilme özelliğini vermiştir. İslam'ın içinde yer alan Kur'ân okuma, ezân okuma, mevlîd okuma, vb. tüm dînî mûsikî formları “ses” e dayalı olarak yapılmaktadır. Yani bunu yapacak kişinin sesini iyi ve doğru kullanması, sesini güzelleştirmesi gerekmektedir. Aksi takdirde yapılan ibadetin niteliği ve insanlara etki etme tesiri azalacaktır.

Yüce kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, bu konuyla ilgili olarak çirkin ses kötülenmiş ve “*yürüyüşünde mütevazı ol, sesini alçalt, çünkü seslerin en çirkini eşeklerin sesidir*” buyrulmuştur.⁵⁰ Buradan anlaşılacağı üzere “ses ”in çirkin olabileceği, sesin sıfatsal manalara sahip olduğu buyrulmuştur. Çirkin olan bir ses, güzel de olabilir hatta güzel olmalıdır diyebiliriz. Kaldı ki, din gibi inanç gibi önemli bir konuda insanları etkileyip, tesiri altında bırakan ibadetlerdeki en önemli işleve sahip olan şey, ses güzelliğidir.

1.6 Konuyla İlgili Literatür Çalışmaları

Araştırmanın konusuyla ilgili⁵¹ YÖK'ün resmi web sitesinde⁵² yer alan Tez Merkezi bölümüne kayıtlı olan yüksek lisans ve doktora tezlerinin kısa özetlerine ve konuyla ilgili yayınlanmış makalelere aşağıda yer verilmiştir:

⁴⁹ Bayram Akdoğan, *Türk Din Mûsikîsi Dersleri*, Bilge Yayınevi, Ankara 2010, s.38. Bu konuyla ilgili daha detaylı bilgi için bkz. Bayram Akdoğan, *Mûsikî, Oyun ve Eğlence ile İlgili Olduğu İddia Edilen Kur'ân Ayetleri ve Tefsirleri*, Masns Medya Yay.,Ankara, 2017. Bkz. Bayram Akdoğan, *Mûsikî ile İlgili 40 Hadis ve Şerhi*, Mans Medya Yay., Ankara, 2017.

⁵⁰ Bayram Akdoğan, *Türk Din Mûsikîsi Dersleri*, Bilge Ajans, Ankara, 2010, s.39

⁵¹ Bugüne kadar konuyla doğrudan ya da dolaylı olarak ilgisi bulunduğu düşünülen çalışmalara yer verilmesinin aynı zamanda bu alanda çalışacak, bu alanla ilgili ders kitabı vb. materyaller hazırlayacak araştırmacılara kaynak olması ve gidecekleri yolda bir ışık olması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

⁵² YÖK'ün resmi web sayfası <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> olarak kullanılmaktadır.

1.6.1 1997 Yılından Sonraki Dönemde İmam-Hatip Liseleri

2006 yılında Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalında Ahmet Doğan tarafından yapılan “1997 Yılından Sonraki Dönemde İmam-Hatip Liselerindeki Gelişmeler (Adana Örneği)” adlı yüksek lisans çalışmasında tez sahibi, İmam-Hatip Liselerinin Türk eğitim sistemi içerisindeki yerini saptamaya çalışmış, bu okullara olan talebi etkileyen etmenleri, öğrencilerin beklenti ve sorunlarını, öğrenci profillerini ortaya çıkarmayı amaçlamış ve bu amaç doğrultusunda Cumhuriyet öncesi dönemde din görevlisi yetiştiren medreselerden başlayarak İmam-Hatip Okullarını tarihi süreç içerisinde ele almaya çalışmıştır.

Çalışmanın evreni Adana il merkezinde bulunan üç İmam-Hatip Lisesinde öğrenim gören 10. ve 11. sınıf öğrencileri olarak belirlenmiştir. Çalışma evreninde bulunan İmam-Hatip Lisesi 10. ve 11. sınıf öğrencileri “basit tesadüfi örnekleme” yöntemi ile belirlenmiştir. Bilgi toplama aracı olarak geliştirilen anket, araştırmacı tarafından 170 öğrenciye uygulanmıştır. Ankette toplam 34 soru yer almıştır. Anket yolu ile elde edilen veriler SPSS For Windows Paket Programı ile çözümlenmiştir.

Çalışmanın sonucunda,

“ 1924 Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile başlayan İmam-Hatip Okulları için çeşitli dönüm noktalarının olduğu, İmam-Hatip Okullarının 1930’lu yıllarda kapatılmış 1950’lerde tekrar ihtiyaçtan dolayı açılmış olmasının, Lâiklik ilkesine ters düştüğü iddiaları ile ilgili eleştiriler almasına sebep olduğu”

“1997’den sonra İmam-Hatip Okullarının orta kısmının kapanması, katsayı sorunu vb. durumların öğrencilerin üzerindeki etkilerinin tespit edilebilmesi için yapılan anketler sonucunda, bu durumun öğrenciler üzerinde olumsuz etkileri olduğu” sonuçlarına varılmıştır.

Bununla birlikte çalışmanın varsayımları olan:

“Öğrencilerin çoğunluğu yerleşim birimi olarak ilçe ve köylerden mezun olarak bu okullara kayıt yaptırmıştır”.

“Öğrencilerin çoğu bu okullara aile baskısı ile değil, kendi istekleri üzerine kayıt yaptırmışlardır” hipotezinin doğrulandığı sonucuna ulaşılmıştır.

1.6.2 Anadolu İmam-Hatip Liselerinde Müzik Eğitimi

2011 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Sanat Dalında Fatma Emel Kapan tarafından yapılan “Anadolu İmam-Hatip Liselerindeki Müzik Eğitiminin Öğrenci Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezinde, Anadolu İmam-Hatip Liselerindeki müzik eğitimi öğrenci görüşleri açısından ele alarak bir değerlendirme yapılmıştır, Tez sahibi, “Dinî alanda müziğin önemini ve gereğini ortaya koymaya çalışarak, toplumu doğrudan ilgilendiren iki alan olan din ve müziğin etkileşimine değinerek, müziğin her boyutta ve her kesimde önemli bir yere sahip olduğunu göstermeye çalıştığını” ifade etmiştir.

Tez sahibi, ortaya koyduğu çalışmasında, “yaptığı araştırmanın müzik eğitiminin çok boyutlu ve pek çok disiplini kucaklayan, etkileşen, etkileyen yapısına değinmiş ve Anadolu İmam-Hatip Liseleri gibi din adamı yetiştiren okullar ve din adamları açısından müziğin etkilerinin önemini” ortaya koyduğunu dile getirmiştir.

Çalışmada veri toplamak üzere araştırmaya yönelik bir anket hazırlanmış ve uygulanmıştır. Elde edilen veriler tablolara dönüştürülerek çözümlenmiş ve bulgulara ulaşılmıştır.

Araştırmanın sonucunda, “devlet konservatuarlarının sanat müziği bölümlerinden yetişmiş formasyonu olan müzik eğitimcilerinin yetiştirilmesi ve bu okullarda görevlendirilmesi gerektiği” ortaya konulmuştur. İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin müzik dersinin zorunlu dersler arasında olmasını istedikleri çalışmanın sonucunda ayrıca ifade edilmiş ve Anadolu İmam-Hatip Liselerindeki müzik derslerinin mesleki dersler kapsamında ele alınarak öneminin artırılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

1.6.3 Türkiye’de Din Eğitimi ve İmam-Hatip Liseleri

2013 yılında Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalında Ömer Soylu’ nun “Türkiye’de Din Eğitimi ve İmam-Hatip Liseleri” başlıklı yüksek lisans tezinde,

Türkiye’de din konusundaki siyasi ideolojik tartışmaların İmam-Hatip Liseleri üzerinden yürütüldüğü ve İmam-Hatip Liselerinin başarı ve başarısızlıkları üzerine kurgulandıklarının gözlendiği,

Genel eğitim sistemi içerisinde İmam-Hatip Liselerinin önemli, fonksiyonlar üstlenmiş olmasına rağmen zaman zaman disfonksiyonel olduğunun bir gerçek olduğu, bu çerçevede İmam-Hatip Liselerinin miadını doldurup doldurmadığı tartışmalarının yapıldığı ve din eğitiminin cemaatlere bırakılması noktasında taleplerin olduğu,

Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile kurulmuş bir eğitim kurumu olmakla birlikte, modern çevrelerce neden tartışıldığı ve kabullenilmediği; İmam-Hatip Liselerinin din eğitimi vermesine rağmen bazı dindar kesimler tarafından neden tartışıldığı ve kabullenilmediği,

İmam-Hatip Liselerini birçok din adamının özgün bir model olarak görmesine rağmen neden bu okulların sürekli tartışıldığı, 4+4+4 eğitim sistemi ile müfredatlarda yapılacak yeni düzenlemelerle bu okullara olan ilginin ve beklentilerin artarak devam edeceği” varsayımlarına yer verilmiştir.

Çalışmanın sonuç kısmında,

Türkiye’de din konusundaki siyasi ideolojik tartışmaların İmam-Hatip Liseleri üzerinden yürütüldüğü,

Genel eğitim sistemi içinde İmam-Hatip Liselerinin zaman zaman sıkıntılar olsa da çok önemli fonksiyonlara sahip olduğu, İmam-Hatiplerin miadıyla ilgili kararların cemaatlere bırakılması konusunda taleplerin olduğu,

İmam-Hatip eğitimi ya da İlâhiyat eğitimi alanların Dînî anlamda ve yorumlamada ileri safhada oldukları, aldıkları Dînî eğitim sayesinde mezhepler üstü ve cemaatler üstü düşünce yeteneklerinin geliştiği,

İmam-Hatip Liselerinin Din Eğitimi alanındaki bir boşluğu doldurma adına halkın yoğun isteği neticesinde kuruldukları, ilk kuruldukları dönemlerde bu okullarda yönetici ve öğretmen olarak görev yapanların büyük çoğunluğunun ciddiyetleri, vakaları, kişilik ve karakterleri ile öğrencilerine örnek ve yol gösterici oldukları, toplumun artık İmam-Hatip Liselerine ideolojik olarak yaklaşılmasından rahatsızlık duyduğu, 4+4+4 eğitim sistemiyle halkın İmam-Hatip Okullarına olan ilgisinin ve beklentisinin de arttığı yönünde sonuçlara varılmıştır.

1.6.4 İmam-Hatip Liselerinde Meslek Dersi Öğretimi

2006 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalında Cuma Taşçı tarafından “İmam-Hatip Liselerinde Meslek Dersi Öğretiminin Yeterlik Durumu ve Meslek Dersi Öğretmenlerinin Temel Yeterliklere Sahip Olma Düzeyleri” konulu yüksek lisans tezinde;

İmam-Hatip Liselerinde yürütülen Meslek derslerinin, mezun olan öğrencileri alanlarıyla ilgili iş yapacak derecede yetiştirecek seviyede olup olmadığı ve Meslek dersi öğretmenlerinin temel yeterliliklere sahip olma düzeyleri araştırılmıştır.

Çalışmada veriler kaynak taraması ve anket uygulaması yapılarak toplanmış ve elde edilen verilerin analizi, açıklama ve yorumlama ile yapılmıştır. Anket uygulamasında öğretmenlere kendi kişisel bilgilerini içeren ve meslek dersleriyle ilgili iki bölümden oluşan yirmi iki soru sorulmuş ve elde edilen veriler analiz edilmiştir.

Yapılan çalışma neticesinde, İmam-Hatip Liselerinde okutulan meslek derslerinin kredi saati ve içerik bakımından bu okullarda okuyan öğrencileri, alanlarıyla ilgili bir işi yapabilecek şekilde yetiştirecek kapasitede oldukları ve okulların büyük bölümünün fizikî bakımdan yeterli olduğunun ancak eğitsel anlamda araçlara sahip olma konusunda eksikliklerin tespit edildiği ifade edilmiştir. Meslek

dersi öğretmenlerinin temel yeterliliklere sahip olduğu fakat Üniversite sınavlarında Meslek Liselerine farklı katsayı uygulamasının başarılı öğrencilerin bu okullara karşı ilgisini azalttığı, bu durumun da İmam-Hatip Liselerinin başarı seviyesinin düşmesine neden olduğu sonucuna varılmıştır.

Çalışmanın sonuç bölümünde ayrıca, meslek dersi öğretmenlerinin mezun olan öğrencilerin özellikle 2000 yılı sonrasında mezun olanlar için Diyanet İşleri Başkanlığında (İmam-Hatiplik, vâizlik, Kur’ân kursu öğreticiliği) görev yapacak seviyede olmadıklarını düşündükleri tespitine yer verilmiştir.

1.6.5 Türk Din Mûsikî Tarihine Bir Bakış

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi ve Sanatları Bilim Dalı Türk Din Mûsikîsi Ana Bilim Dalı öğretim üyesi Yard. Doç. Dr. Bayram AKDOĞAN’ ın 2008 yılında AÜİFD⁵³’nde yayınlanan “Türk Din Mûsikî Tarihine Bir Bakış” adlı çalışmasında İslâmiyet’ten önceki dönemde Mûsikînin durumunu ve gelişim seyrini ele almıştır.

Makalenin genel seyrinde “İslâm’dan Önceki Dönemde Türk Mûsikîsi”, “Selçuklu Dönemi Türk Mûsikîsi”, Dış Türk Devletlerinde Türk Mûsikîsi”, “XIV.- XV.- XVI.- XVII.- XVIII. Yüzyılda Türk Mûsikîsi”, başlıklarıyla Türk Mûsikîsi’nin durumu ve gelişme sürecine değinilmiş, alt başlıklarda “Kutb-ı Nâyi Osman Dede, Tanbûrî Mustafa Çavuş, Ebu Bekir Ağa, Tab’î Mustafa Efendi, Hacı Sadullah Ağa, Kemanî Hızır Ağa, Küçük Mehmet Ağa, Tanbûrî İsak, Varda Kosta Ahmet Ağa, Kara İsmâil Ağa, Zaharya, Abdulhalim Ağa, Abdürrahim Dede (Hâfız Şeydâ), Kemânî Âmâ Corci, Ali Nutkî Dede, Dilhayat Kalfa, gibi önemli Mûsikî bilginlerine yer verilmiştir.

Çalışmanın son bölümünde;

Türklerin İslâm’dan önceki günlük yaşantılarında iç içe oldukları müziğin onlar için Dînî hayatın önemli bir unsuru, sosyal yaşantının bir gereği, günlük yaşantılarının önemli bir bölümünü oluşturduğu, gerek idari gerek kişisel alanda

⁵³ Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.

Mûsikî' nin Türkler' in hayatında olmazsa olmaz bir değere sahip olduğu, bu değerın kadın erkek, genç yaşlı ayrımı yapılmadan günlük hayatta sürdürüldüğü,

Yapılan kazılarda eski Türklerin sanatlarına, çalgılarına ve rakkaselerine ait resimlerin ulaşılan sonucu desteklediği, Türklerin sadece sanatta icra anlamında değil bu sanatın ilmini kitap, belge ve dokümanla da ortaya koyarak sağlam temele oturttuğu,

XIX. yüzyılda Batı Devletlerinin her konuda teknik anlamda ilerlemesi neticesinde memleketimizde Mûsikî ilmi dâhil olmak üzere batılılaşma çabalarına girildiği bu çalışmaların III. Selim döneminde başladığı,

Sultan Abdülmecit ve II. Abdülhamit'in Türk Mûsikîsine hiç yakınlık duymadığı, mûsikînin yüz üstü kalmasına ve kendi kaderine terk edilmesine sebebiyet verdikleri, bu nedenle Batı mûsikî anlayışı içinde yetişen müzisyenlerin sanat, bilgi, teknik, metot ve espri anlamında kendi millî sanat anlayışımızdan uzak, Türk Mûsikîsine düşman bir şekilde yetiştirildikleri, bu durumun Cumhuriyet döneminde de uzun bir süre devam ettiği" sonuçlarına ulaşılmıştır.

1.6.7 İslâm Kültür Tarihinde Mûsikî

1990 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim görevlisi olan Dr. Mustafa Kılıç'ın "İslâm Kültür Tarihinde Mûsikî Başlangıçtan Emevilerin sonuna Kadar" adlı makalesinde araştırmacı, İslâmiyet'in başından itibaren mûsikîyi ve mûsikînin gelişimini;

Kur'ân-ı Kerîm ve Mûsiki (Âyetler Üzerinde Mûsikî ile İlgili Tefsir ve Te'viller), Kur'ân Ayetlerinin Güzel Sesle Okunması, Kur'ân'ın Makamla Okunması Hakkında Selefin Görüşü;

Sünnette Mûsiki" başlığı altında "Güzel Ses Karşısında Hz. Muhammed" (Peygamberlerin Güzel Sesli Oluşu ve Hz. Davud), (Hz. Peygamberin, Güzel Sesini Övdüğü Sahabîler), (Hz. Peygamberin Kınadığı Sesler), (Cennet Mûsikîsi);

Asr-ı Saâdetde Eğlence Mûsikîsi başlığı altında Mûsikî ve Mûsikî Aletleri Dinlemenin Sünnette Yeri, Şarkıcılar ve Bazı Çalgı Aletlerinin Sünnette Yeri, (Ölçü Nedir?), Asr-ı Saâdetteki Düğün Eğlencelerinde Mûsikî, (Nikâhta Def Çalma), Asr-ı Saâdetteki Bayram Şenliklerindeki Mûsikî, Diğer Şenliklerdeki Mûsikî;

Hulefâ-i Raşidîn Devrinde Mûsikî başlığı altında, Düğün, Ziyâfet ve Sünnet Merâsimlerinde Mûsikî, Zevk İçin Mûsikî, Yolculukta Mûsikî, Dinlenmek, Yalnızlığı ve Sıkıntıyı Gidermek İçin Mûsikî, Bu Devirde Mûsikî Aletleri, Hülâsa;

Emeviler Döneminde Mûsikî başlığı altında Emevi Halifelerinin Mûsikî Hayatına Toplu Bir Bakış, (Muâviye), (I. Yezîd), (II. Muâviye), (Abdumelik b. Mervan), (I. Velîd), (Süleyman b. Abdumelik), (II. Ömer), (II. Yezîd), (Hişâm b. Abdumelik), (II. Velîd), (III. Yezîd), (II. Mervân), Emeviler Devrinde Saray Dışı Mûsikî Hayatına Bir Bakış, Mûsikî Hakkında Tâbi'in Fakihlerinin Görüşleri, ve Hülâsa başlıklarıyla incelemiştir.

Çalışma neticesinde,

Kur'ân-ı Kerîmde mûsiki hakkında sârih bir ifadenin mevcut olmadığı, ilgili âyetler üzerindeki tevillerde ise müfessirler tarafından umumiyetle aleyhde⁵⁴ fikir beyân edildiği;

Diğer hadîs ve haberler konusunda, hadîslerin mevzu müsbet ve menfî yönleriyle işlendiği, bu hususta gaye ferdin kemâli, ölçü ise İslâmın prensipleri olduğu;

Kişinin süflî temâyüllerine hitâb ederek onu bu yolda kamçılayan, şehvet duygularını artıran, Allahı zikirden alıkoyan ve böylece kemâl yolundan çeviren şekliyle mûsikînin kötülendiği aksinin ise tasvib edildiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

⁵⁴ Makalenin yazarı “aleyhde” olarak yazdığı için “aleyhte” olarak değiştirilmemiştir.

1.6.8 İslâm'da Mûsikî Üzerine

1966 yılında Doç. Dr. Bahriye Üçok tarafından yapılan “İslâm'da Mûsikî Üzerine” adlı çalışma câhiliye devrinden yani İslâm öncesi devirden başlayarak günümüze kadar Mûsikinin gelişimi hakkında bilgilere yer vermektedir.

Çalışma, “Câhiliye Devrinde Mûsikî”, “İslâm'ın Doğusundan Sonra”, Din ve Mûsikî”, Halifelerin Mûsikîye Karşı Tepkileri”, Dînî Mûsikînin Doğuşu”, başlıklarıyla Mûsikînin dönemsel durumunu ve gelişimini ele almaya çalışmıştır.

Çalışmanın neticesinde;

Ortaçağ'da Mûsikînin insanı ibâdetten, Allah'ı düşünmekten alıkoyduğunu iddia edenlerin tersine Mevlânâ Celâleddîn Rumî'nin ve başka Sûfilerin sırf ilâhi sevgi ile vecde gelip mûsikî ahengi ve ritmi ile semâ ettiklerinin görüldüğü;

Her zaman iyiye ve güzele yönelen İslâm dininin, Tanrı'nın kullarına verdiği bu en etkili sanatı, insan ruhunu yüceltmeye (Bach, Beethoven, İtrî, Dedeeffendi, başkalarının bestelerinde olduğu gibi), Tanrı'nın kudretinin sonsuzluğunu övmeye, insanların sevinç veya elemelerini terennüme yasaklamamış olmalıdır sonuçlarına ulaşılmıştır.

1.6.9 Mûsikî ve İnsan

1997 yılında Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi öğretim üyesi Yard. Doç. Dr. Ruhi Kalender tarafından yazılan “Mûsikî ve İnsan” adlı makalede “Mûsikî” tanımlanmış, mûsikînin gerekliliği, güzelliği anlatılmış ve insanoğlunun mûsikîyle olan biyolojik ve psikolojik bağına değinilmiş, ayrıca “Mûsikî ve Hayat” ve “Mûsikî ile Tedavi” konularıyla Almanca yazılmış iki metnin çevirisine yer verilmiştir.

Makalenin “Mûsikî ve Hayat (1918)⁵⁵” bölümünde müziğin her zaman bir ihtiyaç olduğu maddeler halinde açıklanarak, mûsikînin önemine değinilmiş, sanata olan inancın yok olduğu yerde faydasız faaliyetlerin oluşacağına değinilmiştir.

Makalenin son bölümünde “Alman dirayetinin temeli olan donanımların, uygulayanların göreve olan sadakatlarının aynı zamanda sarsılmaz görünen Alman vasatlığının da nedeni olduğu ifade edilerek, Almanya’nın üst seviye ihtiyaç sahipleri için düşmanlarından on misli ilerde de olsa, aslında vasat bir ulus oldukları ve bir şeyi öğrenmedikçe de vasat bir ulus olarak kalmaya devam edecekleri” görüşüne yer verilmiştir.

Makalede çevirisi yapılan başka bir konu “Mûsikî İle Tedavi”⁵⁶ başlıklı çalışmadır. Bu çalışmada Yahya İncil’inden “Dünyanın ses olduğu, başlangıçta sözün Tanrı ile birlikte olduğu, her şeyin O’nun aracılığı ile var olduğu, O’nun hayatın ışığı olduğu” alıntısına yer verilerek, mûsikînin tedavi yöntemi olarak kullanılması ile ilgili açıklamalara yer verilmiş bu konuyla ilgili olarak;

Yunan düşünürü, matematikçi, mistik ve müzisyen Pisagor’un, hastalarına çeşitli mûsikîler dinleterek uyuttuğu, bunun sonucunda mûsikînin terapi (tedavi) gücünü bulduğu ve bir dizi hastalıkların bu yöntemle tedavisi için çalışmalar yaptığına⁵⁷;

Pisagor’ un bizzat kendisinin o dönemdeki Yunan mûsikîsi için, yedi ses türü ile bir deney yaptığı ve bu yedi ses türünün insanda farklı ruhsal, psikolojik

⁵⁵ Makalenin yazarı çalışmasında çevirisini yaptığı çalışmanın yazarının *August Halm* olduğunu, “Mûsikî ve Hayat” konulu makalenin Almanya’da Duisburg Şehir Kütüphanesinden bulunan “Von Form und Sinn der Musik (Mûsikînin Anlamı ve Şekli) adlı kitabın 240-244.sayfalarından alındığı, 1978’de Wiesbade’de basıldığı bilgisine yer vermiştir.

⁵⁶ “Mûsikî İle Tedavi” başlıklı çevirinin yazarı *Sandalen mit Wufing von Rohr*’ dur. Çevirisi yapılan kitapla ilgili olarak, kitabın “Almanya’da, Duisburg Şehir Kütüphanesinde bulunan “Einklang Heilen mit Musik (Ahenk-mûsikî ile tedavi) adlı kitabın 13-16. sayfalarından alındığı ve 1995 yılında basıldığı bilgilerine yer verilmiştir.

⁵⁷ Çalışmanın bu bölümünde parantez içinde *Pisagor*’un mûsikî ile ilgili tedavilere yönelik reçeteler oluşturduğu ancak konuyla ilgili somut bilgilerin ancak bu kadarına ulaşılabilirdiği bilgilerine yer verilmiş ve Tıbbi tedavi için *Homer*’in (M.Ö. 8.yy.) *Odyse* ve *İlyas*’ da destanından hastalara seçtiği şiir parçalarını yazdığı bilgilerine yer verilmiştir.

durumlara neden olduğu sonuçlarına ulaştığı bununla ilgili önemli örneklerin tarihte çarpıcı örneklerinin olduğu⁵⁸ ifade edilerek çalışma sonlandırılmıştır.

1.6.10 Popüler Kültür –Din Eğitimi

2011 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Din Eğitim Bilim Dalında Betül Ü. Kanburoğlu tarafından yapılan

“Popüler Kültür – Din Eğitimi İlişkisi: İmam-Hatip Liseleri Örneği” başlıklı yüksek lisans tezinde, İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin aldıkları Din eğitimi neticesinde geliştiği varsayılan dînî formasyonlarının, popüler kültür ürünlerine yönelik tercihlerinde etkili olup olmadığı sorgulanmıştır. Çalışmada, bölümlerin niteliğine göre iki ayrı metot izlenmiştir. Çalışmanın kavramsal ve kuramsal çerçeve bölümünde dokümantasyon metodu kullanılmıştır. Araştırma bölümünde ise hedef kitleyi tanımaya, anlamaya ve anlatmaya yönelik kalitaif (niteliksel) araştırma yöntemlerinden biri olan survey-tasvir (tarama modeli) metoduna yer verilmiştir. Çalışmada, İstanbul’un köklü üç Anadolu İmam-Hatip Lisesi’nden 30 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilen alan araştırması sonucunda, “İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin Dînî formasyonlarının popüler kültür ürünlerine olan yaklaşımlarında genel olarak bilişsel düzeyde bir farkındalık oluşturduğu, fakat pratikte yeterince etkili olmadığı” ortaya koyulmuş ve “Din eğitiminde kullanılan örneklerin güncelle bağlantısının kurulması noktasında zaafların olduğu ve modern çağın meydan okumalarına cevap verebilmesi için bu eğitimin, ahlâk eğitimi boyutu üzerinde yoğunlaşması gerektiği” sonucuna varılmıştır.

1.7 Çalışmanın Önemi

Mûsikî, insanoğlunun ana rahminde kalbinin atmasıyla ritimsel olarak ilk belirtisini göstermektedir. Ayrıca, mûsikî güzel sanatlar içinde insanın ruhaniyetini

⁵⁸ Çalışmada bu örneklerle ilgili olarak “Pisagor’un bir öğrencisi olan *Empedokles* ‘ in (M.Ö. 480-430) eve kaba güç kullanarak giren bir adam tarafından kılıçla tehdit edilen konuğun olduğu bir evin sahibinin, Anchitus isminde birinin hayatını, o sırada çalışan bir mûsikînin makamını değiştirerek kurtardığı” örneğine yer verilmiştir.

derinden etkileyen başlıca sanat dallarından birisidir. İnsanoğlu dünyaya geldiği andan itibaren yeme, içme eylemleriyle büyümeye başlarken, ruhani olarak gelişimi için de mûsikîden faydalanmaktadır. Mûsikinin olmadığı bir coğrafya yoktur. Her yerin kendine has, kendi kültürüne göre gelişmiş olan bir mûsikî anlayışı vardır. Toplum içinde kültürün tüm bireylere aktarılmasında en büyük işleve sahip olan yerler okullardır. Okullarda mûsikî eğitimi verilmektedir. Okullarda verilen mûsikî eğitiminin amacı, öğrencilerin kendi öz kültürlerini tanıması ve öğrenmesidir.

Bu amaç doğrultusunda ilkokuldan üniversiteye kadar belli programlar doğrultusunda tüm öğrenciler mûsikî eğitimi almaktadırlar. İlkokullarda müzik derslerine sınıf öğretmenleri, ortaokullarda ve liselerde müzik öğretmenleri girmektedirler. İmam-Hatip Liselerinde seçmeli ders olarak okutulan Müzik ve Dînî Mûsikî dersine de müzik öğretmenleri girmektedir.

İmam-Hatiplerde okutulan Dînî Mûsikî dersinin öğrencilere kazandırmak istediği genel hedefler düşünüldüğünde, öğrencilerin bu derse yönelik tutumlarının olumlu olması beklenmektedir. Çünkü herhangi bir derse karşı gösterilen olumsuz tutumlar, dersin hedeflerine ulaşmasında bir engel olarak görülmektedir. Aynı şekilde herhangi bir derse karşı gösterilen olumlu tutumlar, dersin hedeflerine ulaşmasına destek olmaktadır.

Bu çalışmada, İmam-Hatip Liselerinde okuyan öğrencilerin derse karşı tutumlarının tespit edilmesi,

Derse giren öğretmenlerin, öğrenciler ve ders kitabı hakkındaki görüşlerinin, dersin amacına uygun şekilde yapılıp yapılmadığını belirleme anlamında önemli bir yol gösterici olması,

Bu alanda çalışmak isteyen araştırmacılara katkı sağlaması ve kaynak olması bakımından önemli görülmektedir.

1.8 Problem Cümlesi

Çalışmanın problem cümlesi “İmam-Hatip Liselerinde okuyan öğrencilerin Dînî Mûsikî dersine yönelik tutumları nedir?” olarak belirlenmiştir.

1.9 Çalışmanın Hipotezleri

Bu çalışmada, İmam-Hatip Liselerinde okuyan öğrencilerin, Dînî Mûsikî dersine karşı tutumlarının olumlu olduğu, Öğrencilerin ders hakkında düşüncelerinin olumlu olduğu, derse giren öğretmenlerin öğrenci ve ders kitabı hakkındaki düşüncelerinin olumsuz olduğu, derste kullanılan kitabın içerik ve seviye olarak öğrencilere uygun olmadığı hipotezleri sınanmıştır.

1.10 Çalışmanın Yöntemi

Bu bölümde, çalışmada kullanılan araştırma modeli alt başlıklarıyla birlikte açıklanmıştır.

1.10.1 Model

Bu araştırmada tümden gelim bir yaklaşımla özele inilerek dersin problemleri ele alınmıştır. Araştırma modeli, tespit edilen problemlerin çözümü için planlı olarak, verilerin toplanması, çözümlenmesi, yorumlanması ve değerlendirilerek raporlaştırılması (yazılması) sürecidir. Buna göre, İmam-Hatip Liselerinde okutulan Dînî Mûsikî dersinin öğrenci tutumlarının, öğretmen görüşlerinin ve ders kitabının incelenerek, dersin genel durumunun ortaya konulması amacıyla durum saptamaya yönelik tarama çerçevesinde ilişkisel betimleme (tarama) yöntemi esas alınmıştır.⁵⁹

⁵⁹ Hasan Şimşek, Ali Yıldırım, Sosyal bilimlerde Nitel araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayınları, 2005.

Bu model yaklaşımı ile araştırmaya konu olan problemin mevcut durum ve nitelikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

1.10.2 Sayıtlar

Bu çalışmada öğrencilerin kendilerine uygulanan tutum ölçeğine içtenlikle doğru cevap verdikleri sayılmıştır.

1.10.3 Sınırlılıklar

Çalışma evreni Ankara’da bulunan tüm İmam-Hatip Liselerini kapsamaktadır. İmam-Hatip Liselerinde okuyan ve ders programında Dînî Mûsikî dersini seçen öğrenciler hedeflendiği için Ankara’nın merkez ilçelerinden bir okul, ayrıca merkeze uzak sayılacak üç okul seçilmiştir. Bu okullarda okuyan toplam 101 öğrenciye tutum ölçeği uygulanmıştır.

1.10.4 Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini, Ankara’da bulunan, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak eğitim veren Nallıhan, Bâlâ ve Kalecik ve Demetevler Anadolu İmam-Hatip Lisesinde okuyan öğrenciler bu okullarda Dînî Mûsikî dersine giren öğretmenler, derslerde okutulan Dînî Mûsikî dersi kitabı, örneklemine ise adı geçen okullarda okuyan ve dini mûsikî dersini seçen 9.-10.-11. ve 12. sınıf öğrencileri, oluşturmaktadır. Örneklem olarak adı geçen okulların seçilmesinin iki nedeni vardır. Birincisi Ankara’nın sadece merkezinde bulunan okullarla sınırlı kalmamak, ikinci neden ise dini mûsikî dersi seçmeli ders olduğu için bu dersi seçen okulların sınırlı sayıda olmasıdır. Ankara’nın merkezindeki çok kalabalık ve imkanları iyi denilebilecek olan okulların çoğunluğunda dini mûsikî dersi seçilmediği bu dersin yerine beden eğitimi dersi seçilmesi örneklem seçme konusunda zorluk yaratmıştır.

1.10.5 Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada öğrencilerin Dînî Mûsikî dersine olan tutumlarını belirlemek amacıyla öğrencilere, Prof. Dr. Ayfer KOCABAŞ'IN hazırlamış olduğu “Müziğe İlişkin Tutum Ölçeği” uygulanarak veriler toplanmıştır. Müziğe ilişkin tutum ölçeğini oluşturan toplam 30 soru bulunmaktadır. Bulgular bölümünde bu sorulara verilen cevapların yüzdelik dağılımları sütun grafikleri şeklinde gösterilmiştir. S1 den S30’a kadar verilen bilgiler tutum ölçeğinde sorulan soruları ve verilen cevapları ifade etmektedir. Örneği S1: Soru 1 demektir ve tutum ölçeğinde 1. Soruya verilen cevabın yüzdelik oranı için bu kısaltmalar kullanılmıştır.

1.10.6 Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi

Öğrenci tutumlarının belirlenebilmesi için örneklem olarak seçilen okullarda okuyan 101 tane öğrenciye “Mûsikî Dersine İlişkin Tutum Ölçeği” uygulanmış ve toplanan veriler Statistical Package for Social Sciences (SPSS 20) ve AMOS18 analiz programları kullanılarak analiz edilmiştir. İstatistiksel Anlamlılık Seviyesi (Significance level): Genel olarak analizlerde istatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak belirlenmiştir. Bu, doğru olduğunda eşitlik hipotezini reddetme şansının 0,05 olduğu anlamına gelmektedir. Diğer bir ifade ile bu çalışmadaki anlamlı bulgular %95 güven aralığındadır.

Müziğe ilişkin tutumları ölçmek için hazırlanan 30 soru için öncelikle keşfedici faktör analizi (Explatory factor analysis⁶⁰) yapılmıştır. Ana bileşenler analizi (Principal Component analysis) ortogonal rotasyonlardan varimax yöntemi kullanarak yapılmıştır. Kaiser-Meyer- Olkin (KMO) sonuçları bu analiz için örneklem büyüklüğünün yeterli seviyede olduğunu göstermektedir. Bu analizlerde elde edilen KMO = 0,848 sonucu Field’ a göre (2009: s.81) ‘mükemmel’ bir değerdir. Bartlett’in küresellik testi (Bartlett’s test of sphericity) $\chi^2(435) = 1449,894$, $p < 0,001$ sonuçları faktörler arasındaki korelasyonun ana bileşenler analizi için yeterince uygun olduğunu göstermektedir. Veri setindeki her bir bileşen için eigenvalue’ları elde etmek için önce bir analiz yapılmıştır. Kaiser kriterine göre 4

⁶⁰ Çok sayıda değişkenin altında yatan ortak değişkeni bulmak amacıyla yapılan istatistiksel analizdir.

bileşen bu kriterin üzerinde bir değer vermiştir. Bu bileşenler varyansın % 50,30'unu açıklamaktadır.

1.11 Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, İmam-Hatip Liselerinde okuyan öğrencilerin, Dînî Mûsikî derslerine yönelik tutumlarının belirlenmesidir. Çalışmanın amacı doğrultusunda, İmam-Hatip Liselerinde okutulan Dînî Mûsikî ders kazanımlarının ortaya çıkması için, dersi okuyan öğrencilerin derse karşı tutumları ölçülerek, derse giren öğretmenlerin görüşleri alınarak ve derste okutulan kitabın kazanımlara uygunluğunun tespit edilmesi hedeflenmiştir.

Bu hedefler doğrultusunda,

İmam-Hatip Liselerinde okutulan Dînî Mûsikî dersinin zorunlu hale getirilmesi, dersin yapılacağı fizikî imkânların tespit edilerek eksikliklerin belirlenmesi ve imkânların iyileştirilmesi, Dînî Mûsikî dersi konusunda yeterliği olan öğretmenlerin bu derse girmesinin sağlanması, Din Öğretimi Genel Müdürlüğünün ve diğer ilgili birimlerin dersle ilgili materyal hazırlama ve gerekli hizmet içi eğitimlerin yapılması konusunda mevcut yetersizlikleri görmesi ve bu konuda doğru adımlar atmasının sağlanması, İmam-Hatip Liselerinde okutulan Dînî Mûsikî dersinin hak ettiği yere getirilerek tüm öğrencilerin bu dersin kazanımlarından faydalanarak mesleklerinde başarılı olmalarının sağlanması, Kur'ân'ı Kerim'in, mevlîdlerin, ezânların, ilâhilerin vb. tüm dînî formlarımızın eğitimi, güzel ve doğru bir sesle okunması için dînî mûsikî eğitiminin verimli hale getirilmesi, planlanan verimliliğin doğru ve sistematik bir şekilde yayılmasının sağlanması alt amaçlar olarak belirlenmiştir.

1.12 Çalışmanın Süresi

Çalışma konusunun seçimi	4 hafta
Konuyla ilgili literatür çalışması	4 hafta

Verilerin uygulanması	8 hafta
Verilerin toplanması	4 hafta
Verilerin Analizi	12 hafta
Çalışmanın Raporlaştırılması	72 hafta olmak üzere toplam çalışma süresi 104 hafta olarak planlanmıştır.

1.13 Tanımlar

Bu bölümde müzik alanı ile ilgili bazı terimlerin tanımı yapılmıştır.

Mûsikî⁶¹: Güzel sanatların bir dalı, en önemlilerinden birisi, çok güçlü tesiri olan bir sanat ilmidir.

Bona: Notaları, sürelerine göre ritimsel bir şekilde konuşma sesiyle söylemeye bona denir.

Solfej: Notaları ses ve sürelerine uyarak, ezgisel bir şekilde söylemeye solfej denir.

Usûl: Vuruş süreleri birbirine eşit olan ve olmayan, kuvvetli, yarı kuvvetli ve zayıf zamanlardan meydana gelen, ritim kalıplarına usûl denir.⁶²

Taksim: Bir şeyi kırmak helâk etmek mahvetmek anlamına gelir, Arapça kökenli bir kelimedir. Herhangi bir sazla irticâli olarak, bir veya daha fazla makama geçkili olarak yapılan ve makamın bütün özelliklerini gösteren saz mûsikîsi şeklidir.⁶³

Sanat: Arapça bir kelime olup, san’a kökünden gelen “yapmak, üretmek” anlamında bir mastardır.⁶⁴ Sanat, toplumsal ve kültürel bir varlık olan insanın var

⁶¹ Bayram Akdoğan, *Türk Din Mûsikîsi Dersleri*, Bilge Yayınevi, Ankara 2010, s.113.

⁶² Gülçin Yahya Kaçar, *Türk Mûsikî Rehberi*, Maya Yayınevi, Ankara 2009, s. 24.

⁶³ Bayram Akdoğan, *Örneklerle Türk Mûsikisinde Formlar*, Bilge Yayıncılık, Ankara 2010, s. 17.

⁶⁴ Bayram Akdoğan, *Sanat'ın Kitabı*, Mans Medya, Ankara, 2014, s.13.

olma koşullarından, gerek toplum içinde gerekse kendi benliği ve estetik dünyası içinde varoluş sebeplerinden biridir.⁶⁵

⁶⁵ Ali Uçan, *İnsan ve Müzik İnsan ve Sanat Eğitimi*, Evrensel Yayıncılık, 3. Basım, Ankara, 2005, s.172.

II. BÖLÜM

2 ANALİZ VE YORUMLAR

Bulgular ve yorumlar bölümünde çalışma için toplanan verilerin analizleri bu analizlerin yorumlanması aşamalarına yer verilmiştir. Bu amaçla bu bölümde tablolara, grafiklere, öğrenci, öğretmen görüş ve önerilerine yer verilerek bu görüş ve öneriler yorumlanmaya çalışılmıştır.

2.1 Veriler İle İlgili Bulguların Analizi

Bu çalışmada toplanan veriler Statistical Package for Social Sciences⁶⁶ (SPSS 20) ve AMOS18 analiz programları kullanılarak analiz edilmiştir.

Bu bölümde öncelikle araştırmaya katılan deneklerin, yani örneklemdeki İmam-Hatip lisesi öğrencilerinin frekans ve yüzdeleri içeren betimleyici istatistikleri sunulacaktır. Daha sonra öğrencilerin müziğe ilişkin tutumunu ölçebilmek için geliştirilen 30 soruluk ölçeğin öncelikle keşfedici (explatory) faktör analizleri, ardından doğrulayıcı (confirmatory) faktör analizleri ve bu analizler sonucu oluşacak olan ölçeklerin güvenirlik analizlerinin sonuçları sunulacaktır.

En son bölümde ise oluşturulan ölçek puanlarının öğrencilerin cinsiyetine göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için yapılan t-testi analizi sonuçları ve ardından bu ölçeklerin öğrencilerin okullarına göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için yapılan ANOVA analizleri sonuçları sunulacaktır.

2.2 İstatistiksel Analizler İçin Eşik Değerler

İstatistiksel Anlamlılık Seviyesi (Significance level): Genel olarak analizlerde istatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak belirlenmiştir. Bu, doğru olduğunda

⁶⁶ İstatistiksel analiz yapan bilgisayar programının adıdır. Ünlü bilgisayar yazılım şirketi IBM'in web sitesinde (<https://www-01.ibm.com/software/tr/analytics/spss/>) SPSS programı “tahmine dayalı analitik yazılımıyla akıllı kararlar alabilmek, sorunları çözebilmek ve sonuçları geliştirebilmek için bir sonraki adımda ne olacağını rahatlıkla tahmin edebileceğiniz program” olarak tanıtılmaktadır.

eşitlik hipotezini reddetme şansının 0,05 olduğu anlamına gelmektedir. Diğer bir ifade ile bu çalışmadaki anlamlı bulgular %95 güven aralığındadır⁶⁷

Faktör Yükleri: Gözlemlenemez değişkenler ile bunları ölçen soruların arasındaki korelasyonu belirten regresyon katsayıları faktör yükleridir. Her ne kadar literatürde faktör yüklerinin eşik değerini belirten konsensüs bir eşik değer olmasa da Malthous⁶⁸ “faktör yüklerinin büyüklüğü en azından 0,30 olmalıdır” demektedir. Bu çalışmada Malthouse’un ⁶⁹ belirtmiş olduğu eşik değer faktör yükleri için kullanılmaktadır.

2.3 Betimleyici İstatistikler⁷⁰

Tablo 1. Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı

Sınıf	Sıklık	Yüzde %
9	29	28,7
10	9	8,9
11	35	34,7
12	28	27,7
Total	101	100,0

Örnekleminizdeki öğrenciler 9., 10., 11., ve 12. Sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Öğrencilerin yüzde 28,7 si dokuzuncu sınıfta, yüzde 8,9’u onuncu sınıfta, yüzde 34,7’si on birinci sınıfta ve yüzde 27,7’si ise on ikinci sınıfta okumaktadır.

Tablo 2. Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımı

Okul adı	Sıklık	Yüzde %
BÂLÂ İHL	7	6,9
Demetevler İHL	60	59,4
KALECİK İHL	17	16,8
NALLİHAN İHL	17	16,8
Total	101	100,0

⁶⁷ Spiegel, M.R. & Stephens, L.J., *Schaum’s outline of theory and problems of statistics* (3rd ed). New York: McGraw-Hill., 1999.

⁶⁸ Malthouse, E. *How high or low must loadings be to keep or delete a scale item*, Journal of Consumer Psychology, 2001. s.81,82.

⁶⁹ Malthouse, E. a.g.e.

⁷⁰ Betimsel İstatistik, sayıların derlenmesi, toplanması ve özetlenmesi anlamına gelmektedir.

Bu çalışma Tablo.2’de de görülen dört okulda gerçekleştirilmiştir. Örneklemin okullara dağılımına bakıldığında en fazla katılım (%59,4) Demetevler İmam-Hatip Lisesinden (İHL) olmuştur. En az katılım ise % 6,9’u ile Bâlâ İHL’ dendir.

Tablo 3. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sıklık	Yüzde %
1 bayan	57	56,4
2 erkek	44	43,6
Total	101	100,0

Örneklemdaki deneklerin cinsiyetlerine göre dağılımı incelendiğinde yarıdan fazlası (% 56,4) bayan öğrencilerden oluşmaktadır.

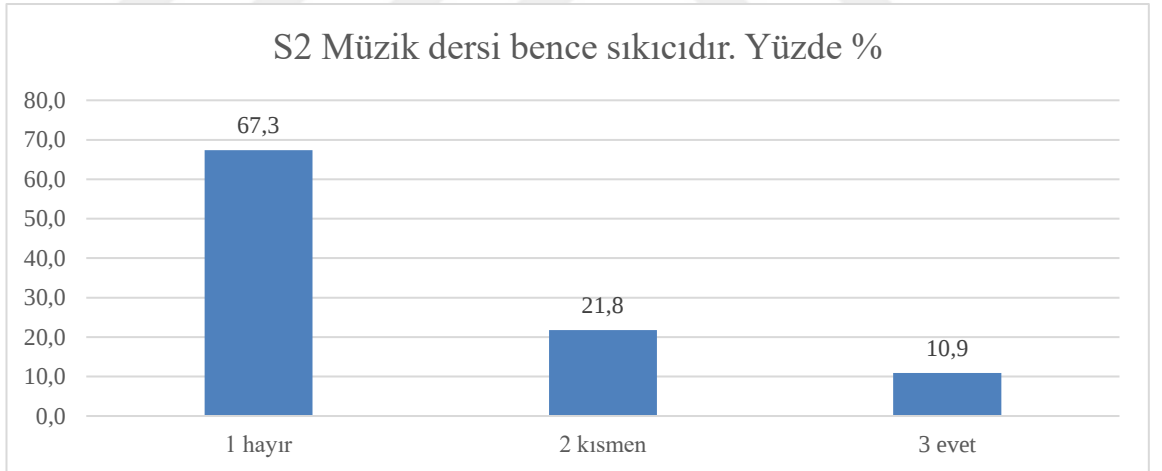
2.4 Müziğe İlişkin Tutum Ölçeği Sorularının Dağılımları

Müziğe ilişkin tutum ölçeğini oluşturan toplam 30 soru bulunmaktadır. Bu bölümde bu sorulara verilen cevapların yüzdelik dağılımları sütun grafikleri şeklinde gösterilmiştir. S1⁷¹ den S30’a kadar verilen bilgiler tutum ölçeğinde sorulan soruları ve verilen cevapları ifade etmektedir. Örneğin S1: Soru 1 demektir ve tutum ölçeğinde 1. Soruya verilen cevabın yüzdelik oranı için bu kısaltmalar kullanılmıştır. Bu sorulara verilen cevaplar ve yüzdelik oranlar alt kısımlarda şu şekilde verilmiştir:

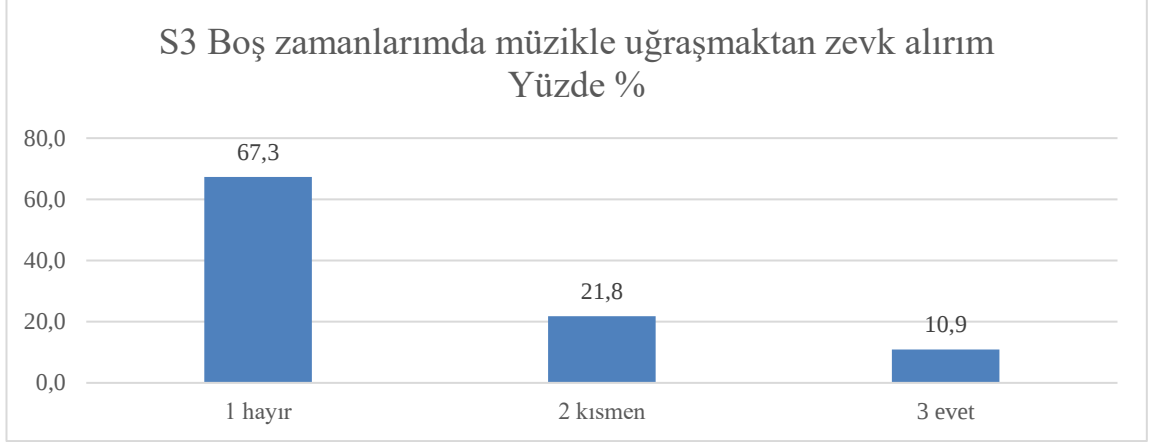
⁷¹ S, soru kelimesinin kısaltılmış şeklidir.

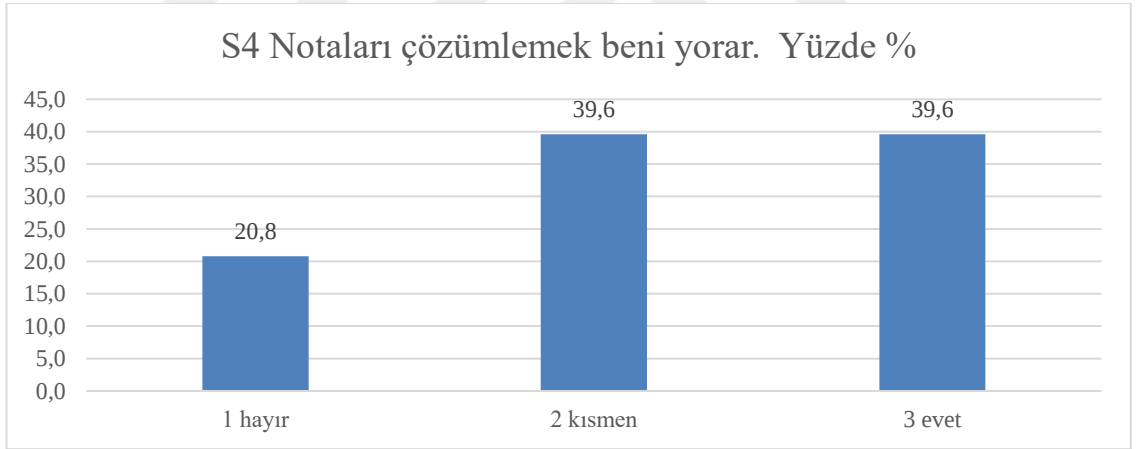
Öğrencilerin ölçeğin birinci sorusuna vermiş oldukları cevapların yaklaşık yüzde 20'si hayır şeklindedir. Müziği çok sevdiği bir ders olarak niteleyen öğrencilerin oranı ise yaklaşık yüzde 38'dir.

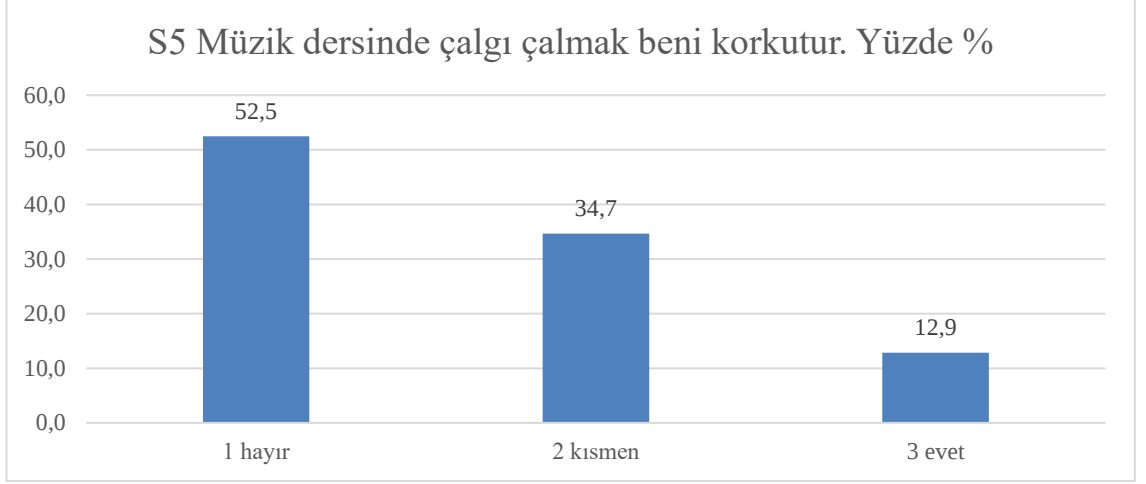
Müzik dersini sıkıcı bulanların oranı yüzde 10,9 iken kısmen sıkıcı bulanların oranı ise yüzde 21,8'dir. Müzik dersini sıkıcı bulmayanlar ise yüzde 67,3 oranındadır.

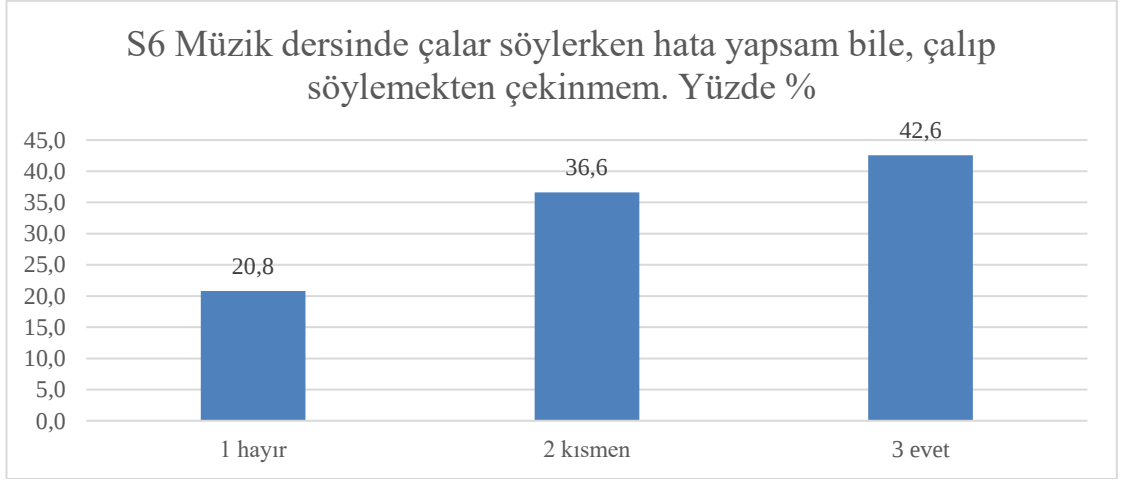
Örneklemin sadece yüzde 10'luk kısmı boş zamanlarında müzikle uğraşmaktan zevk aldığını belirtirken, yaklaşık yüzde 70 ise boş zaman uğraşı olarak müziği seçmediğini belirtmektedir.

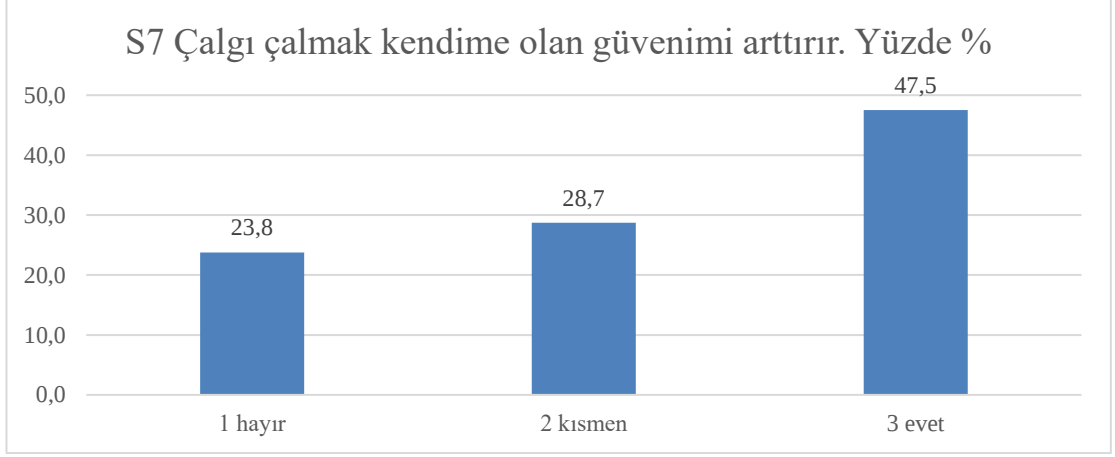
Notaları çözümlemeyi yorucu bulmayan yaklaşık yüzde 20'lik bir kesime karşın, örneklemin geri kalanı kısmen veya tamamen nota çözümlemeyi yorucu bulmaktadır.

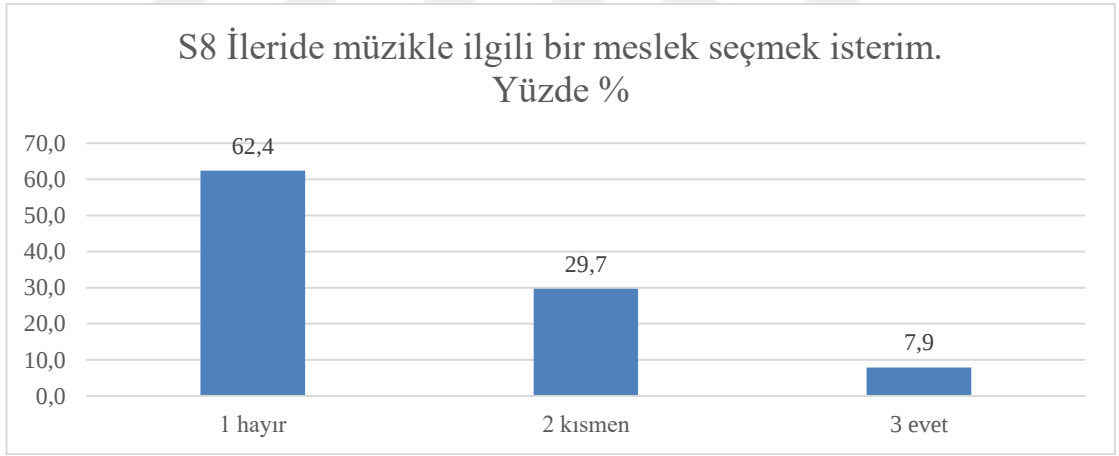
Örneklemin yarısından fazlası (% 52,5) çalgı çalmaktan korkmamaktadır. Yaklaşık yüzde 13'lük kısmı ise müzik dersinde çalgı çalmaktan korkmaktadır.

Örneklemdaki öğrencilerin beşte biri (% 20,8) müzik dersindeki hatasından sonra çalıp söylemekten çekindiğini belirtmektedir. Diğer yandan yüzde 42,6'sı ise hatadan sonra bile çalıp söylemekten çekinmediğini belirtmektedir.

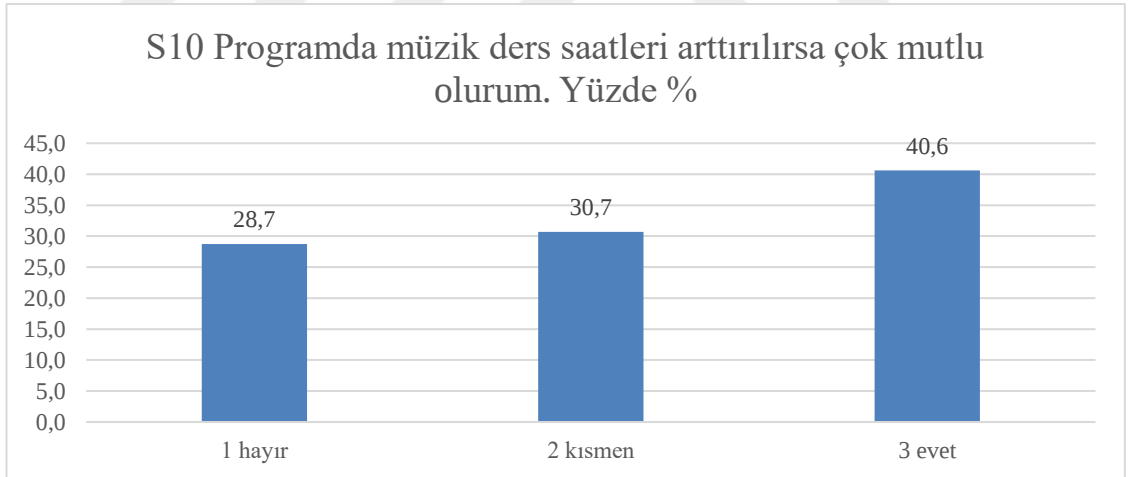
Müziğe ilişkin tutum ölçeğini oluşturan yedinci soru olan “çalğı çalmak kendime olan güvenimi artırır.” Sorusuna evet diyenlerin oranı yüzde 47,5 iken, hayır diyenlerin oranı ise yüzde 23,8 olarak bulunmuştur.

Çalışmaya katılan öğrenciler arasında müzik ile ilgili bir kariyer düşünen öğrenci sayısı oldukça düşüktür (% 7,9).

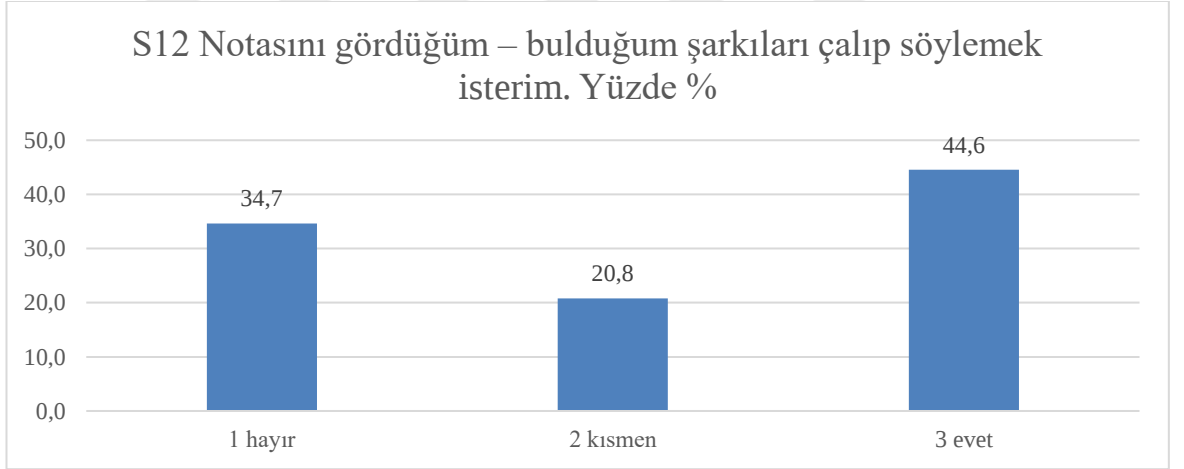
Örneklelimizdeki öğrencilerin yaklaşık yüzde 70'i müzik derslerinin programdan kalkmasını istememektedir. Buna karşın sadece yüzde 18,8'i ise kaldırılmasını istemektedir.

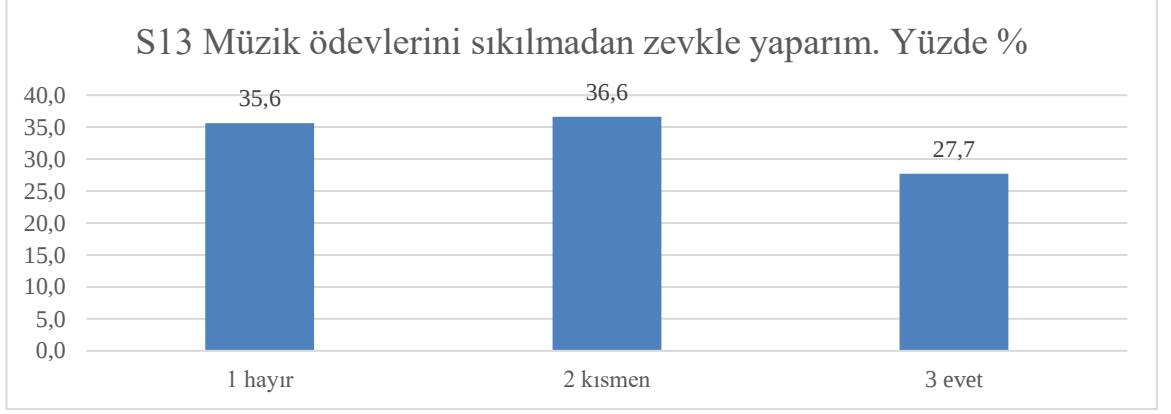
Öğrencilerin yüzde 40,6'sı müzik derslerinin artırılmasından mutlu olacağını belirtirken, yaklaşık yüzde 30'luk bir kesim ise bu durumdan çok mutlu olmayacağını belirtmektedir.

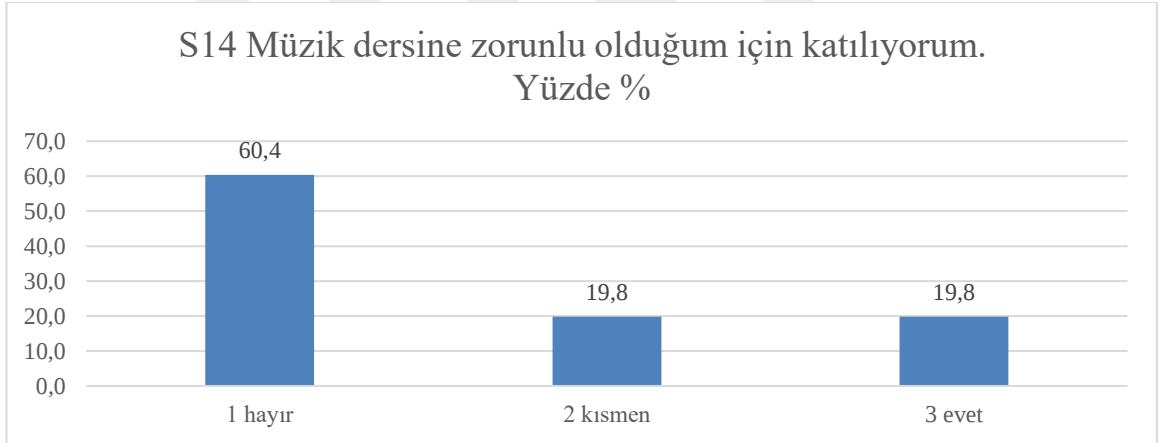
İleride müzikle ilgili bir meslek seçmek isteyen yüzde 32,7’lik bir gruba karşın, yüzde 33,7’lik bir kısım ise müzikle ilgili bir meslek seçmek istemediğini belirtmektedir.

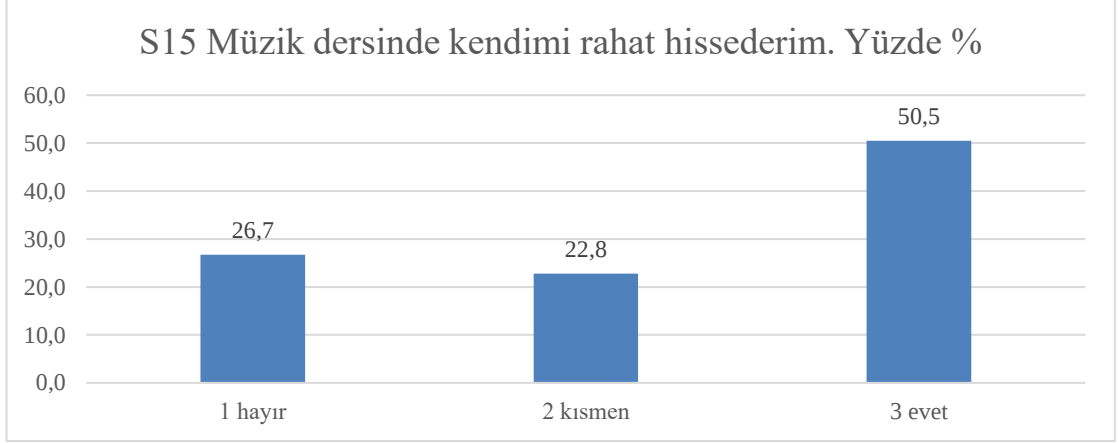
Notasını gördüğüm-bulduğum şarkıları çalıp söylemek isterim diyen öğrencilerin oranı yüzde 44,6’dır. Böyle bir isteği olmayanların oranı ise yüzde 34,7 olarak bulunmuştur.

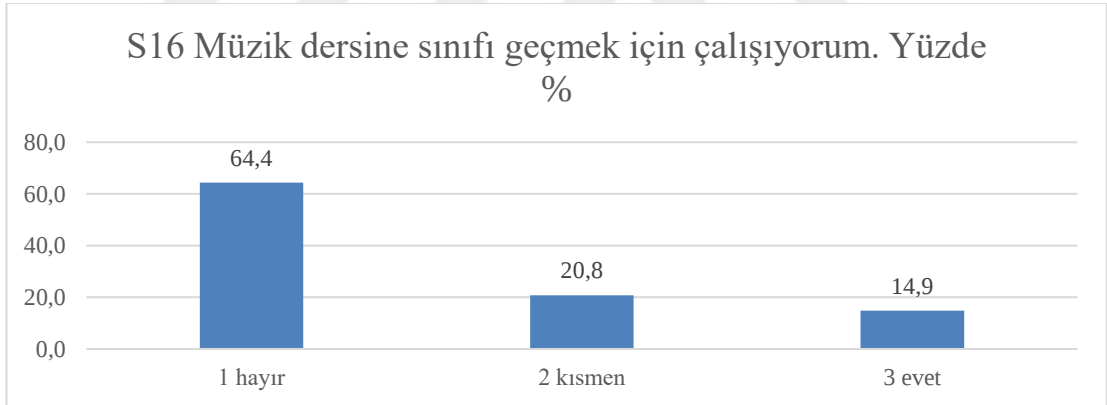
Örnekleminizdeki öğrencilerin yaklaşık yüzde 30'u müzik ödevlerini sıkılmadan yaptığını belirtirken, diğer tarafta yüzde 35,6 oranında öğrenci ise müzik ödevlerinden sıkıldığını ve zevk almadığını belirtmiştir.

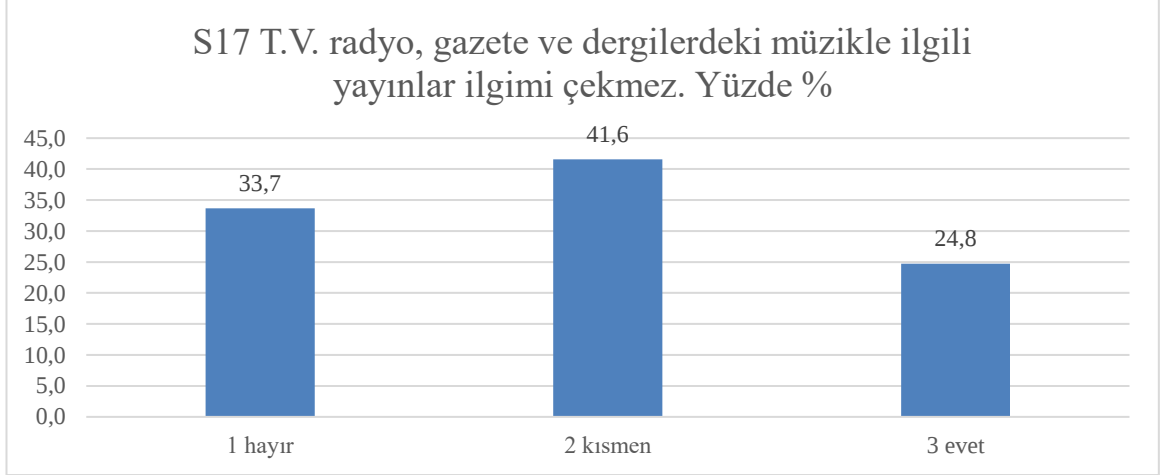
Öğrencilerin büyük çoğunluğu (% 60,4) müzik dersine zorunlu olduğu için katılmadığını beyan etmişler, yaklaşık yüzde 20'lik kısmı ise müzik dersine zorunlu olduğu için katıldığını belirtmişlerdir.

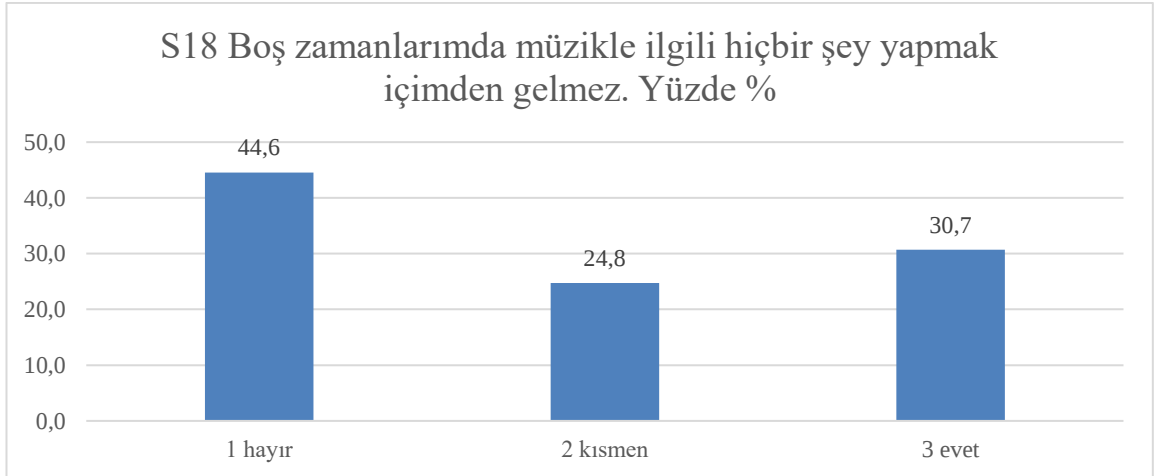
Örneklemimizdeki öğrencilerin yarısı (% 50,5) müzik dersinde kendisini rahat hissettiğini belirtirken, yüzde 26,7'si müzik dersinde kendisini rahat hissetmemektedir.

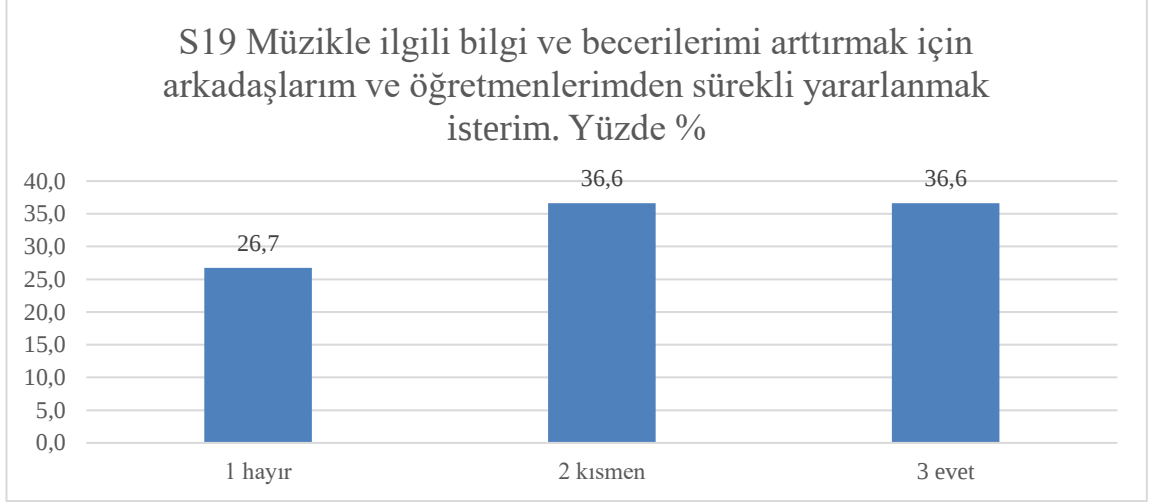
Öğrencilerden sadece yüzde 14,9'u müzik dersine sınıf geçmek için çalıştığını beyan etmektedir. Yarısından fazlası (% 64,4) ise bunun aksini beyan etmektedir.

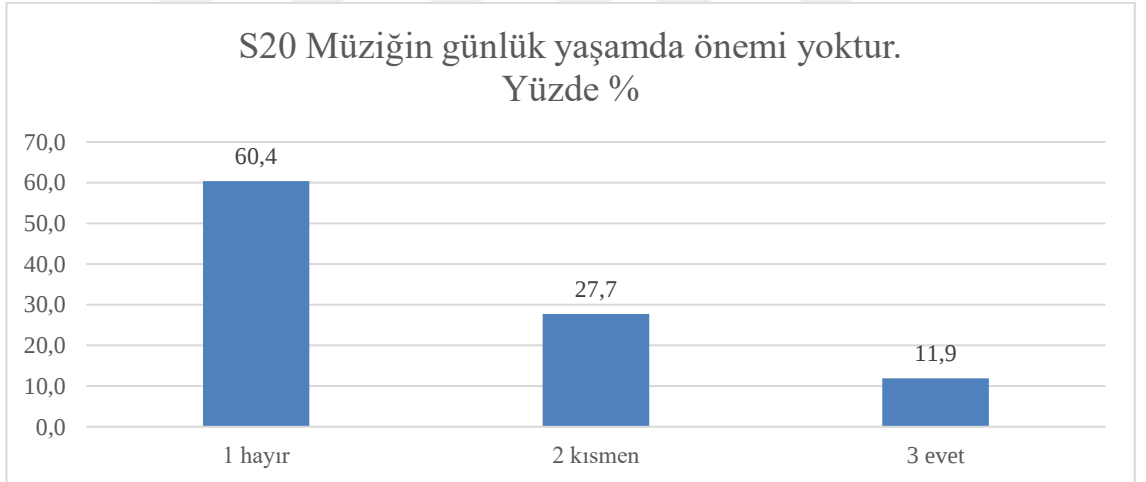
Örneklemdaki öğrencilerin yaklaşık dörtte biri (% 24,8) medyadaki müzikle ilgili yayınların ilgisini çekmediğini belirtirken, yaklaşık diğer dörtte biri ise (% 33,7) medyadaki bu yayınların ilgisini çektiğini belirtmektedir.

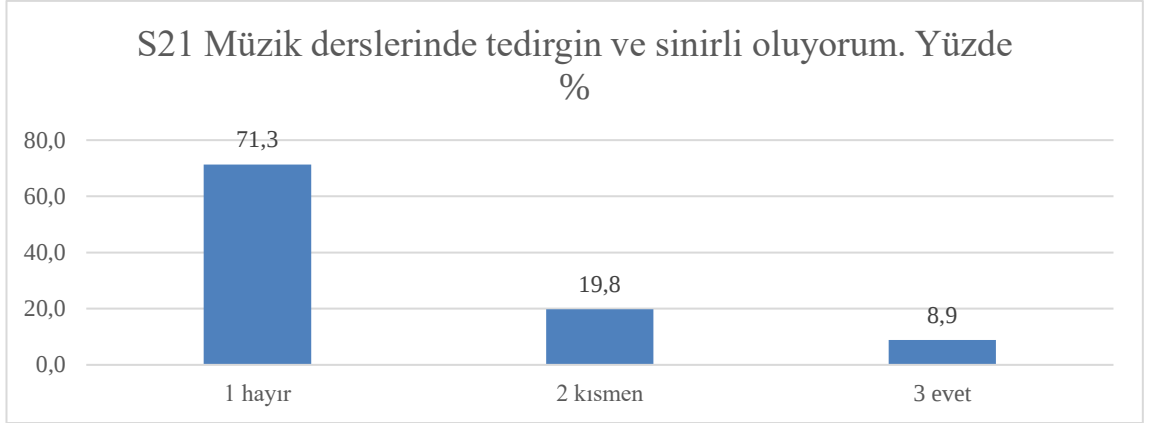
Boş zamanlarımda müzikle ilgili bir şey yapmak içimden gelmez sorusuna evet cevabı verenlerin oranı yüzde 30,7 iken, hayır diyenlerin oranı ise yüzde 44,6 olarak bulunmuştur.

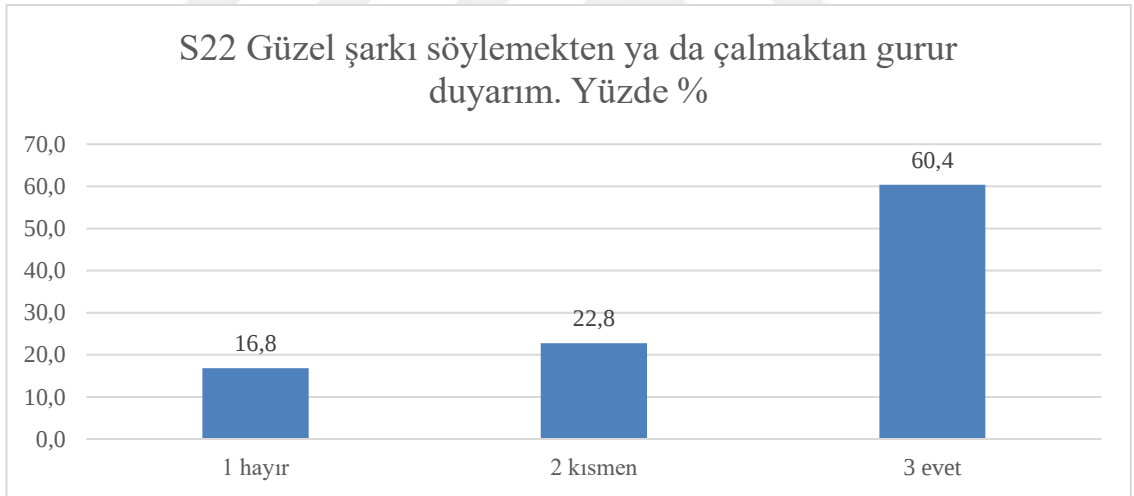
Müzik becerilerinin artması için arkadaş ve öğretmenlerinden yararlanmayı isteyen yüzde 36,6'lık bir gruba karşın, yüzde 26,7'lik bir kısım ise böyle düşünmemektedir.

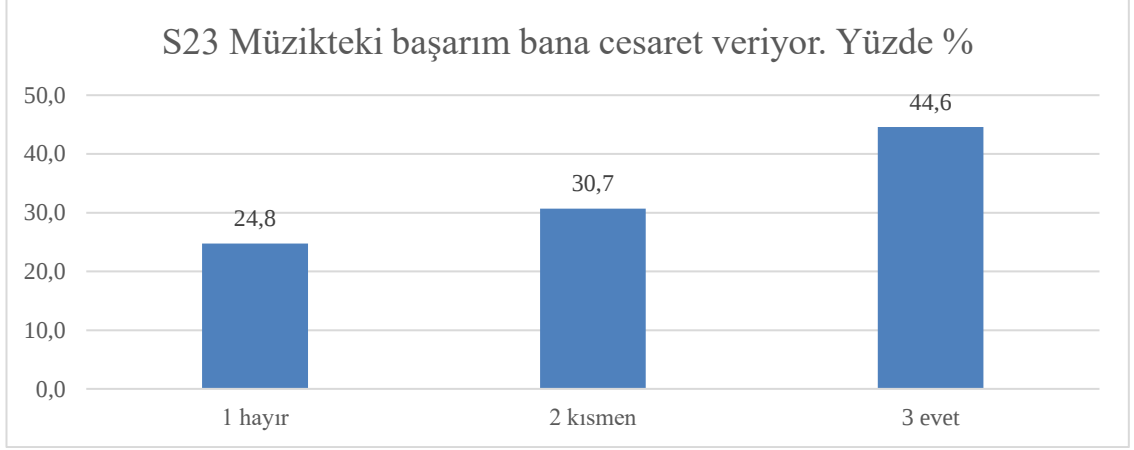
Örneklemdaki öğrencilerin yarısından fazlası (% 60,4) müziğin günlük yaşamda yeri olduğunu düşünürken, sadece yüzde 11,9'u müziğin günlük yaşamda önemi olmadığını düşünmektedir.

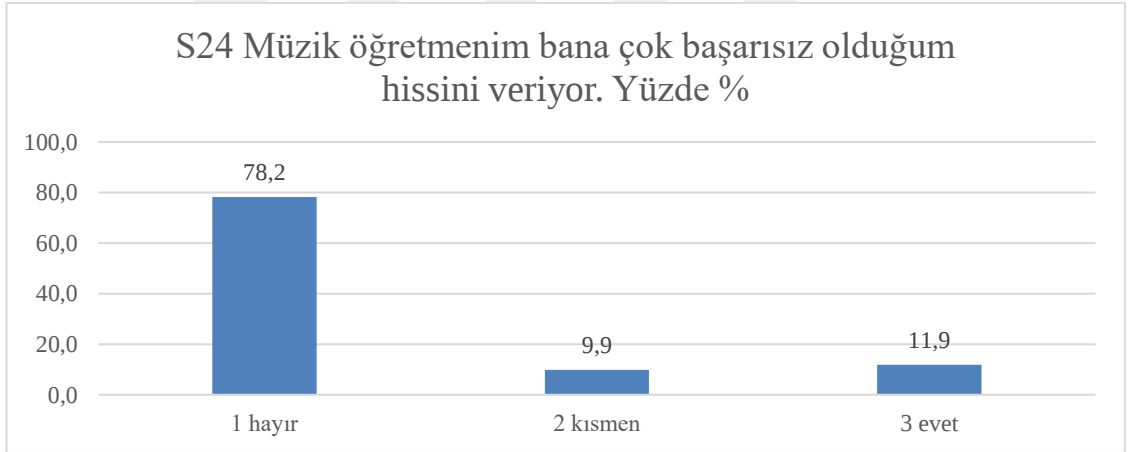
Öğrencilerin yaklaşık dörtte üçü (% 71,3) müzik derslerinde kendilerini rahat hissederken, yaklaşık yüzde 20'si kısmen, yüzde 8,9'u da tamamen müzik derslerinde tedirgin ve sinirli olduklarını beyan etmişlerdir.

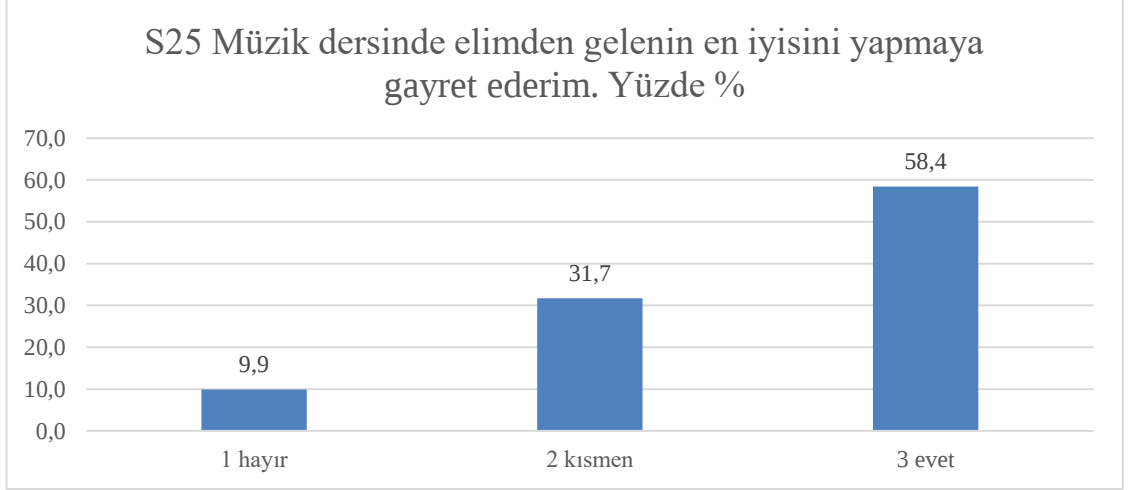
Örneğimizdeki öğrencilerin yarısından fazlası (% 60,4) güzel şarkı söylemek ya da çalmaktan gurur duyduklarını belirtmişler, yüzde 16,8'i ise bundan gurur duymayacaklarını belirtmişlerdir.

Müzikteki başarısının kendisine cesaret verdiğini belirtenlerin oranı yüzde 44,6 iken, yaklaşık dörtte birlik (% 24,8) kesim ise aksini düşündüklerini belirtmişlerdir.

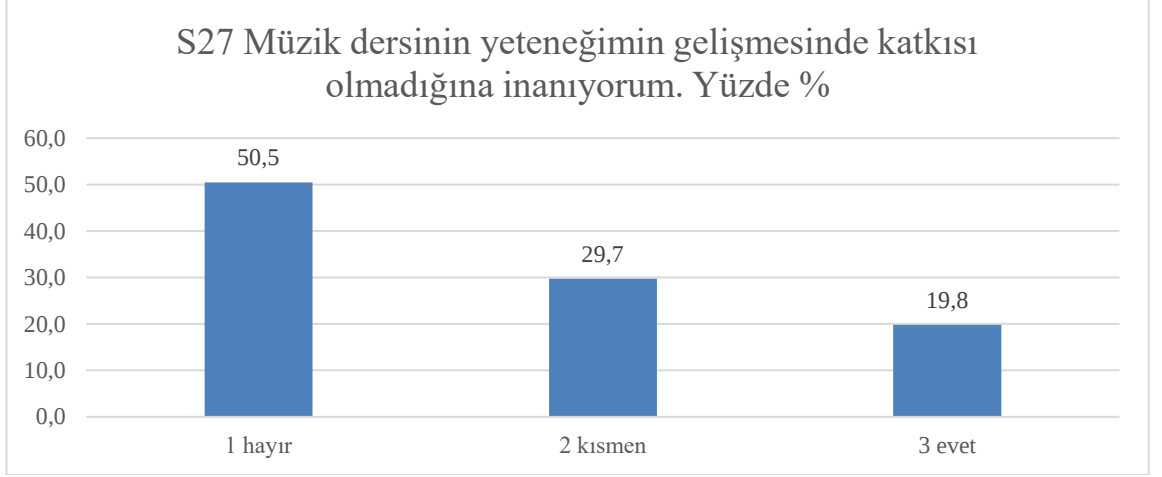
Örneklemimizdeki öğrencilerin büyük çoğunluğu (% 78,2) müzik öğretmenlerinin kendisine başarısız olduğu hissini vermediğini düşünmekte iken, yaklaşık beşte biri (% 20) ise kısmen veya tamamen müzik öğretmenlerinin kendilerine çok başarısız olduğu hissini verdiklerini düşünmektedir.

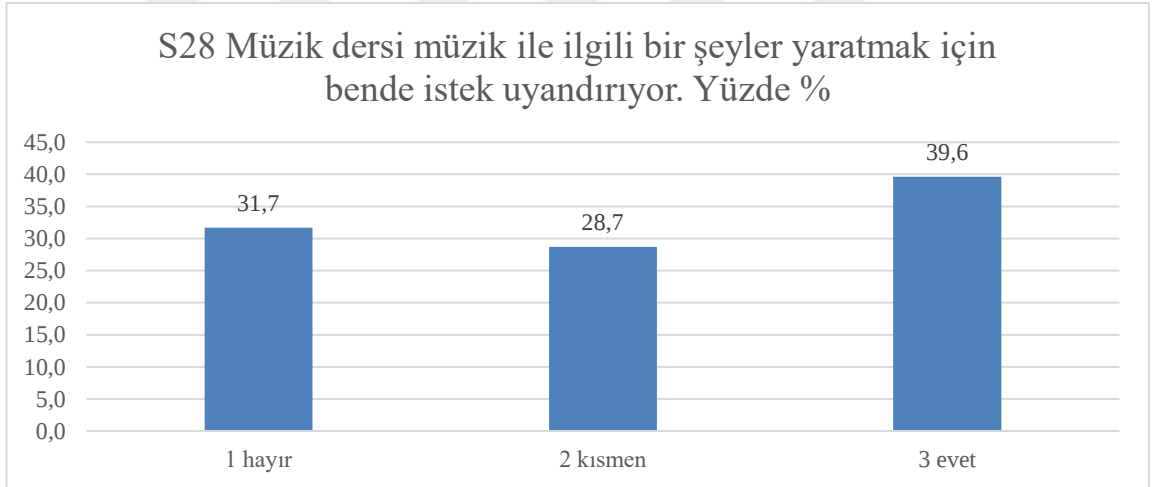
Öğrencilerin sadece yüzde 9,9'u müzik dersinde ellerinden gelenin en iyisini yapmaya gayret etmediklerini belirtirken, geriye kalan yaklaşık yüzde 90'lık bir kesim ise kısmen veya tamamen ellerinden gelenin en iyisini yapmaya gayret ettiklerini belirtmişlerdir.

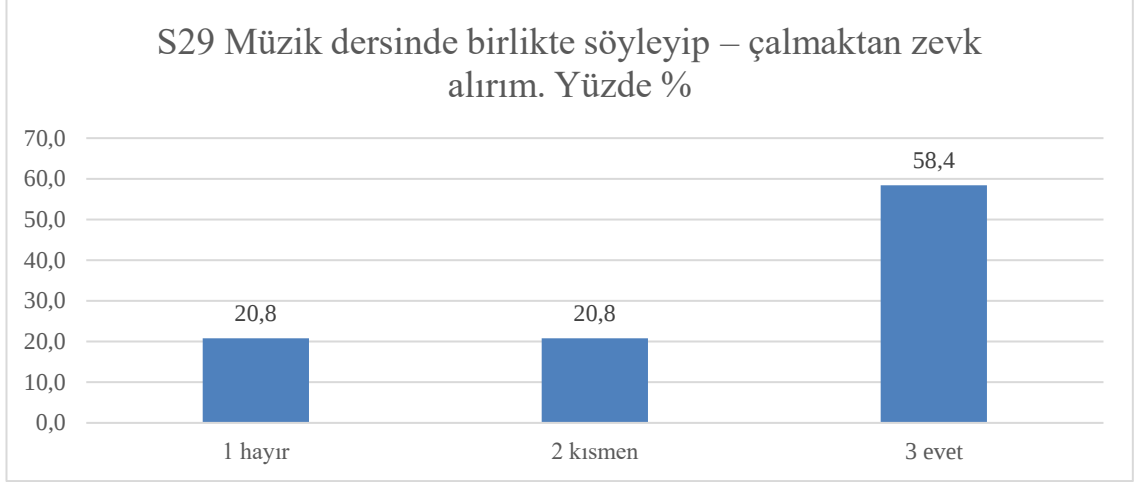
Örneklemdaki öğrencilerin yaklaşık dörtte biri (% 24,8) müzik dersinde müzik yeteneğinin geliştiğini hissetmezken, yüzde 39,6'lık bir kesim ise bu yeteneklerinin derste geliştiğini hissetmektedirler.

Müzik dersinin yeteneklerinin gelişmesine katkısı olmadığına inanan yüzde 19,8’lik bir öğrenci grubuna karşılık, örneklemin yarısı (% 50,5) bu soruya hayır cevabı vermişlerdir.

Örnekleminizde müzik dersinin kendilerinde müzikle ilgili bir istek uyandırdığını belirtenler yüzde 39,4 olarak tespit edilmişken, yüzde 31,7’si ise kendilerinde böyle bir istek uyarmadığını belirtmektedirler.

Öğrencilerin yarısından fazlası (% 58,4) müzik dersinde birlikte söyleyip- çalmaktan zevk aldığını belirtirken, bu soruya olumsuz cevap verenlerin oranı ise yüzde 20,8 oranında kalmıştır.

Müzik dersinde kendisinin gösterdiği başarıyı arkadaşının da göstermesini isteyen ve arkadaşı bunu başaramadığında üzülenlerin oranı yüzde 37,6 iken, böyle bir duruma üzülmeceğini belirtenlerin oranı ise yüzde 22,8 oranında tespit edilmiştir.

2.5 Müziğe İlişkin Tutum Ölçeği Faktör Analizi

Müziğe ilişkin tutumları ölçmek için hazırlanan 30 soru için öncelikle keşfedici faktör analizi (Explatory factor analysis⁷²) yapılmıştır. Ana bileşenler analizi (Principal Component analysis) ortogonal rotasyonlardan varimax yöntemi kullanarak yapılmıştır. Kaiser-Meyer- Olkin (KMO) sonuçları bu analiz için örneklem büyüklüğünün yeterli seviyede olduğunu göstermektedir. Bu analizlerde elde edilen KMO = 0,848 sonucu Field' a göre (2009) 'mükemmel' bir değerdir. Bartlett'in küresellik testi (Bartlett's test of sphericity) $\chi^2(435)= 1449,894$, $p<0,001$ sonuçları faktörler arasındaki korelasyonun ana bileşenler analizi için yeterince uygun olduğunu göstermektedir. Veri setindeki her bir bileşen için eigenvalue'ları elde etmek için önce bir analiz yapılmıştır. Kaiser kriterine göre 4 bileşen bu kriterin üzerinde bir değer vermiştir. Bu bileşenler varyansın % 50,30'unu açıklamaktadır.

Tablo.1 rotasyon sonucundaki faktör yüklerini göstermektedir. Aynı bileşenlerde toplanan faktörlere göre, birinci bileşen müzik dersi sevgisi ölçeği, ikincisi müzik becerisi ölçeği, üçüncüsü enstrüman çalma ve icraya yönelik tutum ölçeği, dördüncüsü müzik dersi antipatisi ölçeği olarak önerilmiştir.

⁷² Çok sayıda değişkenin altında yatan ortak değişkeni bulmak amacıyla yapılan istatistiksel analizdir.

Tablo 1. Keşfedici Faktör Analizi (Explatory Factor Analysis)

NO	SORU	ÖLÇEK
S1	S1 Müzik çok sevdiğim dersler arasındadır.	MÜZİK DERSİ SEVGİSİ
S3	S3 Boş zamanlarımda müzikle uğraşmaktan zevk alırım	
S10	S10 Programda müzik ders saatleri arttırılırsa çok mutlu olurum.	
S13	S13 Müzik ödevlerini sıkılmadan zevkle yaparım.	
S15	S15 Müzik dersinde kendimi rahat hissederim.	
S28	S28 Müzik dersi müzik ile ilgili bir şeyler yaratmak için bende istek uyandırıyor.	
S29	S29 Müzik dersinde birlikte söyleyip – çalmaktan zevk alırım.	
S8	S8 İleride müzikle ilgili bir meslek seçmek isterim.	MÜZİK BECERİSİ
S11	S11 İleride müzikle ilgisi olmayan bir meslek seçmek isterim.	
S19	S19 Müzikle ilgili bilgi ve becerilerimi arttırmak için arkadaşlarım ve öğretmenlerimden sürekli yararlanmak isterim.	
S25	S25 Müzik dersinde elimden gelenin en iyisini yapmaya gayret ederim.	
S30	S30 Müzik dersinde benim gösterdiğim başarıyı arkadaşım göstermediği zaman üzülürüm.	
S5	S5 Müzik dersinde çalgı çalmak beni korkutur.	ENSTRÜMAN ÇALMA VE İCRA YA YÖNELİK TUTUM
S6	S6 Müzik dersinde çalar söylerken hata yapsam bile, çalıp söylemekten çekinmem.	
S7	S7 Çalgı çalmak kendime olan güvenimi artırır.	
S12	S12 Notasını gördüğüm – bulduğum şarkıları çalıp söylemek isterim.	
S22	S22 Güzel şarkı söylemekten ya da çalmaktan gurur duyarım.	
S23	S23 Müzikteki başarıım bana cesaret veriyor.	
S26	S26 Müzik dersinde müzik yeteneğimin geliştiğini hissediyorum.	
S27	S27 Müzik dersinin yeteneğimin gelişmesinde katkısı olmadığına inanıyorum.	
S2	S2 Müzik dersi bence sıkıcıdır.	MÜZİK DERSİ ANTİPATİ
S4	S4 Notaları çözümlmek beni yorar.	
S9	S9 Programdan müzik dersleri kaldırılırsa çok mutlu olurum.	
S14	S14 Müzik dersine zorunlu olduğum için katılıyorum.	
S16	S16 Müzik dersine sınıfı geçmek için çalışıyorum.	
S17	S17 T.V. radyo, gazete ve dergilerdeki müzikle ilgili yayınlar ilgimi çekmez.	
S18	S18 Boş zamanlarımda müzikle ilgili hiçbir şey yapmak içimden gelmez.	
S20	S20 Müziğin günlük yaşamda önemi yoktur.	
S21	S21 Müzik derslerinde tedirgin ve sinirli oluyorum.	
S24	S24 Müzik öğretmenim bana çok başarısız olduğum hissini veriyor.	

Önerilen bu 4 bileşenin ölçüm tutarlılığını, yani soruların tutarlılığını ölçmek için yapılan güvenirlik analizi sonuçları da Tablo 2’de her bir bileşenin karşılığına gelecek şekilde gösterilmiştir. Buna göre ilk bileşen olan Müzik dersi sevgisi

ölçeğinin güvenirlik skoru Cronbach⁷³ $\alpha=0,816$ 'dır. Enstrüman Çalma ve İcraya Yönelik Tutum bileşenin güvenirlik skoru Cronbach $\alpha=0,821$, Müzik Dersi Antipatisi ölçeğinin güvenirlik skoru Cronbach⁷⁴ $\alpha=0,814$ olarak bulunmuştur. Bu ölçeklerin hepsinin güvenirlik skoru eşik değer olan Cronbach $\alpha=0,7$ 'den büyük olduğu için, güvenirlikleri yüksektir. Müzik becerisi ölçeğinin keşfedici faktör analizinden sonra soru sayısı beş olarak belirlenmişti. Bu haliyle güvenirlik skoru Cronbach $\alpha=0,623$ olarak bulunmuştur. Bu değer de eşik değere çok yakın olduğu için kabul edilebilir seviyededir.

Tablo 2. Güvenirlik Analizi

Bileşenler	Faktör sayısı	Cronbach's Alpha (α)
Müzik Dersi Sevgisi	7	0,816
Müzik Becerisi	5	0,623
Enstrüman Çalma ve İcraya Yönelik Tutum	8	0,821
Müzik Dersi Antipatisi	10	0,814

2.6 Doğrulamalı Faktör Analizi⁷⁵ (Confirmatory Factor Analysis-Cfa)

Gözlemlenemeyen (latent) değişkenler ile bunları ölçmek için kullanılan ölçülebilir değişkenler arasındaki korelasyonu belirten regresyon katsayıları faktör yükleri olarak tanımlanmaktadır. Malthouse⁷⁶ 'a göre "faktör yüklerinin büyüklüğü en azından 0,30 olmalıdır". Bu faktör yükünün altındaki değerler ölçekten çıkarılmalıdır. Bu çalışmada Mathouse' un belirlediği eşik değer olan 0,30 değeri kullanılmıştır.

Müziğe ilişkin tutum ölçeği geliştirmek için geliştirilen 30 maddenin kaç bileşen etrafında toplanacağını keşfetmek için yapılan keşfedici faktör analizinden

⁷³ Güvenirlik demektir. Sorulan soruların kendi içinde olan güvenirliğini hesaplamak için kullanılır.

⁷⁴ Malthouse, a.g.e.

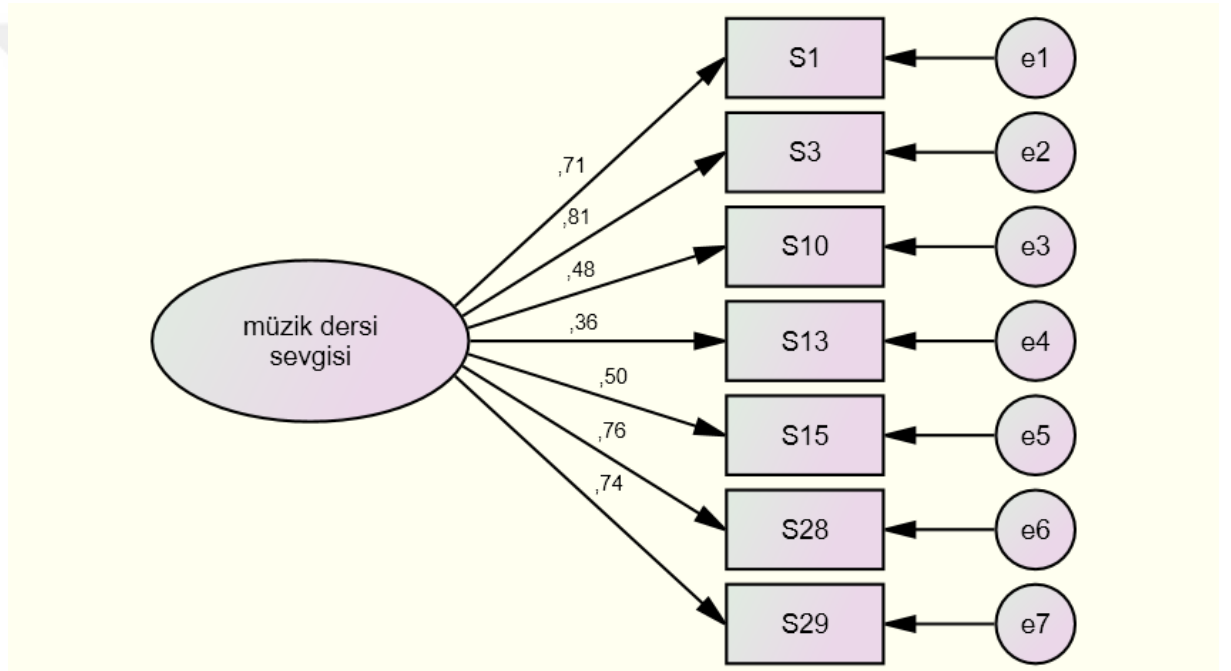
⁷⁵ Ölçekte ya da ankette sorulan soruların geçerliği için yapılan analizdir.

⁷⁶ Malthouse, a.g.e.

(explatory factor analysis) elde edilen 4 bileşen aynı zamanda doğrulayıcı faktör analizine de tabi tutulmuştur.

2.6.1 Müzik Dersi Sevgisi için Doğrulayıcı Faktör Analizi (CFA)

Müzik Dersi Sevgisi ölçeği 7 bileşenden oluşmaktadır. AMOS-18 istatistik programı kullanılarak ölçek için oluşturulan modelin geçerliliği test edilmiştir. Şekil-1 oluşturulan modeli göstermektedir. Şekildeki okların üzerindeki değerler faktör yüklerini göstermektedir.

Şekil.1 Müzik Dersi Sevgisi Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi modeli

Doğrulayıcı faktör analizinin ilk adımında, modeldeki istatistiksel olarak anlamlı olan ve olmayan faktörleri belirlemek için kritik oranlar (critical ratios) incelenmiştir. Kritik oran “bir tahminin kendi standart hatasına bölümüyle elde edilen değerdir” Bir değer geleneksel değer olan 0,05 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı olabilmesi için, kritik oran 1,96’dan büyük veya -1,96’dan düşük olması gerekmektedir. Müzik dersi sevgisi için yapılan doğrulayıcı faktör analizi modelinde kritik oranlar incelendiğinde tüm kritik oranların 1,96’dan büyük olduğu

görülmektedir ki bu da %5 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlılığa işaret etmektedir ($CR \geq \pm 1.96$, $p \leq 0.05$).

Aşağıdaki tablo.3'te bu modele ait model uyum istatistikleri verilmiştir. Uyum istatistikleri modelin tam anlamıyla uyumlu olduğu ve değerlerin kabul edilebilir seviyelerin üzerinde olduğu görülmektedir.

Tablo3. Müzik Dersi Sevgisi İçin Model Uyum İstatistikleri

Index	Kriter	Model
Degrees Of Freedom (df)	≥ 0	10
Likelihood Ratio (χ^2/df)	< 3	1,019
Goodness of Fit Index (GFI)	$> .90$	0,973
Adjusted GFI (AGFI)	$> .90$	0,925
Tucker Lewis Index (TLI)	$> .90$	0,998
Normed Fit Index (NFI)	$> .90$	0,959
Root Mean Square Error Of Approximation (RMSEA)	$\leq .05$	0,014
Hoelter's Critical N (CN)	> 200	228

Ki-kare'nin bağımsızlık derecesine oranı (χ^2/df), 3 veya 3'ten daha düşük olması, iyi bir uyumu gösterir. Normed Fit Index (NFI) ve comparative fit index (CFI) null model ile önerilen ham model arasındaki gelişmeyi değerlendirir. NFI ve CFI değerleri iyi bir model uyumu için 0,90 veya üzerinde olmalıdır. Aynı şekilde GFI değeri de 0,90 veya üzerinde olmalıdır. RMSEA değeri 0,05 veya daha düşük olmalıdır. Tucker-Lewis indeksi de (TLI) 0,90 veya üzerinde olmalıdır. Hoelter'ın kritik N değeri de 200'den büyük olmalıdır.⁷⁷

⁷⁷ Byrne, B.M. Structural equation modeling with Amos basic concepts, applications, and programming. New Jersey Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, 2001.

Aşağıdaki tablo-4'te de modeldeki faktörlerin faktör yükleri gösterilmektedir.

Tablo 4. Müzik Dersi Sevgisi Modeli Parametreleri

	SOFY	SFY	KO	P
S1	1,000	,707		
S3	1,174	,806	7,106	***
S10	,761	,481	4,406	***
S13	,549	,364	3,325	***
S15	,810	,499	4,444	***
S28	1,223	,758	6,843	***
S29	1,148	,741	6,750	***

Note: ***korelasyon $p \leq .001$ seviyesinde anlamlı

S.O.Y. Standart olmayan Faktör Yükleri

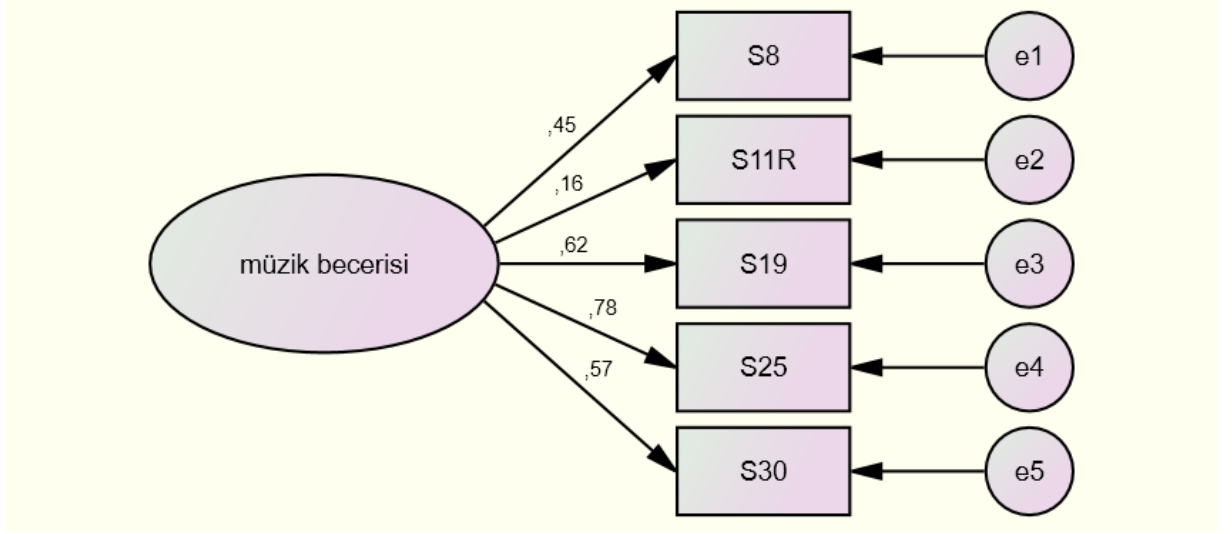
S.F.Y. Standart Faktör Yükleri

K.O. Kritik Oran

Tablo 4. te modeldeki tüm regresyon katsayıları $p \leq .001$ seviyesinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

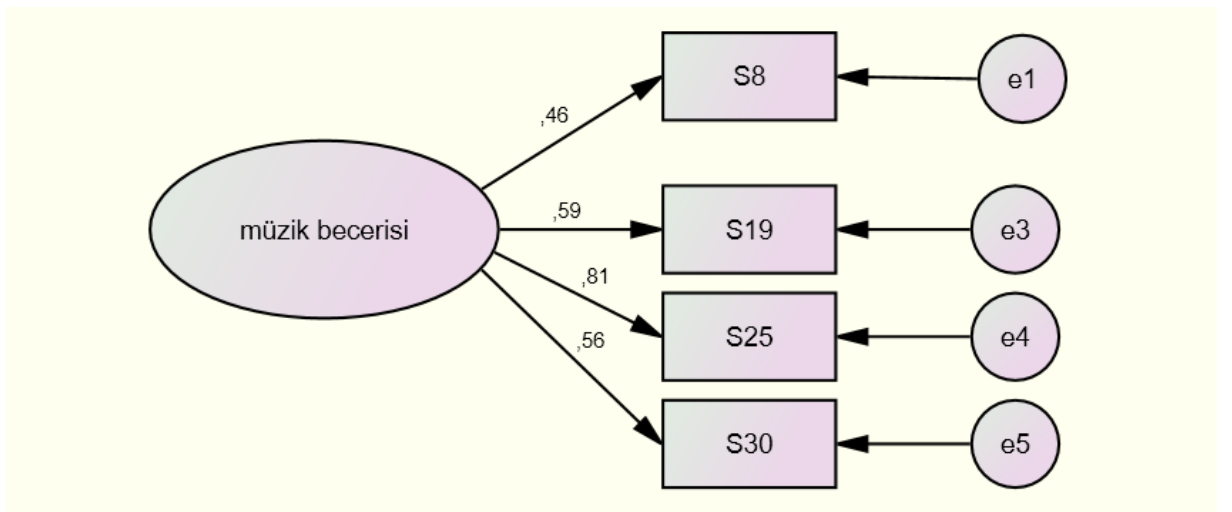
2.6.2 Müzik Becerisi İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi

Müzik becerisi için yapılan doğrulayıcı faktör analizi modelinde kritik oranlar incelendiğinde S11 faktörü hariç tüm kritik oranların 1,96 büyük olduğu görülmektedir ki bu da %5 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlılığa işaret etmektedir ($CR \geq \pm 1.96$, $p \leq 0.05$). S11 faktörünün kritik oranı ise 1,299 olarak bulunmuştur.

Şekil.2 Müzik Dersi sevgisi Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli- Ham model.

Tüm faktörlerin faktör yükleri bileşenler ve bileşenleri oluşturan faktörler arasındaki kuvvetli ve zayıf korelasyonları tespit etmek için incelendiğinde kritik oranı eşik değerin altında olan S11 faktörü hariç tüm korelasyonların eşik değer olan 0,3'ten büyük olduğu görülmektedir. S11 faktörünün ise faktör yükünün eşik değerin altında kaldığı tespit edilmiştir (0,16). Bu nedenle eşik değerin altında kalan S11 faktörü modelden çıkarılarak analiz tekrar yapılmıştır. Aşağıdaki şekil.3'te bu model görülmektedir.

Şekil.3 Müzik Dersi Sevgisi Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli- Revize Edilen Model.

İstatistiksel olarak anlamlı olmayan S11 faktörü modelden çıkarıldıktan sonra geriye kalan tüm faktörlerin faktör yüklerinin eşik değerin üzerinde olduğu görülmektedir. Tablo.5'te ham model ve revize edilen modele ait model uyum istatistikleri verilmiştir. Revize edilen modelde model uyum istatistikleri değerlerinin kabul edilebilir seviyelerde olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Müzik Becerisi Ölçeği İçin Ham Ve Revize Edilen Modeller- Model Uyum İstatistikleri

Index	kriter	Ham Model	Revize Model
Degrees Of Freedom (df)	≥ 0	5	2
Likelihood Ratio (χ^2/df)	< 3	2,112	2,768
Goodness of Fit Index (GFI)	$> .90$	,960	,974
Adjusted GFI (AGFI)	$> .90$	,880	,872
Tucker Lewis Index (TLI)	$> .90$	,843	,844
Normed Fit Index (NFI)	$> .90$	,869	,925
Root Mean Square Error Of Approximation (RMSEA)	$\leq .05$	,105	,133
Hoelter's Critical N (CN)	> 200	143	167

Tablo.6'da ise ham ve revize edilen modeldeki tüm faktör yükleri görülmektedir. Ham modelde S11 faktörünün istatistiksel anlamlılık seviyesi (0,194) $p \leq .001$ seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Bu nedenle revize edilen modelden çıkarılmıştır. Revize edilen modeldeki diğer tüm faktörlerin yüklerinin $p \leq .001$ seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı oldukları görülmektedir.

Tablo 6. Müzik Becerisi Ölçeği İçin Ham Model ve Revize Edilen Modellerin Parametreleri⁷⁸

HAM MODEL					REVİZE MODEL			
	SOFY	SFY	KO	P	SOFY	SFY	KO	P
S8	1,000	,450			1,000	,457		***
S11	,443	,156	1.299	,194	Düşük Faktör Yüğü Nedeniyle Analizden çıkarılmıştır. (SFY<0,3).			
S19	1,705	,620	3,524	***	1,599	,590	3,546	***
S25	1,826	,784	3,606	***	1,872	,815	3,631	***
S30	1,518	,572	3,408	***	1,467	,560	3,463	***

Note: ***korelasyon $p \leq .001$ seviyesinde anlamlı

S.O.Y. Standart olmayan Faktör Yüğüleri

S.F.Y. Standart Faktör Yüğüleri

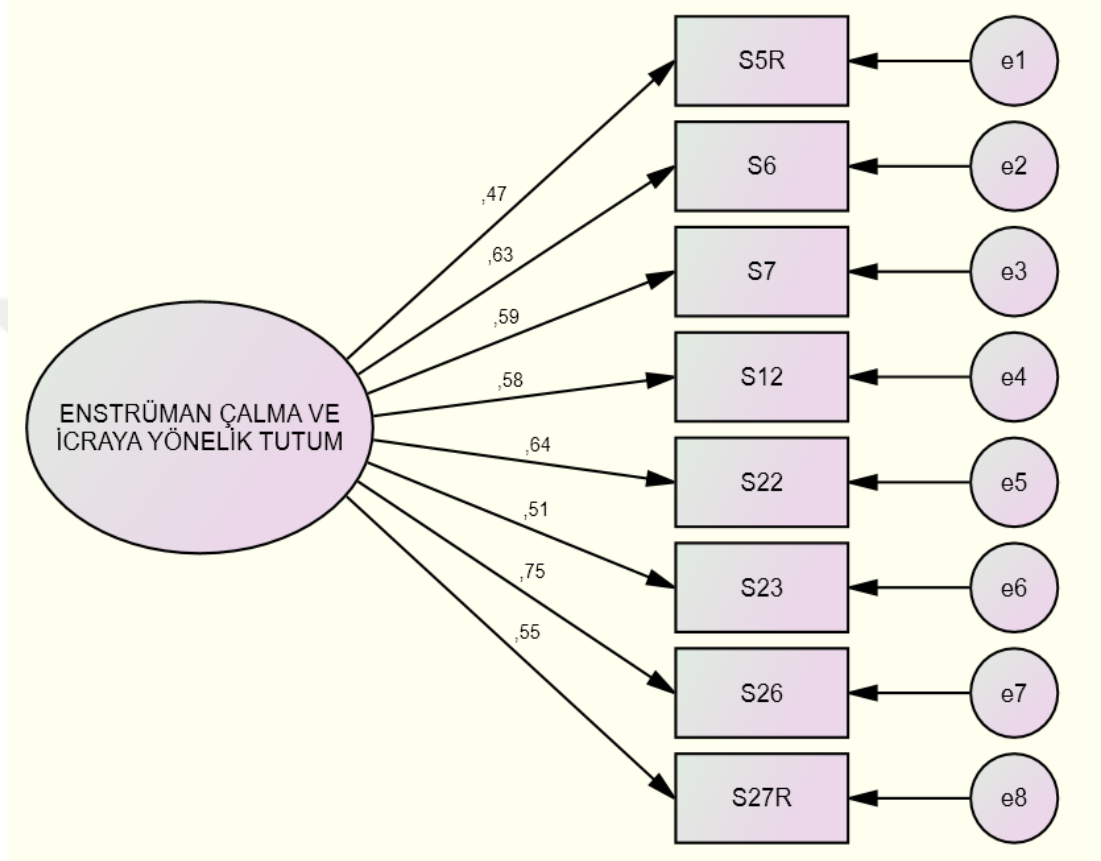
K.O. Kritik Oran

2.6.3 Enstrüman Çalma ve İcraya Yönelik Tutum için Doğrulatoryı Faktör Analizi

Enstrüman Çalma ve İcraya Yönelik Tutum için Doğrulatoryı Faktör Analizinde ilk adım olarak kritik oranlar incelenmiştir. Modeldeki tüm kritik oranlar 1,96'dan büyüktür ki bu da 0,05 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlılığa işaret etmektedir ($CR \geq \pm 1.96$, $p \leq 0.05$). Enstrüman Çalma ve İcraya Yönelik Tutum için önerilen ham model şekil-4'te gösterilmektedir.

⁷⁸ Parametre, Türk Dil Kurumu'nun tanımlarında "Değişken" olarak yer almaktadır. https://www.google.com.tr/?gfe_rd=cr&ei=VX18WN3iM5HW8AegvJ3IBQ#q=parametre sayfasında "Durağan gibi görünen, ancak alacağı her yeni değeri için işlevi değiştirilen sayı ya da nicelik ya da (İstatistikte) bir bütünü belli başlı niteliklerini daha basit ve kısa olarak gösterme olanağı veren ölçülebilir büyüklük" olarak tanımlanmaktadır.

Kritik oranların incelenmesinden sonra bileşenler ve bileşenleri oluşturan faktörler arasındaki korelasyonların güçlerini tespit etmek için tüm faktör yükleri incelenmiştir.

Şekil.4 Enstrüman Çalma ve İcraya Yönelik Tutum İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi

Enstrüman Çalma ve İcraya Yönelik Tutum ölçeği 8 faktörden oluşmaktadır. Modelin geliştirmeye ihtiyacı bulunmamaktadır, çünkü model uyum istatistiği değerleri kriterlerin üzerindedir. Modeldeki regresyon katsayılarına da bakıldığında da değerlerin eşik değerin üzerinde olduğu görülmektedir. Bu nedenlerden dolayı modelde revizyon yapılmamıştır. Model uyum istatistikleri aşağıdaki tablo.7’de verilmektedir.

Tablo7. Enstrüman Çalma Ve İcra Yönelik Tutum Ölçeği İçin Model Uyum İstatistikleri

Index	Kriter	Model
Degrees Of Freedom (df)	≥ 0	18
Likelihood Ratio (χ^2 /df)	<3	1,162
Goodness of Fit Index (GFI)	>.90	,951
Adjusted GFI (AGFI)	>.90	,901
Tucker Lewis Index (TLI)	>.90	,979
Normed Fit Index (NFI)	>.90	,914
Root Mean Square Error Of Approximation (RMSEA)	$\leq .05$	,040
Hoelter's Critical N (CN)	> 200	167

Enstrüman Çalma ve İcra Yönelik Tutum ölçeği için yapılan doğrulayıcı faktör analizinde herhangi bir model iyileştirme, yani revize yapılmamıştır. Faktör yükleri de incelendiğinde de faktör yüklerinin eşik değerin üzerinde olduğu görülmektedir. Modelin parametre istatistikleri tablo-8’de gösterilmektedir.

Tablo 8. Enstrüman Çalma Ve İcra Yönelik Tutum Ölçeği Modeli Parametreleri

	SOFY	SFY	KO	P
S5	1,000	,471		
S6	1,445	,626	3,903	***
S7	1,447	,592	3,785	***
S12	1,539	,577	3,734	***
S22	1,466	,637	3,929	***
S23	1,243	,510	3,478	***
S26	1,782	,750	4,190	***
S27	1,282	,545	3,640	***

Note: ***korelasyon $p \leq .001$ seviyesinde anlamlı

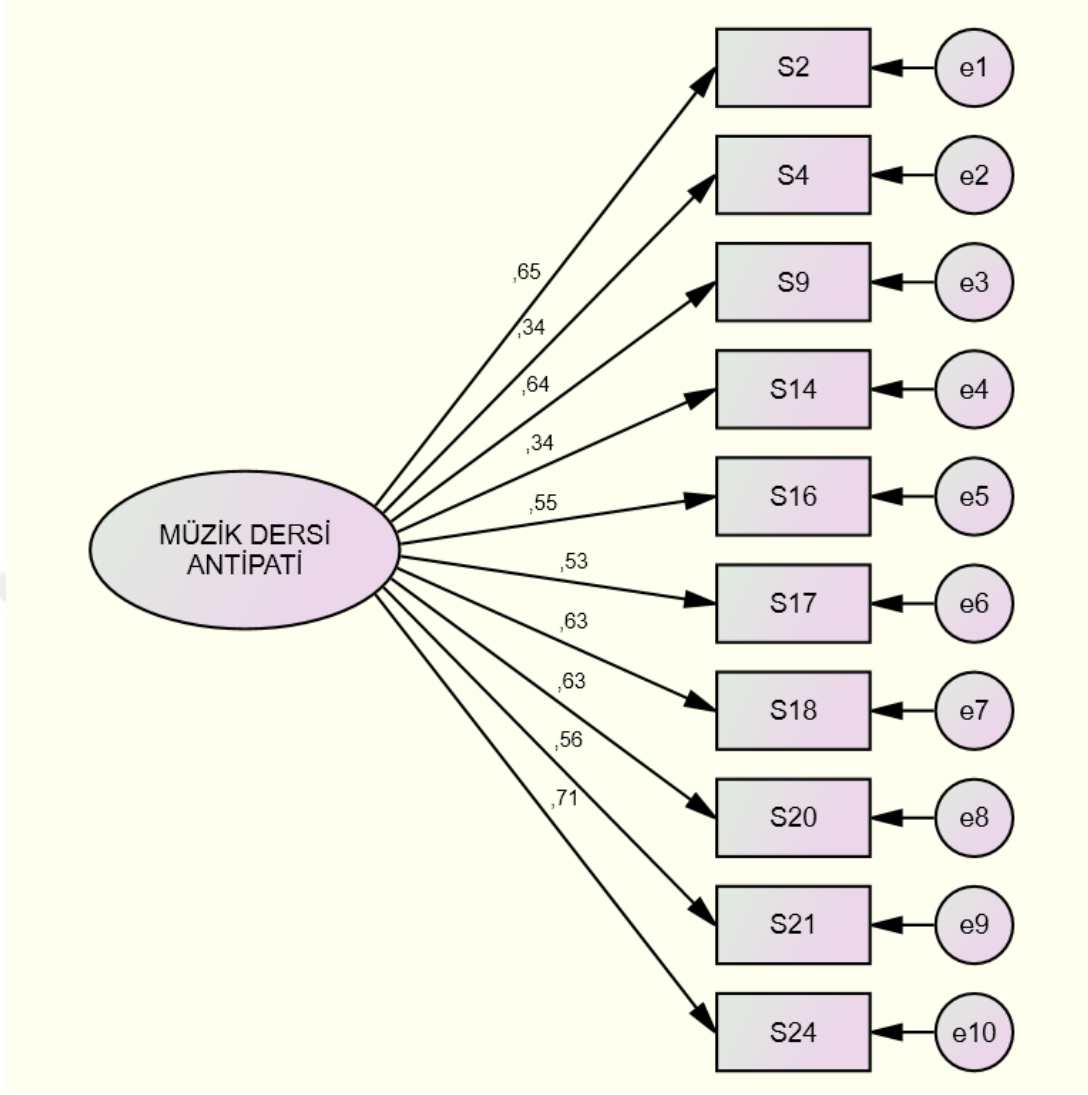
S.O.Y. Standart olmayan Faktör Yükleri

S.F.Y. Standart Faktör Yükleri

K.O. Kritik Oran

2.6.4 Müzik Dersi Antipatisi İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi

Müzik Dersi Antipatisi İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi için yapılan doğrulayıcı faktör analizinde ilk adım olarak kritik oranlara bakılmıştır. Modeldeki tüm kritik oranlar 1,96'dan büyüktür ($CR \geq \pm 1.96$, $p \leq 0.05$).

2.6.5 Müzik Dersi Antipatisi İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi

Şekil 5’te görülen modelde toplam 10 faktör yer almaktadır. Müzik dersi antipatisi ölçeği modelinin model uyum istatistikleri aşağıdaki tablo 9’da gösterilmektedir. Modelin uyum istatistiklerinin eşik değerlerin üzerinde olduğu görülmektedir. Bu da modelin herhangi bir revizyona ihtiyacı olmadığını göstermektedir.

Tablo 9. Müzik Dersi Antipatisi İçin Model Uyum İstatistikleri

Index	Kriter	Model
Degrees Of Freedom (df)	≥ 0	35
Likelihood Ratio (χ^2/df)	<3	1,212
Goodness of Fit Index (GFI)	>.90	,920
Adjusted GFI (AGFI)	>.90	,874
Tucker Lewis Index (TLI)	>.90	,957
Normed Fit Index (NFI)	>.90	,842
Root Mean Square Error Of Approximation (RMSEA)	$\leq .05$	,046
Hoelter's Critical N (CN)	> 200	136

Tablo.10'da ise müzik dersi antipatisi ölçeği için yapılan doğrulayıcı faktör analizlerinin parametreleri incelendiğinde tüm faktör yüklerinin eşik değeri olan 0,3 değerinden büyük olduğu görülmektedir.

Tablo10. Müzik dersi antipatisi için model parametreleri

	SOFY	SFY	KO	P
S2	1,000	,651		
S4	,577	,339	3,026	,002
S9	1,146	,642	5,340	***
S14	,613	,340	3,035	,002
S16	,919	,551	4,699	***
S17	,902	,527	4,522	***
S18	1,215	,629	5,253	***
S20	,991	,629	5,256	***
S21	,817	,564	4,793	***
S24	1,090	,711	5,785	***

Note: ***korelasyon $p \leq .001$ seviyesinde anlamlı

S.OY Standart olmayan Faktör Yükleri

S.F.Y Standart Faktör Yükleri

K.O. Kritik Oran

Müzik becerisi ölçeği 5 faktörden oluşan bir ölçek olarak keşfedici faktör analizi neticesinde bulunmuştu. Bu ölçek güvenirlik faktör analizine tabi tutulduğunda S11- sorusunun faktör yükü düşük bulunduğundan ölçekten bu soru çıkarılmıştır. Müzik becerisi ölçeği bu soru çıkarıldıktan sonra 4 soru ile tekrar güvenirlik analizine tabi tutulmuş ve güvenirlik skoru Cronbach $\alpha=0,687$ olarak bulunmuştur. Bu değer de eşik değere çok yakın olduğu için kabul edilebilir seviyededir.

Doğrulayıcı faktör analizlerinden sonra elde edilen ölçekler, ölçeklerin faktörleri ve tekrar yapılan güvenirlik analizi sonuçları aşağıdaki tablo.11’de verilmiştir. Çalışmanın bundan sonraki bölümlerindeki analizlerinde ölçekler buna göre kullanılacaktır.

Tablo 11. Güvenirlik Analizi

Bileşenler	Faktör sayısı	Cronbach’s Alpha (α)
Müzik Dersi Sevgisi	7	0,816
Müzik Becerisi	4	0,687
Enstrüman Çalma ve İcraya Yönelik Tutum	8	0,821
Müzik Dersi Antipatisi	10	0,814

2.7 T-TESTİ⁷⁹

Bu bölümde; çalışmada oluşturulan müzik dersi sevgisi ölçeği müzik becerisi ölçeği, enstrüman çalma ve icraya yönelik tutum ölçeği ve müzik dersi antipatisi ölçeklerinin örnekleme bulunan deneklerin cinsiyetlerine göre ve okudukları okullarına göre farklılık gösterip göstermedikleri varyans analizleri ile test edilecektir. Cinsiyet değişkeni ikili kategorik bir yapıya sahip olduğundan dolayı bunlarla ilgili t-testi uygulanacaktır. Çalışmaya dört farklı okul katıldığı için okul değişkeni dörtlü kategorik bir yapıya sahiptir ve bu nedenle ANOVA analizi yapılacaktır. Okullardan Nallıhan İHL’de müzik derslerine branş öğretmeni olmadığından başka bir branşta öğretmen girmektedir. Yapılan analizler branş öğretmeni müzik dersine girmeyen öğrencilerin müziğe ilişkin tutumlarında farklılık olup olmadığını da bu şekilde ortaya koyacaktır.

2.7.1 Cinsiyete Göre T-Testi Analizi

Deneklerin cinsiyetlerine göre müziğe ilişkin ölçeklerin puanlarının farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için yapılan T-testi analizlerinin sonuçları aşağıdaki Tablo 12’de verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre müzik becerisi ölçeği ile enstrüman çalma ve icraya yönelik tutum ölçekleri istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır. Örneklemimizdeki İmam-Hatip lisesi öğrencilerinin bu iki ölçek puanlarının ortalamaları erkek ve bayan öğrencilerde aynıdır aralarında fark yoktur. Müzik dersi sevgisi ölçeği ($t_{0,05.99} = 2,548$) ile müzik dersi antipatisi ölçeklerinin ($t_{0,05.99} = -2,464$) cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark gösterdikleri belirlenmiştir.

Buna göre bayan öğrencilerin müzik dersi sevgisi ölçek puan ortalamaları ($X=15,93$) erkeklerinkinden ($X=13,98$) daha yüksektir. Diğer bir ifade ile bayanlar müzik dersini erkelerden daha fazla sevmektedirler.

⁷⁹ T Testi istatistiksel çalışmalarda iki grup arasındaki ortalamaların karşılaştırılması, aradaki farkların rastlantısal ya da istatistiksel olup olmasının tespiti için kullanılan bir uygulamadır.

Tablo12. Cinsiyete göre müziğe ilişkin tutum düzeylerinin karşılaştırılması için t-testi sonuçları

Ölçek	Grup	N	Standart		t	df	P
			Ortalama	Sapma			
Müzik dersi sevgisi	Bayan	57	15,93	3,674	2,548	99	,013
	Erkek	44	13,98	3,927			
Müzik becerisi	Bayan	57	8,51	2,045	1,788	99	,077
	Erkek	44	7,77	2,056			
Enstrüman ve icra	Bayan	57	18,72	4,455	1,899	99	,060
	Erkek	44	17,16	3,791			
Müzik dersi antipatisi	Bayan	57	15,28	4,651	-2,464	99	,016
	Erkek	44	17,45	4,196			

2.8 ANOVA⁸⁰ ANALİZLERİ

Çalışmaya Ankara ilinde bulunan dört İmam-Hatip Lisesi öğrencileri katılmışlardır. Bu okullar Demetevler, Kalecik, Bâlâ ve Nallıhan İmam-Hatip liseleridir. Bu okullardan Nallıhan İHL de müzik derslerine branş öğretmeni girmemekte, yerine başka bir branştan öğretmen girmektedir.

Müzik dersi sevgisi ölçeği, müzik becerisi ölçeği, enstrüman çalma ve icraya yönelik tutum ölçeği ve müzik dersi antipatisi ölçeklerinin okullara göre farklılık gösterip göstermediklerinin tespit edilmesi amacıyla yapılan ANOVA testi sonuçları aşağıda Tablo.13’de gösterilmektedir. Analiz sonuçlarına göre tüm ölçeklerin puanları istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

⁸⁰ Anova istatistiksel çalışmalarda kullanılan bir analiz programıdır.. https://tr.wikipedia.org/wiki/Varyans_analizi sitesinde “İngilizce Analysis of Variance kelimelerinin kısaltılmasıdır. İstatistik bilim dalında grup ortalamaları ve bunlara bağlı olan işlemleri analiz etmek için kullanılan bir istatistiksel modeller koleksiyonudur” şeklinde tanımlanmıştır.

Müzik dersi sevgisi ölçeği puanlarının ankete katılan okullara göre istatistiksel olarak farklılık gösterdikleri ANOVA analizi sonuçlarından anlaşılmaktadır ($F_{3/97}=15,466$, $p<0,001$). Okulların ölçek puan ortalamalarına bakıldığında Nallıhan İHL'nin müzik dersi sevgisi ölçeği puan ortalamasının ($X=10,76$), diğer okulların ortalamasından belirgin bir şekilde düşük olduğu görülmektedir. Nallıhan İHL öğrencilerinin müzik dersi sevgisi diğer okulların öğrencilerinden daha düşük seviyededir. Demetevler İHL öğrencileri ise müzik dersi sevgisi puan ortalaması ($X=16,67$) en yüksek olan okuldur.

Tablo 13. Okullara göre müziğe ilişkin tutum düzeylerinin karşılaştırılması için ANOVA sonuçları

			Std.		F	df	P
			N	Ortalama	Sapma		
Müzik dersi sevgisi	1 Demetevler İHL	60	16,67	3,035	15,466	3/97	0,000
	2 KALECİK İHL	17	14,35	4,271			
	3 BÂLÂ İHL	7	13,71	4,071			
	4NALLIHAN İHL	17	10,76	2,359			
Müzik becerisi	1 Demetevler İHL	60	8,70	1,880	8,551	3/97	0,000
	2 KALECİK İHL	17	8,29	2,144			
	3 BÂLÂ İHL	7	8,57	1,512			
	4NALLIHAN İHL	17	6,12	1,654			
Enstrüman ve icra	1 Demetevler İHL	60	19,50	3,671	14,722	3/97	0,000
	2 KALECİK İHL	17	18,00	4,330			
	3 BÂLÂ İHL	7	17,86	3,485			
	4NALLIHAN İHL	17	13,00	1,969			
Müzik dersi antipatisi	1 Demetevler İHL	60	13,98	2,715	32,916	3/97	0,000
	2 KALECİK İHL	17	17,29	4,455			
	3 BÂLÂ İHL	7	17,00	4,082			
	4NALLIHANİHL	17	22,76	3,364			

Okullardaki öğrencilerin müzik becerisi ölçek puan ortalamalarının okullarına göre istatistiksel olarak farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F_{3/97}=8,551$, $p<0,001$). Okullardaki öğrencilerin müzik becerisi ölçek puanlarının ortalamasında bakıldığında en yüksek puanın Demetevler İHL öğrencilerine ait olduğu ($X= 8,70$) ve en düşük puanın ise Nallıhan İHL öğrencilerine ($X=6,12$) ait olduğu görülmektedir. Bu fark ANOVA sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamlıdır. Diğer bir ifade ile müzik becerisi en düşük olan Nallıhan İHL öğrencileri iken, bu becerisi en yüksek olan ise Demetevler İHL öğrencileridir.

Enstrüman çalma ve icraya yönelik tutum ölçeği puanlarının okullara göre istatistiksel olarak farklılık gösterdikleri tespit edilmiştir ($F_{3/97}=14,722$, $p<0,001$). Analiz sonuçlarına göre Demetevler İHL öğrencilerinin enstrüman çalma ve icra ölçek puan ortalaması ($X=19,50$), Kalecik İHL öğrencilerinin ölçek puan ortalaması ($X=18$), Bâlâ İHL öğrencilerinin ölçek puan ortalaması ($X=17,86$), ve Nallıhan İHL öğrencilerinin ölçek ortalaması ise ($X=13$) olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre en düşük ölçek puanı yine Nallıhan İHL öğrencilerine ait iken, en yüksek not ortalaması da yine Demetevler İHL öğrencilerine aittir.

Çalışmada oluşturulan en son ölçek olan müzik dersi antipatisi ölçeği puan ortalamalarının okullara göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdikleri tespit edilmiştir ($F_{3/97}=32,916$, $p<0,001$). Müzik dersi antipatisi ölçek puanları şu şekilde bulunmuştur; Demetevler İHL ölçek puan ortalaması ($X=13,98$), kalecik İHL ölçek puan ortalaması ($X=17,29$), Bâlâ İHL ölçek puan ortalaması ($X=17,00$) ve Nallıhan İHL ölçek puan ortalaması ise ($X=22,76$) dır. Bu puanlara bakıldığında müzik dersi antipatisi en düşük olan okul Demetevler İHL öğrencileri, ve en yüksek puanı olan ise Nallıhan İHL öğrencileridir. Diğer bir ifade ile Nallıhan İHL öğrencilerinin müzik antipatisi diğer okullara göre daha yüksektir. Nallıhan İHL öğrencileri müzik dersine daha fazla antipati beslemektedirler. Bu antipatinin en düşük olduğu grup ise Demetevler İHL öğrencileridir.

2.9 ÖĞRENCİ GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ

Bu bölümde öğrencilere uygulanan “Mûsikî Dersine İlişkin” tutum ölçeğinin son bölümünde yer alan kısmında yer alan, “Sizce, İmam-Hatip Liselerinde Dînî Mûsikî eğitimi ve Dînî Mûsikî dersi nasıl olmalıdır? Bu konudaki görüş ve önerilerinizi lütfen dilediğiniz şekilde yazınız.” bölümüne görüş ve öneri bildiren öğrencilerin yazmış oldukları ifadelere yer verilmiştir.⁸¹ Öğrencilerin kendi görüş ve önerilerinden oluşan bu bölüm Demetevler, Bâlâ ve Nallıhan İmam-Hatip Lisesi sırasıyla verilmiştir. Demetevler İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin sınıf ve cinsiyet farklılıklarına göre görüş ve önerileri aşağıda verilmiştir.

İmam-Hatip Liselerinde okuyan öğrencilere uygulanan tutum ölçeğinin son kısmında yer alan,

“Sizce, İmam-Hatip Liselerinde Dînî Mûsikî eğitimi ve Dînî Mûsikî dersi nasıl olmalıdır? Bu konudaki görüş ve önerilerinizi lütfen dilediğiniz şekilde yazınız.” sorusuna örneklem olarak seçtiğimiz okullarda okuyan öğrencilerin önerileri kendi yazdıkları şekilde aşağıda verilmiştir. Yazılan görüşlerde en sık rastlanan önerilerin altı araştırmacı tarafından çizilmiştir.

Bu bölümde Demetevler İmam-Hatip Lisesinde Dînî Mûsikî dersi gören öğrencilerin görüş ve önerilerine yer verilmiştir.

2.9.1 Demetevler İmam-Hatip Lisesi 9. Sınıf Kız Öğrencilerinin Görüş ve Önerileri

1 – Mûsikîyle ilgili ders saatleri arttırılabilir. Sesi güzel olan öğrenciler keşfedilip bir İlâhî grubu oluşturulabilir. Mûzik aletlerine ilgili öğrencilere eğitim verilirse ortaya çok güzel bir eserin çıkacağını düşünüyorum.

2 – Ders sayısı daha fazla olmalı. Çalgı âletlerini çalma imkânı verilebilir. Mûsikî söylemeye ve mûzik âletlerini çalmaya yetenekli olanlardan grup oluşturup özel günler için çalışmalar yapılabilir.

⁸¹ Kalecik İmam-Hatip Lisesi öğrencileri tutum ölçeğinin son kısmında yer alan görüş ve öneri kısmına herhangi bir görüş ve öneri yazmadıkları için başlıklarda ve öğrenci görüşlerinin yorumlanmasında Kalecik İmam-Hatip Lisesine yer verilmemiştir.

3 – Bence İmam-Hatip Liselerinde Mûsikî eğitimi bolca uygulama ile yapılmalıdır. Çünkü yalnızca notaları defterimize yazmaktan hiçbir zevk almayız.

4 – Ney vb. âletler çalarsak zevkli olur.

5 – Bu şekilde iyi.

6 – Bence İmam-Hatip Liselerinde Dînî Mûsikî eğitimi ve Dînî Mûsikî daha anlamlı Dînî müzikler ve Dînî müzik âletleriyle olmalıdır. Şu an böyle eğitim veriliyor.

7 – Bence İmam-Hatip Liselerinde Dînî Mûsikî eğitimi daha hareketli olmalıdır. Yani öğretmen eşliğinde bir enstrüman çalıp birlikte söyleme gibi şeyler olabilir. Ama bence böyle de müzik dersi gayet hoş geçmektedir.

8 – Bence ders sayısı biraz daha arttırılmalı çünkü ders çok eğlenceli geçiyor. Bence müzik âletleriyle daha çok uğraşmalıyız.

9 – Dînî bir çalgı çalmayı öğrenebiliriz. Tef, ney gibi.

10 – Bence şu an gayet iyi bir eğitim veriliyor.

11 – Zaten okulumuzdaki Mûsikî eğitimi, olması gerektiği gibi İlâhiler okunarak geçiyor.

12 –Bence daha da fazla Dînî Mûsikî söylenmelidir. Hatta ayrı bir Dînî Mûsikî olmalıdır.

13 – Bence İmam-Hatip Liselerinde Dînî Mûsikî eğitimi ve Dînî Mûsikî dersleri yeterli.

14 – İmam-Hatip olduğu için özellikle Dînî Mûsikî yapılmamalı. Öğrencilerin görüş ve önerileri alınıp sadece Dînî Mûsikîye yoğunlaşmamalı.

15 – Bence sadece İlâhi değil biraz daha hareketli şeyler söyleyebiliriz. Pop gibi veya hareketli bir şeyler.

16 – Her zaman İlâhi söylemeyebiliriz.

17 – Bence Dînî Mûsikî dersinde İlâhiler söylenmelidir. Zaten öyle yapıyoruz ya da normal güzel şarkı, türküler de söylenebilir. Ne de olsa günah değil. Biz de yanlış bir şey yapmıyoruz.

18 – Dînî Mûsikî eğitimi 2 saat olabilir.

19 – İmam-Hatip Liselerinde Mûsikî dersleri İlâhiler, şiirler ve bunun gibi şeyler söylenince zevkli ve güzel oluyor.

20 – İmam-Hatip Liselerinde Mûsikî derslerinde, İlâhi ve şiir vb. gibi şeyler söylenmelidir bence.

21 – Ders sayısı arttırılmalıdır. Enstrümanlar hakkında bilgi verilip çalışma yapılmalıdır. İlâhi sayısı arttırılmalıdır. Karaoke yapılmalıdır. Yani ders daha eğlenceli geçmeye çalışılmalıdır.

22 – Dînî Mûsikî eğitimi 2 saat olabilir.

23 – Bence okulumuzda en güzel şekilde görülüyor.

24 – Çalabildiğimiz enstrümanları getirip koro halinde hem çalıp hem de söyleyebiliriz.

25 – Yani İlâhi söyleniyor zaten ama şarkı da söylenmeli.

26 – Dînî özel günlerde yani Kutlu Doğum vb. günlerde koro halinde söyleyebiliriz veya enstrüman çalanlar koroda enstrüman çalabilir.

27 – Bence İmam-Hatip Liselerinde dersler biraz daha yoğun olduğu için bizlerin rahatlamak adına öğrencilerin biraz Mûsikî konusunda rahat bırakılmalı kafa dağıtmak adına. Tek İlâhi değil de başka şarkılar da olmalı bence.

28 – Bence diğer müzik türlerine göre eşit olmalıdır. Dînî müzik öğrenmemizde hiçbir sakınca yoktur.

29 – Her tür şarkılardan olsun rahat bırakılsın.

2.9.2 Demetevler İmam-Hatip Lisesi 10. Sınıf Erkek Öğrencilerinin Görüş ve Önerileri

Demetevler İmam-Hatip Lisesi 10.sınıf erkek öğrencilerinin Dînî Mûsikî dersine ilişkin görüş ve önerileri aşağıda verilmiştir.

1 – Haftada 1 saatte olmaz bu ya ders sayısı arttırılmalıdır ya da hafta sonu ya da okuldan sonra kurs tarzında ders verilse güzel olur.

2 – Enstrüman öğrenebiliriz ya da sürekli Mûsikî dinleyebiliriz. Hafta sonları kurslar olabilir.

3 – Yaptığımız gibi olmalıdır. Makamları öğrenmeliyiz. Türkü dinlemeliyiz.

4 – Her türlü müzik aleti öğretilmeli, çalınmalıdır. Şarkılar söylemeliyiz.

5 –Normal müzik derslerinde koro ve çalgılar olmalıdır. Bazen dinleyerek bazen de okuyarak olmalıdır.

6 –Çok daha iyi ve özenli olmalıdır. Sadece bir ders değil bir hobi olarak her öğrencide yer edebilmesi sağlanmalıdır. Mûsikî insanın dine bakış açısını ve ilgisini etkilemekte “Müzik ruhun gıdasıdır” sözünü desteklemektedir.

7 – Özel yetenekli Dînî Mûsikîyle uğraşan hocalar ders vermeli ve ders sayısı en azından 2 saat olmalıdır. Nota öğrenmeliyiz, Mehtere yetenekli i öğrenciler seçilmeli bence.

2.9.3 Demetevler İmam-Hatip Lisesi 11. Sınıf Erkek Öğrencilerinin Görüş ve Önerileri

Demetevler İmam-Hatip Lisesi 11. sınıf erkek öğrencilerinin Dînî Mûsikî dersine ilişkin görüş ve önerileri aşağıda verilmiştir.

1 – İlâhiler olabilir. Bazı dersleri kaynatmak için konferansa çıkılacaksa bence olsun.

2- Okulumuzda daha çok müzik konferansı olmalı, konserlere götürmeliler, dersler daha çok kaynamalı ve ders saati arttırılmalı Mûsikînin.

3- Konserlere gidilmeli.

4- Şu anki Mûsikî dersinden memnunum. Bizi konsere götürse iyi olur.

5- Arada müzik etkinlikleri yapılmalı.

6 – Çalgılarla hep beraber bir müzik keyfi yaşayarak ve Mûsikî konserlere, gösterilere gitmek güzel olur.

7- Daha fazla etkinlik, daha fazla enstrümanlar, daha fazla ders saati olmalı.

8 – Bence İlâhi ve benzeri şarkılar söylenmelidir ve okulumuzda bir İlâhi korusu oluşturup yarışmalara katılmalı ve okulda da konferans salonuna gidilip gönüllü güzel seslere yer verilmeli keşfedilmemiş sesler olabilir.

9 – Beni ilgilendirmez.

10- Ders saati çoğaltılmalı yeni ve farklı enstrümanlar alınmalıdır. Okulda daha fazla etkinlik olmalı müzik alanında.

11 – Mûsikî dersinde enstrüman çalmayı öğretmeli hocalarımız.

2.9.4 Demetevler İmam-Hatip Lisesi 11. Sınıf Kız Öğrencilerinin Görüş ve Önerileri

Demetevler İmam-Hatip Lisesi 11.sınıf kız öğrencilerinin Dînî Mûsikî dersine ilişkin görüş ve önerileri aşağıda verilmiştir.

1 – Şu an Türk okullarında olan bu ders gayet güzel ve olanaklı bizler için gerçekten önemli bir avantaj.

2 – Daha çok tasavvuf tarzında şeylerin yapılmasını isterim.

3 – Ders saatleri çoğaltılmalı daha çok Mûsikî ile ilgili programlar olmalı. Konserler ayarlanmalı.

4 – Ders saati çoğaltılmalı, okul için farklı enstrümanlar alınmalı, konserlere gitmeliyiz.

5 – Ders saati çoğaltılmalı.

6 – Ders saati çoğaltılmalı, daha değişik Mûsikî âletleri olabilir, okulumuzda tasavvuf müziği konserleri isterim.

7 – Ders saatleri arttırılır, okuldaki mûzik âletleri arttırılır, arttırıldıktan sonra o âletler öğrencilere çaldırılabilir hale getirilirse, sanırım üstteki ankette sorulan soruların yerine oturması çok daha hızlı ve etkili olur.

2.9.5 Demetevler İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Görüş ve Önerilerinin Yorumlanması

Demetevler İmam-Hatip Lisesinde Dînî Mûsikî dersi gören toplam 59 öğrenciye Mûsikî dersine ilişkin tutum ölçeği uygulanmıştır.

Ölçeğin son kısmında bulunan “Sizce İmam-Hatip Liselerinde Dînî Mûsikî eğitimi ve Dînî Mûsiki dersi nasıl olmalıdır? Bu konudaki görüş ve önerilerinizi lütfen dilediğiniz şekilde yazınız” kısmını 9. Sınıflardan 29 öğrenci, 10. Sınıflardan 7 öğrenci, 11. Sınıflardan 18 öğrenci olmak üzere toplam 54 öğrenci cevaplamış ve ilgili bölüme görüş ve önerilerini yazmışlardır.

Görüş ve öneriler kısmında öğrencilerin en çok dile getirdiği istek “ders saatinin arttırılması” dır.

9. Sınıflardan 7 öğrenci

10. Sınıflardan 2 öğrenci

11. Sınıflardan 3 öğrenci

12. Sınıflardan 5 öğrenci olmak üzere toplamda 17 öğrenci Dînî Mûsikî dersinin saatinin artırılması gerektiğini yazmıştır. 54 öğrenciden 17 tanesinin ders saatinin artırılmasını istemesi öğrencilerin bu derse karşı ilgi duyduklarını, bu derse görmekten mutlu olduklarını düşünmemizi sağlamaktadır. İlgili bölümü yanıtlayan

öğrencilerin neredeyse üçte biri öneri ve istek olarak ders saatinin yeterli olmadığını, artırılması gerektiğini yazmışlardır.

Göze çarpan başka bir öneri ise öğrencilerin derste enstrüman çalma istekleridir. 20 öğrenci görüş ve önerilerini dile getirirken en az 1 defa enstrüman, çalgı, ya da müzik âleti çalma ifadelerini kullanmışlardır. Buradan da anlaşılacağı üzere öğrencilerin Mûsiki'ye ve Mûsikî dersine ilgileri arttıkça bir çalgı çalma merakı da başlamakta hatta bu merak zamanla bir isteğe dönüşebilmektedir.

Çalışmanın diğer bölümlerinde de değinildiği üzere Mûsikî dersi bir icra dersidir yani uygulama ağırlıklı bir derstir. Öğretmen imkânlar dâhilinde öğrencilerle birlikte icra yaptıkça öğrencilerin derse karşı ilgisi, çalgıları tanıma ve çalma konusunda merak ve istekleri de artmaktadır. Zaten eğitimin ana hedefi de öğrencide merak ve istek uyandırmak değil midir? Eğer öğrenci girdiği derse karşı merak ve istek duymaya başlamışsa orada hedeflenen kazanımlara ulaşma yolunda en büyük adımlar atılmış demektir.

Yine ilgili bölümde en çok yazılan kelimelerden bir tanesi de “şarkı” kelimesidir. Öğrencilerin bu kelimeyi kullandıkları cümlelerde genelde “sadece İlâhi söylemekle kalınmaması başka şarkı ve türkülerin de söylenmesi” isteğidir. Buradaki görüş ve öneriler bundan sonra yazılacak kitaplar için de önemli bir dönüt sunmaktadır.

İmam-Hatip Liseleri ile ilgili birimler tarafından öğrencilerin bu görüş ve önerileri önemsenmeli ve bundan sonra İmam-Hatip Liseleri ders programında Mûsikî dersinin zorunlu olması, en az 2 saat olması, kitabın içinde İlâhi dışında başka eserler de olması gibi konularda öğrencilerin görüş ve istekleri göz önünde bulundurulmalıdır. Aksi takdirde öğrencilerin derse karşı ilgisi, beklentisi aynı düzeyde kalacak ya da zamanla azalacaktır. Bu bakımdan öğrencilerin özgür iradeleriyle, samimi duygularıyla dile getirdiği bu görüş ve önerilerin yetkililer tarafından önemsenmesi eğitimin hedeflerine ulaşması bakımından büyük önem ifade etmektedir.

Bu bölümde Nallıhan-İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin görüş ve önerilerine yer verilmiştir.

2.9.6 Nallıhan İmam-Hatip Lisesi 12. Sınıf Kız Öğrencilerinin Görüş ve Önerileri

Nallıhan İmam-Hatip Lisesi 12.sınıf kız öğrencilerinin Dînî Mûsikî dersine ilişkin görüş ve önerileri aşağıda verilmiştir.

1 – Herkesin derse katılması, YGS' ye yönelik derslerin çalışılması gereksiz derslerin kaldırılmasını istiyoruz.

2 – Bence gereksiz bir derstir. Bunun yerine işimize yarayan (meslek dersleri hariç) bir ders koyulabilir.

3 – Bence gereksiz bir derstir. Bunun yerine daha yararlı YGS dersi konulabilir.

4 – Bence gerek yoktur.

5 – Bence zaman kaybı olan bir derstir.

2.9.7 Nallıhan İmam-Hatip Lisesi 12. Sınıf Erkek Öğrencilerinin Görüş ve Önerileri

Nallıhan İmam-Hatip Lisesi 12.sınıf erkek öğrencilerinin Dînî Mûsikî dersine ilişkin görüş ve önerileri aşağıda verilmiştir.

1 – Çok gereksiz bir ders.

2 – Çeşitli çalgı aletlerini yetersiz buluyorum gereğinin yapılmasını rica ederim S.Mustafa hocamızın ellerinden öper saygılarımı sunarım.

3 – Faydalı bir ders olmalı bunun yerine gerekli bir ders olmalı.

4 – İmam-Hatipler kapatılsın. İmam-Hatiplerde Dînî Mûsikî dersi olmamalıdır. gereksiz bir derstir.

2.9.8 Nallıhan-İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Görüş ve Önerilerinin Yorumlanması (Analiz)

Nallıhan İmam-Hatip lisesinde Dînî Mûsikî dersi sadece 12. Sınıflarda işlenen bir derstir. Okulun kadrolu ya da görevlendirme şeklinde çalıştırdığı bir müzik öğretmeni yoktur. Dînî Mûsikî dersine mesleki derslere giren öğretmenlerden biri girmektedir.

Mûsikî ile ilgili tutum ölçeği 11’i erkek 6’sı kız olmak üzere toplam 17 öğrenciye uygulanmıştır. Ölçekte bulunan görüş ve öneriler kısmını 5’i kız 4’ü erkek öğrenci olmak üzere toplam 9 öğrenci cevaplamıştır.

Yukarıda yazılı görüş ve önerilerde görüldüğü üzere en çok kullanılan ifade Dînî Mûsikî dersinin “gereksiz” bir ders olduğu görüşüdür: Dînî Mûsikî dersi yerine YGS’ ye yönelik bir ders koyulması gerektiği ifadesi de ikinci sırada en çok tekrarlanan görüşler arasında yer almaktadır.

Öğrencilerin 12. Sınıfta olması ve üniversite sınavına hazırlanıyor olmaları onlarda sınav kaygısı uyandırsa bile öğrencilerin tüm hayatları boyunca en çok ihtiyaç duyacakları becerileri geliştirecek bir ders için böyle olumsuz düşünceleri düşünülmesi gereken tedirgin edici bir durumdur. Bu öğrencilerin Dînî Mûsikî dersine alanı müzik olmayan bir öğretmen girmektedir. Bu durum öğretmenin derse karşı yetersiz olacağı yönünde bir sonucu ortaya çıkarmaktadır. Öğrencilerin dersi gereksiz görmesine sebep olan ana etkenlerden en önemlisi de bu ayrıntıda mevcuttur.

Çünkü alanı Mûsikî olmayan bir öğretmenin, diğer bölümlerde de değinildiği üzere derse hâkim olması beklenen bir durum değildir. Alanı müzik olan öğretmenlerin bile Dînî Mûsikî konusunda yeterliliği tartışmaya açıkken alanı müzik olmayan bir öğretmenin derse hâkimiyeti, öğrencilere dersi sevb.irebilmesi, derste öğrencilere bir çalgı çalması, çalgı öğretmesi, koro oluşturma vb. gibi kazanımları ne düzeyde yapabileceği şüphesiz tartışılması gereken önemli bir durumdur.

Bu durum öğrencilerin derse karşı tutumlarını da doğrudan etkilemektedir. Eğitim sisteminin belki de en büyük sıkıntılarından birisi öğretmenlerin kendi alanları dışındaki derslere girmesidir. Kaldı ki bazı alanlarda disiplinler arası

benzerlikler olabilir, kısa süreliğine bu tip durumlar geçici olması şartıyla çözüm olabilir ancak müzik gibi bir alanda bu tip çözümler çözüm olmak yerine daha büyük problemlerin doğmasına yol açmaktadır.

En büyük sorun derse karşı tutumları olumlu ya da olumsuz olmayan ama iyi bir çalışmayla tutumları olumlu olabilecek öğrencilerin derslerine, dersin branş öğretmeninin değil de başka bir branş öğretmeninin girmesidir. Mûsikî sadece formasyon bilen bir öğretmenin anlatabileceği bir ders değildir. Özel yetenek gerektiren bir derstir.

Kaldı ki, müzik ya da Mûsikî öğretmeni olarak görev yapan tüm öğretmenler üniversite sınavından belirli bir puan aldıktan sonra 2 aşamalı yetenek sınavlarına girmektedirler. Bu sınavlarda başarılı olan belli sayıda öğretmen adayı üniversitede müzik öğretmenliği ya da benzer bölümlerde okuyarak öğretmen olabilmektedirler. Bu öğretmen adayları üniversite okuduğu dönemde de müzikle ilgili yetenek gerektiren dersler görmektedirler.⁸² Bu derslerden başarılı olduktan sonra KPSS sınavında yeterli puan alarak müzik öğretmeni olabilen müzik öğretmeni adaylarının genel olarak müzikle olan ilgilerinin küçük yaşlara dayandığı da bilinmektedir.

Daha net bir şekilde ifade etmek gerekirse özel bir beceri ve yetenek isteyen Mûsikî ilminin, öğretmenliği de özel bir yetenek ve beceriye ihtiyaç duymaktadır. O bakımdan fen bilgisi öğretmenin geçici olarak matematik dersine girmesiyle herhangi bir meslek öğretmenin Dînî Mûsikî ya da müzik dersine girmesi aynı şey değildir. Nedenleri ortadadır. Bu bakımdan Nallıhan İmam-Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerin Dînî Mûsikî dersini gereksiz bir ders olarak görmelerinde, bu dersin yerine YGS' ye yönelik bir ders koyulması görüşlerinin altında yatan en önemli sebeplerden birisi derse alanı müzik olmayan bir öğretmenin girmesidir.

⁸² T.C. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, *Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*, Ankara 1998, s. 79 Müzik öğretmenliği lisans programında piyano dersi zorunludur, piyanonun yanı sıra, şan, solfej, kulak, ikinci bir çalgı, koro ve orkestra gibi müzik kulağı ve çalgı becerisi olan kişilerin başarılı olabileceği dersler mevcuttur. Aynı zamanda müzik öğretmenliği bölümünde okutulan özel öğretim yöntem ve teknikleri gibi derslerle ve diğer formasyon dersleriyle öğrencilere bu konuların nasıl öğretileceği konusunda da önemli eğitimler mevcuttur. Bu dersleri başarıyla verip mezun olan ve atanabilen öğretmenlerin müzik ve Mûsikî dersine girmesi gerekirken bu alanla ilgisi olmayan öğretmenlerin derse girmesi eğitim ve öğretimin yararına olmadığı gibi zararındadır.

Bu düşüncemizi destekleyen başka bir veriyi Demetevler İmam-Hatip Lisesinde uygulanan tutum ölçeğinin görüş ve öneriler kısmında görebiliriz. Çünkü Demetevler İmam-Hatip Lisesinde Dînî Mûsikî derslerine branşı müzik olan öğretmenler girmektedir ve bu öğretmenler ney, gitar, bağlama çalmakta ve bu çalgıların eğitimlerini okulda imkânlar dâhilinde⁸³ öğrencilere vermektedirler.

Bu durumun sonucu olsa gerek Demetevler İmam-Hatip Lisesi öğrencileri Dînî Mûsikî dersini gereksiz bir ders olarak görmek bir yana bu dersin süresinin arttırılmasını istemekte, çalgı çalma konusunda heves içinde görülmekte ve derse karşı olumlu tutumlar içinde derse katılmaktadırlar.

Nallıhan İmam-Hatip Lisesinde ise Dînî Mûsikî dersi gereksiz bir ders olarak görülmekte yerine YGS' ye yönelik bir dersin koyulması istenmektedir. Bu durum eğitim ve öğretimde hedeflenen, amaçlanan bir durum değildir. Bilakis istenmeyen bir durumdur. Çünkü her ders öğrencinin kendini yetiştirmesi için önemlidir. Ancak burada öğrencilerin Dînî Mûsikî dersini gereksiz görmelerindeki en büyük nedenlerden birisi derse alanı müzik olmayan bir öğretmenin girmesidir.

Bu durumda öğretmenin, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerini bilme, öğrencilere dersi sevdirmeye, öğrencilerin ilgisini çekecek şekilde konuları hazırlama, anlatma, öğrencilerde derse karşı merak ve istek uyandırma, çalgı çalarak öğrencilerde Mûsikî hayranlığı oluşturma gibi çalışmaları yapamamış olduğu düşünülmektedir. Alanı müzik olmayan bir öğretmenin Mûsikî alanında özel bir becerisi yoksa bu derste öğrencilere kazanım anlamında verebileceği bir şey yok demektir. Kazanımları veremeyeceği gibi öğrencilerin derse karşı ilgisini, sevgisini de yok edebilmektedir. Araba kullanmayı bilmeyen birinin araba kullanmaya çalışması gibi bir durum söz konusudur.

Oysaki Mûsikî dersi gerek sınav dönemindeki öğrencilerin rahatlamasını, heyecanını azaltması bakımından çok gerekli ve önemli bir ders, gerekse sınav

⁸³ Demetevler İmam-Hatip Lisesinde görev yapan müzik öğretmenlerinin kullanabileceği bir müzik odası mevcuttur. Bodrum katta bulunan müzik odasında yalıtım ve yeterli sayıda müzik materyali mevcut değildir. Ancak öğretmenin ve okul yöneticisinin desteğiyle mehter takımı kurulması için bazı çalgılar ve kıyafetler alınmıştır. Okulda görev yapan müzik öğretmenleri okulda MEB yetiştirme kursları kapsamında ney ve gitar kursu vermektedirler. Müzik odası depo tarzında bir odadır ama yine de öğretmenlerin çabaları ile okulda müzik adına çalışmalar yapılmaktadır. Çalışmanın ek kısmında konuyla ilgili görsellere yer verilmiştir.

döneminde olmayan öğrenciler için de rahatlama, duygusal dünyayı iyileştirme, sosyal ilişkileri geliştirebilme, kendine güven kazanma, kendine olan öz güvenini geliştirme, Rabbine karşı mânevî anlamda yaklaşma vb. gibi tüm değerleri kazandıran en önemli derslerin başında gelmektedir.

Böylesine önemli bir dersin öğretmeni olmazsa, derse giren öğretmenlerin yetiştirilmesinde izlenen yol ve yöntem amaca uygun olmazsa, derse giren müzik öğretmenlerinin hizmet içi eğitimleri vb. ihtiyaçları karşılanmazsa burada yazılı hayatî öneme sahip kazanımlar öğrencilere nasıl kazandırılabilir?

Bu kazanımlar kazandırılmadığı gibi Mûsikî'ye ve Dînî Mûsikî dersine karşı ilgisiz hatta bu ilmi değeri olan sanatı ve dersleri gereksiz gören bir toplum oluşmaya başlar. Nitekim Nallıhan İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinde bu durum kendisini göstermektedir.

Öğrencilerin derse karşı tutumlarında, dersi sevmelerinde en önemli rolü oynayan kişi öğretmendir. Öğrenciyle birebir ilgilenen, onunla aynı eğitim – öğretim ortamında bulunan, ona dersi öğreten, anlatan, onu değerlendiren kişi öğretmendir. Öğretmenin verimli olabilmesi için de diğer bölümlerde değinildiği üzere öğretmen yetiştirme politikaları, hizmet içi eğitimler, çalıştaylar, kurslar, seminerler olması gerekmektedir.

MEB'in ilgili ve yetkili birimlerinin bu çalışmaları değerlendirmesi Dînî Mûsikî dersi için gerekli önlemleri alması, gerekli olan çalışmaları yapması beklenmektedir.

Bu bölümde Bâlâ İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin görüş ve önerilerine yer verilmiştir.

2.9.9 Bâlâ İmam-Hatip Lisesi 11. ve 12. Sınıf Kız Öğrencilerinin Görüş ve Önerileri

Bâlâ İmam-Hatip Lisesi 11.ve 12.sınıf kız öğrencilerinin Dînî Mûsikî dersine ilişkin görüş ve önerileri aşağıda verilmiştir.

1- İmam-Hatip Liselerinde Dînî Mûsikî eğitimi biraz daha sıkı olmalı ve daha çok Dînî Mûsikî ile ilgili eğitim verilmelidir. Böylelikle öğrenciler Dînî Mûsikî dersine hem daha çok ısınır hem de o alanda daha başarılı olur.

2- Başka bir salon olmalı, öğrenciler orada eğitim almalı.

3- Daha verimli olmalıdır.

4-Mûsikî dersini daha iyi anlayabilmek için mûzik âletlerinden yararlanmamız gerekir.

2.9.10 Bâlâ İmam-Hatip Lisesi 11. ve 12. Sınıf Erkek Öğrencilerinin Görüş ve Önerileri

Bâlâ İmam-Hatip Lisesi 11.ve 12.sınıf erkek öğrencilerinin Dînî Mûsikî dersine ilişkin görüş ve önerileri aşağıda verilmiştir.

1 – Bu dersi işlerken öğrendiğimiz şeyleri beynimizde tatbik edebilmek için mûzik âletleri kullanmak gerekir.

Bâlâ İmam-Hatip Lisesinde Dînî Mûsikî dersi gören öğrencilere uygulanan tutum ölçeğinin görüş ve öneriler kısmına 4’ü kız öğrenci, 1 tanesi erkek öğrenci olmak üzere toplam 5 öğrenci görüş ve öneri bildirmiştir. Bu okulda öğrenci sayısı az gözükse de öğrencilerin görüşleri ve önerileri beklenen şekilde olmuştur.

Öğrenciler Dînî Mûsikî dersinde mûzik aleti olması gerektiği, ders ortamının mûzik salonu gibi bir yerde olmasının daha iyi olacağı, eğitimin daha fazla ve verimli olması gerektiği görüşlerine yer vermişlerdir. Bu görüş ve öneriler yapıcı diye nitelendirilebilecek görüş ve önerilerdir. Öğrencilerin derse karşı tutumları yapıcıdır, dersin daha iyi ve verimli bir şekilde olmasını istemeleri derse karşı tutumlarının olumsuz olmadığı bilakis derse karşı olumlu tutumlar içinde oldukları ama eksikliklerin tamamlanmasının gerekli olduğunu ifade eden görüşlerdir.

Çalışmanın genelinde değinildiği üzere Mûsikî ile ilgili dersler Mûsikî çalışmalarının ve dersinin yapılabilceği akustiği, materyalleri, donanımlar, çalgıları

vb. tüm ihtiyaçların karşılandığı özel bir derslikte yapılmalıdır. Öğrenciler de kendi görüş ve önerilerinde bunu ifade ettiler.

Bu görüşler ve çalışmanın genelinde ifade edilen çözüm yolları tespit edilen problemin de doğruluğunu kanıtlar niteliktedir. Alanda görülen problem, alanda eğitim gören öğrencilerin de problemidir. Öğrenciler de bu problemlerin farkındadırlar ve öğrencilerin bu problemlere yönelik görüş ve önerileri çalışmada salık verilen çözüm yollarıyla örtüşmektedir.

Dînî Mûsiki dersinin zorunlu ders olması, saatinin arttırılması, derslerin uygun bir ortamda yapılması, derste müzik aletlerinin kullanılması vb. gibi öneriler, çalışmanın çözüm yollarını destekler niteliktedir.

Bu durumda yapılması gereken işler gayet net ve bellidir. İmam-Hatip Liseleri öğrencilere hizmet eden, öğrencilerin sağlıklı, bilgili, kültürlü, karakterli, becerikli, mutlu, huzurlu sosyal bir ortamda ve eğitim almaları için açılmış eğitim kurumlarıdır. Öğrencilerin ihtiyaç ve istekleri, bu alanda çalışan öğretmenlerin ihtiyaç ve istekleri neredeyse bire bir aynıdır.

Bu ihtiyaç ve eksilikleri görmemek doğru değildir. MEB'in ilgili birimlerinin yapması gereken de ortadadır. Dînî Mûsikî dersi zorunlu dersler arasında olmalı, ders saati en az iki saat olmalı, dersin doğru bir şekilde yapılabilmesi için tüm okullarda donanımları tam olan bir müzik dersliği oluşturulması gerekmektedir. Bunlar önemli ve acil işlerdendir. Aksi takdirde, Mûsikî kültürümüzün öğretilmesi, yayılması, Mûsikî tarihi bilincinin oluşturulması, Mûsikî sanatçılarının yetiştirilmesi, Mûsikî kabiliyeti olan öğrencilerin keşfedilmesi, Mûsikî dersi kazanımlarının gerçekleştirilmesi vb. tüm amaçların gayesine ulaşmadan yok olma tehlikesiyle baş başa kalacağı düşünülmektedir.

2.10 GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİN YORUMLANMASI

Bu bölümde öğrencilere uygulanan tutum ölçeği ve öğretmenlere uygulanan anketin son bölümlerinde yer alan “görüş ve öneri” bölümlerine yazılan ifadeler yorumlanmaya çalışılmıştır.

2.10.1 Öğrenci Görüş Ve Önerilerinin Yorumlanması

Çalışmanın birçok bölümünde ifade edildiği üzere İmam-Hatip Liselerinde okutulan Dînî Mûsikî dersinin işlenmesinde, haftalık ders çizelgesindeki nicel durumunda (ders saatinin azlığı), derslerde okutulan Dînî Mûsikî dersi kitabının işlevsel olma konusunda eksikliği, öğrenciye ve öğretmene göreliği konusunda aksaklıkların olduğu araştırmacının gözlemleri, tespitleri, öğrenci ve öğretmen görüşlerinin de alınmasıyla ortaya çıkarılmıştır.

Örneklem olarak seçilen İmam-Hatip Liselerinde okuyan öğrencilere uygulanan “Mûsikîye İlişkin Tutum Ölçeği” ve öğrenci görüş-öneriler kısmına yazılan istekler incelendiğinde öğrencilerin derse karşı tutumlarının olumlu yönde olduğu tespit edilmiştir.

Özellikle kadrosunda 2 tane müzik öğretmeni bulunan⁸⁴ donanımsal ve fizikî anlamda eksiklikleri olsa da bir müzik sınıfına sahip olan Demetevler İmam-Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerin Dînî Mûsikî dersine ilişkin tutumlarının diğer okullara göre daha olumlu olduğu tespit edilmiştir.

Kadrolu ya da görevlendirme müzik öğretmeni ve müzik dersliği olmayan Nallıhan İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin “Mûsikî Dersine İlişkin Tutumları” ve ders hakkındaki görüşlerinin ise olumsuz yönde olduğu tespit edilmiştir. Örneklem olarak seçilen okulların arasında Mûsikî dersine karşı en olumsuz tutumların da Nallıhan İmam-Hatip Lisesi öğrencilerine ait olduğu tespit edilmiştir.

2.10.1.1 Demetevler İmam-Hatip Lisesi

Demetevler İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin genelinde Dînî Mûsikî ders saati sayısının arttırılması, derslerde müzik aleti çalınması gibi derse karşı ilginin

⁸⁴ Demetevler İmam-Hatip Lisesinde 2015-2016 eğitim öğretim yılına kadar kadrolu olarak çalışan 3 tane müzik öğretmeni olduğu ancak çalışmanın “MEB Norm Kadro Yönetmeliği” ve “Dînî Mûsikî ve Müzik Dersinin Zorunlu Ders Olmamasından Kaynaklı Problemler” bölümünde ifade edilen nedenlerden ötürü (dersin beden eğitimi-görsel sanatlar-müzik dersi arasından sadece bir tanesinin seçilmesinden kaynaklı ortaya çıkan norm fazlalığı problemi) okulda kadrolu olarak görev yapan müzik öğretmeni başka bir okula tayin istemek zorunda kalmıştır.

olduğunu gösteren ifadelerin görüş ve öneriler kısmında yer aldığı gözlemlenmekteyken, Nallıhan İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin Dînî Mûsikî dersini gereksiz buldukları yani derse karşı ilgilerinin olmadığı yönünde görüşlere sahip oldukları tespit edilmiştir.

Bu durum beklenen bir durumdur çünkü araştırmanın genelinde ifade edildiği üzere Dînî Mûsikî dersine, okutulan ders kitabında gerektiği ölçüde yer (değer) verilmemişse de uygulama ağırlıklı bir derstir. Bu derse, alanı Mûsikî ya da müzik olmayan öğretmenin girmesinin sakıncaları vardır. Bu sakıncalardan en önemlileri, öğrencilerin derse karşı ilgilerinin azalması, derse karşı tutumlarının olumsuzlaşması ve zamanla dersten sıkılmaları olarak sıralayabiliriz.

2.10.1.2 Nallıhan İmam-Hatip Lisesi

Nallıhan İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin derse karşı tutumlarının, örneklem olarak seçilen okullardaki öğrencilere göre anlamlı bir şekilde olumsuz olmasının temel sebebi de bu durumdur.

Çünkü Mûsikî alanı özel yetenek isteyen bir alandır. Alanı müzik olmayan herhangi bir öğretmen bu derse girdiğinde öğrencilerin derse karşı tutumlarında olumsuz yönde değişim olması beklenen bir durumdur. Nallıhan İmam-Hatip Lisesinde de bu durum gözlenmiş ve gerek ölçek analizleri gerekse öğrenci görüşleriyle bu durum tespit edilmiştir.

Aynı şekilde alanı müzik olan, fizikî imkânları iyi kullanabilen bir öğretmen Dînî Mûsikî dersine girdiğinde öğrencilerin derse karşı tutumlarının olumlu yönde gelişmesi beklenir. Demetevler İmam-Hatip Lisesinde ve örneklem olarak seçilen Bâlâ ve Kalecik İmam-Hatip Liselerinde de uygulanan ölçekler bu durumu ortaya koymuştur.

2.10.1.3 Örneklem Olarak Seçilen Okullardaki Öğrencilerin Tutumlarının Karşılaştırılması

Demetevler İmam-Hatip Lisesi, örneklem olarak seçilen okullar arasında eksiklikleri olsa da en iyi imkânlarla sahip olan okuldur. Mûsikî dersine karşı en olumlu öğrenci tutumları da bu okulun öğrencilerine aittir. Uygulanan ölçekte görüş

ve öneriler kısmında öğrenciler bu durumu destekleyen görüş ve önerilerde bulunmuşlardır.

Bu durum çalışmada iddia edilen problemlerin ve çözüm yollarının da destek görmesini sağlamıştır. Çalışmanın genelinde Dînî Mûsikî dersinin zorunlu ders olması nedenleriyle birlikte ifade edilirken, öğrenciler de aynı şekilde görüş ve öneriler kısmında dersin saatinin arttırılmasını istemişlerdir.

Dersin uygulama ağırlıklı olması gerektiği öğrenciler tarafından da ifade edilmiştir. Derslerde müzik âleti çalınması, koro çalışmaları yapılmasının istenmesini öğrencilerin icra ağırlıklı ders yapılması istekleri olarak düşünebiliriz. Çünkü müzik aleti çalmak, korolar oluşturarak şarkı, türkü, ilâhi söylemek uygulamalı çalışmalardır. Bu uygulamalar, aynı zamanda çalışmada sürekli önemi vurgulanan “yaparak ve yaşayarak” öğrenme modelinin de hayata geçirilmesi anlamına gelmektedir.

Öğrencinin bir müzik âletini canlı olarak görmesi, ona dokunması, ondan ses çıkartması, o çalgı eşliğinde eser icra etmesi dersin kazanımlarını yaparak ve yaşayarak elde etmesi demektir. Öğrenciler “yaparak ve yaşayarak” öğrenme modelini ismen bilmeseler de bu modelde ders işlenmesinin faydalı olacağını ifade etmişlerdir.

Nallıhan İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin Dînî Mûsikî dersi yerine YGS’ ye yönelik başka bir dersin ders programında olmasını istemeleri de ülkemizde yapılan Öğrenci Seçme sınavlarının öğrenciler üzerindeki olumsuz etkilerini göstermesi bakımından kayda değer bir durumdur.

Ancak aynı sınava örneklem olarak seçilen diğer İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin de gireceğini düşündüğümüzde Nallıhan İmam-Hatip Lisesi öğrencileri dışında diğer örneklem olarak seçilen okullardan bir öğrencinin dahi görüş ve öneriler kısmında YGS sınavına yönelik bir ifadede bulunmadığını göz önüne aldığımızda Nallıhan İmam-Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerin sınava yönelik kaygı taşıdıklarını düşünmek mümkündür.

Ancak Dînî Mûsikî dersi öğrencilerin hem akademik hem de mânevî ve duygusal yönünü geliştirmek için var olan bir derstir. Bu dersten azami şekilde faydalanabilen öğrencilerin ne tür olursa olsun, her türlü kaygıdan ve stresten daha az etkilenmesi beklenir. Zaten dersin ana ve ara amaçları arasında bu gizli kazanımlar mevcuttur.

Nallıhan İmam-Hatip Lisesinde okuyan öğrenciler Dînî Mûsikî dersinden, azamî şekilde faydalanabilmiş olsalardı yani derse alanı Mûsikî olan bir öğretmen girseydi, okulun donanımlı bir müzik dersliği olsaydı, öğrenciler okulda müzik âletlerini görüp, çalabilmiş olsalardı, arkadaşları ve öğretmenleriyle birlikte eser icra edebilmiş, Mûsikî kültürünü yaşayabilmiş olsalardı kuşkusuz öğrencilerin Mûsikî dersine karşı tutumlarında olumlu yönde değişimler olması ihtimali artacaktı.

Bu ihtimali doğrulayan en önemli çıktılar, örneklem olarak seçilen Demetevler, Bâlâ ve Kalecik İmam-Hatip Lisesinde uygulanan ölçeklerin analizlerinde ortaya koyulmuştur. Bu okullarda okuyan öğrencilerin Dînî Mûsikî dersine karşı tutumlarının olumlu olması, görüş ve öneriler kısmında öğrencilerin dersin daha iyi işlenmesi için görüşlerini ifade etmeleri dersten daha verimli şekilde faydalanmak istedikleri şeklinde yorumlanmıştır.

Derse karşı tutumları olumlu olan Bâlâ, Kalecik ve Demetevler İmam-Hatip Liseleri içinde Demetevler İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin tutumlarının en üst düzeyde olduğunu görmekteyiz. Demetevler İmam-Hatip Lisesinde müzik odası olması, içinde öğretmenin kendine ait müzik âletlerinin olması öğrencilerin derse karşı tutumlarının etkili olmasında önemli rol oynamıştır.

İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin Dînî Mûsikî dersini görmesi her şeyden önce bir ihtiyaçtır. Öğrenciler, her ilimden en güzel bahisleri, özellikle Dînî konularda öncelikle kendisine lâzım olan bilgileri tercih etmeli, sonra gelecekte kendisi için lüzumlu olacakları öğrenmeye gayret etmelidir.⁸⁵ Demetevler, Bâlâ, Kalecik İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin Dînî Mûsikî dersine karşı tutumları, YGS vb. sınavlara karşı hazırlık dönemlerinde dahi olsa böyle bir derse karşı ilgi

⁸⁵ İmam Burhaneddin Ez-Zernucci, Talimü'l Mûteallim, *İslam'da Eğitim-Öğretim Metodu* (Dipnotlar İlâvesiyle) Tercüme ve Şerh Eden Yunus Vehbi Yavuz, Feyiz Yayınları 11. Baskı, İstanbul, 2011. s. 83.

duymaları gelecekte kendilerine faydalı olacak bilgileri öğrenmeye çalışma istekleri içinde olduklarını göstermektedir.

Dînî Mûsikî dersine karşı ilgi duyan, genel olarak Mûsikî ilmine ilgi duyan öğrencilerin derse karşı tutumlarının da olumlu olması, onların manevi huzur ve mutluluk anlamında da daha iyi bir durumda olduklarını düşünmemizi sağlamaktadır. Çünkü derse karşı tutumları olumlu olan, derse karşı ilgi duyan Demetevler, Bâlâ ve Kalecik İmam-Hatip Lisesi öğrencileri kendilerine uygulanan tutum ölçeğinde bulunan görüş ve öneriler kısmında bulunan bölümde YGS ya da benzeri bir sınavdan bahsetmemişlerdir. Belki onların da yaşadıkları bir sınav stresi ya da gelecek kaygıları vardır ancak bu stres ve kaygı ders programında olan bir dersin kaldırılıp, yerine YGS' ye yönelik bir dersin koyulması isteği kadar olumsuz bir düzeyde değildir.

Nallıhan İmam-Hatip Lisesi öğrencileri arasında tutum ölçeği uygulanan öğrencilerin büyük bir kısmının Dînî Mûsikî dersinin kaldırılarak yerine YGS' ye yönelik bir dersin koyulması isteği, öğrencilerin Dînî Mûsikî dersinin kazanımlarından faydalanamadıkları, sınav stresi içinde oldukları şeklinde yorumlanabilir. Öğrencilerin bu tutumlarının YGS sınavında sorusu çıkmayan tüm derslere karşı da aynı şekilde olabileceği ihtimali de mevcuttur.

Görüldüğü üzere alanı müzik olmayan bir öğretmenin derse girmesi, eğitim-öğretim ortamında istenmedik öğrenci davranışlarının ve tutumlarının oluşmasına neden olabilmektedir. Oysaki Dînî Mûsikî dersi sadece İmam-Hatip Lisesi öğrencileri için değil örgün eğitimde okuyan her öğrencinin tüm kademelerde görmesi gereken bir derstir. Çünkü bu ders bir ihtiyaçtır. Yemek yemek gibi su içmek gibi bir ihtiyaçtır. Tarihin çeşitli devirlerinde yaşamış toplumları incelediğimiz zaman, her topluluğun ve milletin bir sanat anlayışının varlığı kendini göstermektedir.⁸⁶

Eğitim-öğretim ortamı sadece akademik eğitim demek değildir. Öğrencilere eğitim-öğretim ortamında sadece kuramsal bilgiler vermek onların gelişmesine tam anlamıyla katkı sağlamaz. Eğitim-öğretim ortamında başarılı olmak öğrencilerde

⁸⁶ Bayram Akdoğan, *Sanat'ın Kitabı*, Mans Medya Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 5.

hedeflenen düzeyde davranış değişikliği sağlamak için sanat eğitimi de gerekmektedir. Çünkü Yüce Rabbimiz insana o kadar çok özellik vermiştir. Bunların hepsinin ayrı ayrı önemi olduğu ve bu özelliklerin eğitimle ortaya çıkarılması, geliştirilmesi tüm toplumların ortak amacı olmuştur.

Bu gelişim için de eğitim-öğretim ortamında binlerce yıldır süre gelen eğitim ve öğretim programlarında her daim sanatsal dersler ve özellikle Mûsikî derslerine yer verilmiştir. Çünkü bu dersler insanoğlunun hem akademik anlamda ihtiyaç duyduğu bilgileri öğrenmesi hem de manevi, sosyal ve duygusal anlamda gelişebilmesini sağlamak için eğitim –öğretim programlarının içine dahil edilmiştir.

Ancak Nallıhan İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin Mûsikî dersinden sıkılmalarına, bu dersi gereksiz görmelerine neden olan düşünce nasıl oluşmuştur? Öğrencilerin derse karşı içinde bulundukları durum ve tutumlar neden olumsuz olmuştur? Bu istenmeyen durumun nedenleri yukarıda bahsedildiği gibi tek bir neden değildir. Ancak örneklem olarak seçilen diğer okullardaki öğrencilerin derse karşı tutumlarını ve ders için belirtmiş oldukları görüş-ifadeleri karşılaştırsak Nallıhan İmam Httip Lisesi öğrencilerinin içinde bulundukları olumsuz durumun en önemli nedeninin Dînî Mûsikî dersine alanı müzik olmayan bir öğretmenin girmesi diyebiliriz.

Nallıhan İmam-Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerin Dînî Mûsikî dersine karşı tutumları olumlu yönde de çıkmış olabilirdi. Ancak bu durum yine de derse girecek öğretmenin dersle ilgili alandan gelmesi gerekliliğini değiştirmezdi. Kaldı ki, Nallıhan İmam-Hatip Lisesinde Dînî Mûsikî dersine alanı müzik olmayan bir öğretmen girmektedir ve öğrencilerin derse karşı tutumları da olumlu yönde değildir. Bu durum her ne kadar istenmeyen bir durum olsa da sonuçları itibariyle beklenen bir durumdur.

Diğer bölümlerde ifade edildiği üzere eğitim-öğretim ortamında her derse alanı o ders olan öğretmen girmelidir. Özellikle Mûsikî, görsel sanatlar, beden eğitimi gibi derslere mutlaka o alandan gelen öğretmenler girmelidir. Çünkü bu üç alanın öğretmenleri üniversite sınavı sonrasında bu alanlarda okuyabilmek için ayrıca iki aşamalı yetenek sınavlarına girmek ve başarılı olup belirlenen kontenjan içine

girmek durumundadırlar. Bu alanlar “özel yetenek” gerektiren alanlardır ve bu alanlarda derse girecek öğretmenlerin mutlaka bu alandan gelmeleri gerekmektedir. Aksi takdirde sanatsal ve sporsal derslerin en önemlileri olan bu derslerde istenilen öğrenci tutumları, başarısı, derse karşı olan isteklilik konusunda başarısız olmak kaçınılmaz olur.

Tabi bu alanlar şu an İmam-Hatip Liselerinde en şanssız, en az değer gören, programdan nerdeyse çıkarılmakta olan alanlardır. Çünkü ders programında Beden eğitimi- görsel sanatlar ve müzik dersi zorunlu dersler arasından 1 tanesi seçilecek şekilde hazırlanmıştır. Tüm çalışma boyunca bu alan derslerinden öğrenci için en gerekli ders olan Mûsikî dersinin önemi vurgulanmıştır. Bu önem örneklerle ilişkilendirilmiştir. Bu kadar önemli bir dersin beden eğitimi ve görsel sanatlar dersi içinden seçilme ihtimali göz önünde bulundurulduğunda dersin hak ettiği değeri görmediği kanısına varmak hiç de yanlış olmayacaktır.

Burada açıklanan bulgular ve yorumlardan anlaşılabacağı üzere, Dînî Mûsikî dersi, bu alanın öğretmeni varsa, okulda dersliği varsa, müzik âletleri, materyalle vb. imkânlar varsa öğrenciler tarafından daha çok sevilmekte ve öğrencilerin derse karşı tutumları daha olumlu yönde olmaktadır.

Dînî Mûsikî dersi öğretmeni yoksa derse alan dışı bir öğretmen giriyorsa, fizikî imkânlar ve materyaller mevcut değilse, kullanılamıyorsa, öğrencilerin derse karşı tutumları da yok olmakta, hatta öğrencilerin derse karşı tutumları olumsuz yönde gelişmektedir.

Örneklem olarak seçilen 4 okuldan Demetevler İmam-Hatip Lisesi, Bâlâ İmam-Hatip Lisesi, Kalecik İmam-Hatip Lisesi ve Nallıhan İmam-Hatip Lisesi öğrencilerine uygulanan “Mûsikî Dersine İlişkin Tutum Ölçeği” analizi sonuçları ve ölçeğin son kısmında yer alan “öğrenci görüş ve öneriler” bölümünde yazılanlar yukarıda yazılı bulguları ve yorumları doğrulamakta ve desteklemektedir.

2.10.2 DİNÎ MÛSİKÎ ÖĞRETMENLERİNİN DERS KİTABI HAKKINDA GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİNİN YORUMLANMASI

Bu bölümde örneklem olarak seçilen okullarda Dînî Mûsikî dersine giren öğretmenlere ders kitabı hakkında uygulanan anket sonuçları ve öğretmenlerin kitap hakkındaki görüş ve önerilerine yer verilmiş ve elde eden veriler yorumlanmıştır.

2.10.2.1 Demetevler İmam-Hatip Lisesi Müzik Öğretmeninin Anket Sonuçları

Demetevler İmam-Hatip Lisesinde 2015 yılına kadar 3 müzik öğretmeni normu mevcutken 2016 yılında, çalışmanın “Norm Kadro Yönetmeliği” kısmında anlatıldığı üzere Dînî Mûsikî dersinin seçmeli ders olmasından kaynaklanan nedenlerden ötürü müzik öğretmeni normu ikiye düşmüştür. Çalışmanın anket uygulamaları kısmında 2015 yılına kadar Demetevler İmam-Hatip Lisesinde çalışan sonra başka bir okula tayin istemek zorunda kalan müzik öğretmenine ulaşılarak kendisine Dînî Mûsikî dersi ve kitabı hakkında düşüncelerini paylaşması için uyguladığımız anketin kendisi tarafından doldurulması sağlanmıştır.

Demetevler İmam-Hatip Lisesinde çalışan üç müzik öğretmenin anket sonuçları ve ders kitabı hakkında görüş ve önerileri şu şekildedir:

2.10.2.1.1 Öğretmenin Anket Sonuçları ve Görüşleri Cinsiyet (Erkek) Demetevler İHL

Öğretmenimiz;

Dînî Mûsikî kitabını işlevsel (kullanılabilir) buluyor musunuz? sorusuna ”HAYIR”

Dînî Mûsikî ders kitabını derslerde kullanıyor musunuz? sorusuna “KISMEN”

Dînî Mûsikî dersinin süresini yeterli buluyor musunuz? sorusuna “EVET”

Öğrencilerin Dînî Mûsikî dersine karşı ilgisini yeterli buluyor musunuz? sorusuna “HAYIR”

Öğrencilerin Dînî Mûsikî dersine karşı hazır bulunuşluk düzeyini yeterli buluyor musunuz? sorusuna “HAYIR”

Okulda gerekli donanıma sahip (çalgı, akustik, yalıtım vb..) bir Mûsikî çalışma odanız var mı? Sorusuna “EVET” şeklinde cevap vermiştir.

Aynı öğretmenimiz, “sizce İmam-Hatip Liselerinde müzik eğitimi ve Dînî Mûsikî eğitimi dersi nasıl olmalıdır? Bu konudaki görüş ve önerilerinizi lütfen dilediğiniz şekilde yazınız” şeklindeki görüş ve öneri içerikli soruya:

“En büyük sorun İmam-Hatip Liselerinde bu ders (BGSM) üçe bölünüyor yani beden eğitimi, resim ve müzik, öğrenciler bu durumda beden eğitimi dersine daha çok ilgi duyuyorlar. Beden eğitimi dersinin zorunlu olup, resim ve müzik derslerinin seçmeli olması daha iyi olacaktır.

Ayrıca daha uygulanabilir sade ve güncel ilâhilerden oluşan bir Dînî Mûsikî kitabına ihtiyaç var. İyi bir hizmet içi eğitim kesinlikle yapılmalıdır.

Dînî Mûsikî eğitimiyle ilgili okullara seminer verilmelidir”.

diyerek kısaca görüş ve önerilerini bildirmiştir.

2.10.2.1.2 Öğretmenin Anket Sonuçları ve Görüşleri (Cinsiyet Erkek)

Demetevler İHL

Öğretmenimiz;

Dînî Mûsikî kitabını işlevsel (kullanılabilir) buluyor musunuz? sorusuna ”KISMEN”

Dînî Mûsikî ders kitabını derslerde kullanıyor musunuz? sorusuna “KISMEN”

Dînî Mûsikî dersinin süresini yeterli buluyor musunuz? sorusuna “HAYIR”

Öğrencilerin Dînî Mûsikî dersine karşı ilgisini yeterli buluyor musunuz? sorusuna “HAYIR”

Öğrencilerin Dînî Mûsikî dersine karşı hazır bulunuşluk düzeyini yeterli buluyor musunuz? sorusuna “HAYIR”

Okulda gerekli donanıma sahip (çalğı, akustik, yalıtım vb..) bir Mûsikî çalışma odanız var mı? Sorusuna “KISMEN” şeklinde cevap vermiştir.

Aynı öğretmenimiz, “sizce İmam-Hatip Liselerinde müzik eğitimi ve Dînî Mûsikî eğitimi dersi nasıl olmalıdır? Bu konudaki görüş ve önerilerinizi lütfen dilediğiniz şekilde yazınız” şeklindeki görüş ve öneri içerikli soruya:

“Müfredatın çok ağır ve uygulanabilir olduğunu düşünmüyorum. Seçmeli olmasının artıları var, istekli öğrencilerle ders işliyoruz. Ama bir saat olması sizi kısıtlıyor. Dersleri klâsik müfredattan değil kendi belirlediğimiz müfredattan işlemek zorundayız çünkü öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyeleri farklı. Olabildiğince basitleştirilmiş ve zevkli hale getirilmiş bir yapıda ders işlenmeli”diyerek kısaca görüş ve önerilerini bildirmiştir.

2.10.2.1.3 Öğretmenin Anket Sonuçları ve Görüşleri (Cinsiyet Bayan)

Demetevler İHL

Öğretmenimiz;

Dînî Mûsikî kitabını işlevsel (kullanılabilir) buluyor musunuz? sorusuna ”KISMEN”

Dînî Mûsikî ders kitabını derslerde kullanıyor musunuz? sorusuna “KISMEN”

Dînî Mûsikî dersinin süresini yeterli buluyor musunuz? sorusuna “HAYIR”

Öğrencilerin Dînî Mûsikî dersine karşı ilgisini yeterli buluyor musunuz? sorusuna “HAYIR”

Öğrencilerin Dînî Mûsikî dersine karşı hazır bulunuşluk düzeyini yeterli buluyor musunuz? sorusuna “HAYIR”

Okulda gerekli donanıma sahip (çalğı, akustik, yalıtım vb..) bir Mûsikî çalışma odanız var mı? Sorusuna “KISMEN” şeklinde cevap vermiştir.

Aynı öğretmenimiz, “sizce İmam-Hatip Liselerinde müzik eğitimi ve Dînî Mûsikî eğitimi dersi nasıl olmalıdır? Bu konudaki görüş ve önerilerinizi lütfen dilediğiniz şekilde yazınız” şeklindeki görüş ve öneri içerikli soruya:

Dersin içeriği öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Daha ulaşılabilir hedefler olmalıdır. İmam-Hatip Liselerinde çalışan müzik öğretmenlerine Dînî Mûsikî konusunda destek eğitimi olabilir. Kitaplarda öğrencilerin söyleyebileceği geniş bir repertuar olabilir. Öğrencilerin düzeyine uygun ilâhî repertuarı konusunda sıkıntı yaşanıyor.

Dînî Mûsikî dersi ve resim dersi seçmeli olursa daha çok öğrenciye ulaşabiliriz. Beden eğitimi dersi bütün öğrencilerin istediği bir ders olduğundan, müzik yeteneği olan bir çok öğrenci beden eğitimini dersini seçmektedir. Beden eğitimi dersi zorunlu olduğu takdirde resim ve müzik alanında yeteneğe sahip daha çok öğrenciyle çalışma şansımız olacaktır”

diyerek kısaca görüş ve önerilerini bildirmiştir.

2.10.2. Kalecik İmam-Hatip Lisesi Müzik Öğretmeninin Anket Sonuçları

Kalecik İmam-Hatip Lisesinde görev yapan öğretmenimizin anket sonuçları aşağıda verilmiştir.

2.10.2.2.1 Öğretmenin Anket Sonuçları ve Görüşleri (Cinsiyet Erkek)

Kalecik İHL

Kalecik İmam-Hatip Lisesinde görev yapan bir müzik öğretmeni mevcuttur. Okulda Dînî Mûsikî dersine giren öğretmenin anket sonuçları şu şekildedir:

Öğretmenimiz;

Dînî Mûsikî kitabını işlevsel (kullanılabilir) buluyor musunuz? sorusuna ”HAYIR”

Dînî Mûsikî ders kitabını derslerde kullanıyor musunuz? sorusuna “KISMEN”

Dînî Mûsikî dersinin süresini yeterli buluyor musunuz? sorusuna “HAYIR”

Öğrencilerin Dînî Mûsikî dersine karşı ilgisini yeterli buluyor musunuz? sorusuna “EVET”

Öğrencilerin Dînî Mûsikî dersine karşı hazır bulunuşluk düzeyini yeterli buluyor musunuz? sorusuna “HAYIR”

Okulda gerekli donanıma sahip (çalgı, akustik, yalıtım vb..) bir Mûsikî çalışma odanız var mı? Sorusuna “HAYIR” şeklinde cevap vermiştir.

Aynı öğretmenimiz, “sizce İmam-Hatip Liselerinde müzik eğitimi ve Dînî Mûsikî eğitimi dersi nasıl olmalıdır? Bu konudaki görüş ve önerilerinizi lütfen dilediğiniz şekilde yazınız” şeklindeki görüş ve öneri içerikli soruya, herhangi bir görüş ve öneride bulunmamıştır.

2.10.2.3 Nallıhan İmam-Hatip Lisesi Müzik Öğretmeninin Anket Sonuçları

Nallıhan İmam-Hatip Lisesinde müzik öğretmeni bulunmamaktadır. Bu nedenden ötürü öğrencilerin Dînî Mûsikî derslerine okulda meslek dersleri öğretmenlerinden biri girmektedir. Derse giren öğretmenin alanı müzik olmasa da kendisine anket uygulaması yapılmış ve ders hakkında görüşlerini ifade etmesi sağlanmıştır.

2.10.2.3.1 Öğretmenin Anket Sonuçları ve Görüşleri (Cinsiyet Erkek) Nallıhan İHL

Öğretmenimiz;

Dînî Mûsikî kitabını işlevsel (kullanılabilir) buluyor musunuz? sorusuna ”KISMEN”

Dînî Mûsikî ders kitabını derslerde kullanıyor musunuz? sorusuna “EVET”

Dînî Mûsikî dersinin süresini yeterli buluyor musunuz? sorusuna “HAYIR”

Öğrencilerin Dînî Mûsikî dersine karşı ilgisini yeterli buluyor musunuz? sorusuna “KISMEN”

Öğrencilerin Dînî Mûsikî dersine karşı hazır bulunuşluk düzeyini yeterli buluyor musunuz? sorusuna “KISMEN”

Okulda gerekli donanıma sahip (çalgı, akustik, yalıtım vb..) bir Mûsikî çalışma odanız var mı? Sorusuna “HAYIR” şeklinde cevap vermiştir.

Aynı öğretmenimiz, “sizce İmam-Hatip Liselerinde müzik eğitimi ve Dînî Mûsikî eğitimi dersi nasıl olmalıdır? Bu konudaki görüş ve önerilerinizi lütfen dilediğiniz şekilde yazınız” şeklindeki görüş ve öneri içerikli soruya:

“Mûsikî eğitimi uygulama ağırlıklı teorik şekilde verilmeli. Öğrencilerin müzik odasını rahat kullanması için en az bir enstrüman kullanabilecek seviyeye gelmesi için ilkokuldan itibaren bu dersin olması gerekir” diyerek görüş ve önerilerini bildirmiştir.

2.10.3 Öğretmenlerin Görüş Ve Önerilerinin Yorumlanması

Bu bölümde örneklem olarak seçilen İmam-Hatip Liselerinde görev yapan ve Dînî Mûsikî dersine giren müzik öğretmenlerinin anket sonuçları, görüş ve öneriler kısmına yazılan görüşler ve öneriler yorumlanmaya çalışılmıştır.

Örneklem olarak seçilen İmam-Hatip Liselerinde Dînî Mûsikî dersine giren öğretmen sayısı altı tanedir. Öğretmenlerin bir tanesi dışında beş tanesinin alanı müziktir. Demetevler İmam-Hatip Lisesinde 2015 yılına kadar 3 müzik öğretmeni Dînî Mûsikî derslerine girmişlerdir. 2015 eğitim-öğretim yılı sonunda öğretmenlerden bir tanesi norm fazlası durumuna düştüğü için başka bir okula tayin istemek zorunda bırakılmıştır.⁸⁷ Bâlâ, Kalecik İmam-Hatip Liselerinde müzik öğretmeni Dînî Mûsikî dersine girmekte iken Nallıhan İmam-Hatip Lisesinde bu derse alanı müzik olmayan mesleki ders öğretmenlerinden biri girmektedir.

⁸⁷ Öğretmenin başka bir okula tayin istemek zorunda bırakılmasının nedeni kendi okulunda norm fazlası durumuna düşmüş olmasından kaynaklanmaktadır. Kendi okulunda norma fazlası duruma düşmesinin nedeni ise çalışmanın birçok yerinde belirtilmiş olan Mûsikî dersinin zorunlu ders olmamasından kaynaklanmaktadır. Mûsikî dersi ya da müzik dersi seçilmediği anda tüm müzik öğretmenleri norm fazlası duruma düşmektedirler. Çok yanlış bir uygulama olduğu, okulda çalışan müzik öğretmenlerini olumsuz etkilediği bu okulda (Demetevler İmam-Hatip Lisesi) yaşanan örnekten de bellidir. Müzik dersinin Beden eğitimi-Görsel Sanatlar dersi içinden seçilebilme ihtimali düşünüldüğünde Müzik dersine, Görsel Sanatlar dersine ve Beden Eğitimi dersine büyük haksızlık yapıldığı düşünülmektedir. Bu yanlış uygulama öğrenciler için de olumsuz bir durumun oluşmasına neden olmaktadır.

Anket uygulanan öğretmen sayısı tüm İmam-Hatip Lisesi Dînî Mûsikî dersine giren öğretmen sayısına nazaran az olsa da örneklem sayısına göre yeterlidir. Örneklem olarak seçilen okullarda görev yapan öğretmenlerin görüş ve önerilerini incelediğimizde, öğretmenlerden hiç biri kullanılan kitabı işlevsel bulmamaktadır. Dersin süresinin arttırılması gerektiği, kitabın günümüz koşullarına göre basit bir programla yeniden yazılmasının, dersle ilgili hizmet içi eğitimlerin verilmesinin, kitapta bulunan İlâhilerin genişletilmesinin, içeriklerin basitleştirilerek zenginleştirilmesinin, müfredatın değiştirilmesinin gerektiği orta ifadeler arasında en çok değinilen görüş ve öneriler arasında yer almaktadır.

Özellikle bir öğretmenimizin, “Beden Eğitimi dersi zorunlu olsun, Müzik-Resim” dersi seçmeli olsun isteğinin kökeninde öğrencilerin aslında Müzik (Mûsikî) dersini sevdiklerini, bu dersi istediklerini ifade etmektedir. Ama öğrencilerin top oynamak, koşmak, hareket etmek, dışarıda arkadaşlarıyla birlikte maç yapmak vb. isteklerinden dolayı ve sadece bir dersi seçebilme imkânları oldukları için mecburen Beden Eğitimi dersini seçtiklerini ifade etmesi dikkat çekicidir. Aslında öğrencilerin Mûsikî dersini de istedikleri öğretmenler tarafından tespit edilmiştir. Öğrencilerin çaresiz bir şekilde Beden Eğitimi dersini seçip Müzik ve Resim (Görsel Sanatlar) dersinden mahrum bırakılmasının doğru olmadığı bunun için en azından Beden Eğitimi dersinin haftada 2 (iki) saat zorunlu ders olması, Görsel Sanatlar ve Müzik dersinin de 2 saat seçmeli zorunlu olabileceğine dair görüş belirtilmiştir. Bu durumda öğrencilerin hepsi Beden Eğitimi dersine girecek, Görsel Sanatlar ve Müzik dersi için ise iki gruba ayrılacaklar isteyen öğrenciler Görsel Sanatlar dersine isteyen öğrenciler Müzik dersine girecekler.

Bir diğer öğretmenimiz de benzer görüşlere yer vermiş ve “Dînî Mûsikî dersine katılamayan öğrencilerin aslında bu dersi sevdiklerini ama büyük çoğunluğun Beden Eğitimi dersini seçtiği ve bundan ötürü öğrenciler arasında Mûsikî kabiliyeti yüksek olan öğrencilerin bu kabiliyetlerinin geliştirilemediğini” ifade etmişlerdir.

Başka bir öğretmenimiz dersin uygulama ağırlıklı bir ders olması gerektiğinden bahsetmiş ve “öğrencilerin ilkokuldan itibaren bir müzik âleti çalmayı öğrenmeleri ve bu dersi ilkokuldan itibaren almalarının gerektiğini ifade etmişlerdir.

Bu durum beklenen bir durumdur çünkü Atalarımızın dediği gibi “güneş balçıkla sıvanmaz”. Nitekim İmam-Hatip Liselerindeki Mûsikî eğitimiyle ilgili öğretmen görüşleri de bu çalışmada ortaya konulan problemleri ve çözüm yollarını destekler niteliktedir.

Dikkat çekici başka bir durumsa tüm öğretmenlerimizin, İmam-Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerin Dînî Mûsikî dersine karşı hazır bulunuşluk düzeylerini yeterli bulmadıklarına dair görüşleridir. Çalışmamızın birçok bölümünde ifade edildiği üzere İmam-Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerin gerek ilkokul gerekse ortaokulda aldıkları müzik eğitimi ile İmam-Hatip Liselerine geldikleri zaman aldıkları Mûsikî eğitimi arasında konu ve kazanım olarak çok büyük farklılıklar mevcuttur.

III: BÖLÜM

3 SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın başında ve diğer bölümlerinde İmam-Hatip Liselerinin sayılarının arttığı ancak bu nicel artışın nitel olarak gerçekleşmediği, toplanan verilerle ve bu verilerin analizleriyle ortaya koyulmuştur. Özellikle İmam-Hatip Liselerinin haftalık ders programlarından “Müzik, Görsel Sanatlar ve Beden Eğitimi” derslerinin yıldan yıla yok olduğu resmi kurul kararlarıyla belgelenmiştir. Haftalık ders programında hiçbir ders için uygulanmayan bir çifte standardın bu üç ders için uygulanmaya çalışıldığı sonucuna varılmıştır.

Bu uygulama esas itibarıyla öğrencilerin aynı anda “Beden Eğitimi, Görsel Sanatlar ve Müzik” derslerinden faydalanma imkânlarını ellerinden almıştır. Bugün İmam-Hatip Liselerinde sanat ve spor derleri için uygulanan sistem bir nevî “ya o dersi ya bu dersi alabilirsin” sistemidir. Ancak bu sistemin mağdur ettiği dersler sadece bahsi geçen sanat ve sporla ilgili olan üç branşın dersleridir.

Sağlıklı düşünebilen her birey ister ki çocukları eğitim-öğretim ortamında akademik derslerin yanı sıra spor ve sanatla ilgili dersleri de görsünler, öğrensinler, kendilerini geliştirsünler. Çünkü insanın doğuştan getirdiği psikolojik ve biyolojik özellikleri vardır bu özelliklerin hepsi geliştirilmeye ihtiyaç duymaktadır. Öğrencilerin okul ortamında sadece akademik dersleri alarak mesleklerinde ve hayatlarında başarılı, mutlu bireyler olacağını düşünmek gerçekçi bir yaklaşım değildir. Özellikle İmam-Hatip Liseleri gibi “din görevlisi” yetiştirme iddiasında ve amacında olan okulların sanatsal dersleri ders programlarından çıkarması, mûsikî gibi hayati bir ilmi öğrencileri için gereksiz görmesi kabul edilebilecek bir yaklaşım değildir.

Ancak çalışmanın da ortaya koyduğu üzere bugün 21. yüzyılda bu yaklaşım ve anlayış İmam-Hatip Liselerinin eğitim-öğretim sistemine yansımış ve sanatsal derslerin en önemlilerinden Müzik dersi ve Dînî Mûsikî dersi ders programında zorunlu dersler arasından çıkartılmıştır. Buna rağmen Türkiye genelinde İmam-Hatip

Liselerinde seçmeli ders de olsa yaklaşık 31.000 öğrenci bu dersi seçmiş ve bu dersin eğitimini almaya devam etmektedirler.⁸⁸

3.1 ÖĞRENCİ AÇISINDAN SONUÇLARIN ORTAYA KONMASI

Dînî Mûsikî dersi İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin eğitim-öğretim ortamındaki tüm imkânsızlıklara rağmen sevdikleri bir derstir. Öğrencilerin derse karşı tutumları olumludur. Öğrencilerin ders hakkında ortaya koymuş oldukları görüş ve öneriler de dersin geliştirilmeye ihtiyaç duyduğu yönündedir. Özellikle Demetevler İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin Müzik ve Dînî Mûsikî derslerine alanı müzik olan öğretmenlerin girmesi, okulda müzik dersi için ayrı bir derslik olması, ders öğretmenlerinin de çabaları vb. gibi nedenlerin öğrencilerin derse karşı tutumlarında olumlu etkiler oluşturduğu sonucunu ortaya koymuştur.

3.2 ÖĞRETMENLER AÇISINDAN SONUÇLARIN ORTAYA KONMASI

Çalışmada öğretmenlerle yapılan anketler, fikir alışverişleri, ders, ders kitabı, İmam-Hatip Liselerinin ders programı vb. konularda yüz yüze yapılan görüşmeler neticesinde, öğretmenlerin

Dînî Mûsikî dersini gerekli buldukları,

Öğrencilerin derse karşı ilgilerini geliştirilebilir buldukları,

Öğrencilerin derse karşı hazır bulunuşluk düzeylerini yeterli bulmadıkları,

Ders kitabını işlevsel bulmadıkları,

Müfredat, ders kitabı ve öğretim programında köklü değişiklikler yapılmasını gerekli buldukları,

Dersin seçmeli ders olmamasını, süresinin 2 ders saatine çıkarılmasını gerekli buldukları sonuçlarını ortaya koymuştur.

⁸⁸ BİMER, a.g.d.

Haftalık ders programında zorunlu dersler arasında yer almasa da Dînî Mûsikî dersi için MEB'in konuyla ilgili birimi olan Din Öğretimi Genel Müdürlüğü dersle ilgili bir kitabın yazılmasını, basılmasını ve dağıtılmasını sağlamıştır. Ders programlarında hangi dersin kaç saat olacağına karar veren bürokratlar Mûsikî dersinin yok olmasına neden olacak şekilde kararlar verseler de öğretmenler ve öğrencilerin Mûsikîye olan ilgisi, sevgisi, merakları, icraları ve tutumları sayesinde bu ders hala bugün okutulmaktadır.

Dînî Mûsikî dersi öğrencilerin sevdiği ve ilgi duyduğu dersler arasında gelmektedir. Çalışmada öğrencilere uygulanan “Mûsikî Dersine İlişkin Tutum Ölçeği” ve öğrencilerin ders hakkında beyan ettikleri görüş ve öneriler bu dersin öğrenciler tarafından sevildiği sonucunu ortaya koymaktadır.

Ancak dersin sevilmesi her şeyin eksiksiz yolunda gittiği anlamına gelmemektedir. Öğrenciler dersin daha fazla uygulamalar eşliğinde yapılmasını, ders saatinin arttırılmasını, derste müzik âletleriyle icraların yapılmasını istediklerini beyan etmişlerdir. Buradan “biz bu dersi seviyoruz ama dersten daha çok keyif almak, derse karşı daha ilgili olmak için de şunu şunu istiyoruz” mesajı verilmektedir.

Öğretmenler açısından baktığımızda derse giren öğretmenlerin bu dersi büyük bir özveri göstererek yaptıkları düşünülmektedir. Çünkü öğretmenlerin lisans döneminde bu dersin içeriğine yönelik bir eğitim almadıkları bilinmektedir. Bu derse karşı hâkimiyetlerini arttırmaları için gerekli olan hizmet içi eğitimlerin düzenlenmediği bilinmektedir. Dolayısıyla bu dersi böyle bir durumda öğrenciye sevdirebilen öğretmenlerin büyük özveri gösterdikleri, kendilerini geliştirmeye çalıştıkları düşünülmektedir.

Ancak dersin gelişmesini, öğrenciler tarafından sevilmesini, öğretmenler tarafından doğru bir şekilde öğretilmesini sağlayacak olan ders kitabı bu amaçlara hizmet etmekten çok uzaktır. Derse giren öğretmenlerin ders kitabı hakkında görüşleri de savımızı birebir desteklemektedir. Kitabın işlevsel olmadığı, neredeyse hiç kullanılmadığı öğretmenlerle yapılan anketlerle, öğretmenlerin görüş ve önerileriyle ortaya konulmuştur.

Böyle bir kitap, zaten yok olma tehlikesine girmiş Mûsikî dersini iyice uçuruma sürüklemiştir. Öğrenciye hitap etmeyen, öğretmen tarafından kullanılmayan, eğitim-öğretim ortamındaki paydaşlara fayda sağlamayan, yapılandırmacı eğitim sistemiyle uyuşmayan, öğrenci seviyesine, ilgisine uygun olmayan bu kitapla Mûsikî dersinin sevdirmesi, müfredatta yer alan amaçların gerçekleştirilebilmesinin mümkün olmadığı sonucu ortadadır.

Ders kitabıyla ilgili mevcut olumsuz durumun daha detaylı bir şekilde ortaya konması için başka bir bölümde kitap ayrıca incelenmiştir. Bu incelemelerin sonucu ortaya koymuştur ki, İmam-Hatip Liselerinde okutulan Dînî Mûsiki ders kitabı öğrencilerin seviyesine uygun değildir. İmam-Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerin kitaptaki ünite ve konu başlıklarını anlaması, kitaptaki eserleri dersin müfredatında yer alan amaçlara uygun olacak şekilde icra etmesi mümkün değildir. Eserler kulaktan öğretme yöntemiyle öğretilmeye çalışılmaktadır. Konuların geneli öğrenciyi ezberlemeye iten bir eğitim anlayışıyla hazırlanmıştır.

Bu çalışma, “Dînî Mûsikî dersleri uygulama ağırlıklı olsun” diyen öğrencilerin, “ders kitabının yeniden basit ve öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerine göre yazılması gerekir” diyen öğretmenlerin, öğrencilerin “Mûsikî kabiliyetlerinin geliştirilmesini” amaç edinmiş ders müfredatının sesi olmaya çalışmıştır. Bu çalışmanın sonucunda İmamların-Hatiplerin, Din Görevlilerinin, İmam-Hatip Lisesinde okuyan gençlerimizin dinimizi sevdirmeye sevdasında seslerini doğru kullanmalarını sağlamak için onların ihtiyacı olan Mûsikî derslerini en güzel şekilde almalarının gerekliliği sonucu ortaya çıkmıştır.

3.3 ÖNERİLER

Gönül ister ki, minarelerden gelen ezân, câmilerden gelen Kur’ân, sesleri dinleyen herkesi büyülesin, gönülleri, kalpleri, Yüce Rabbe sürüklesin, bunu gerçekleştirmesi beklenen İmam-Hatip Lisesi öğrencilerimiz için sanat yok olmasın, mûsikî yok olmasın hep var olsun, bu dilekler gerçekleşebilsin.

Bunun için en kısa zamanda Dînî Mûsikî dersinin zorunlu dersler arasında olması, dersin haftalık saatinin en az iki ders saati olması, bu ders için tüm okullarda

donanımı tam olarak hazırlanmış müzik sınıflarının oluşturulması gerekmektedir. Çalışmanın ulaştığı sonuçlar da bu gerekliliği desteklemektedir.

Dersin kitabının öğrencilerin ilgi ve seviyelerine hitap edebilecek eğitim – öğretim yöntem ve teknikleriyle yazılması, dersin kazanımlarının gerçekçi bir yaklaşımla ulaşılabilir kazanımlardan oluşturulması gerekmektedir.

Dersin öğretmenlerinin ihtiyaç duyduğu hizmet içi eğitimlerin en kısa zamanda yapılması, dersin öğretmenlerinin üniversite lisans ders programlarına bu dersle ilgili derslerin koyulması gerekmektedir. Çalışmanın sonucunda elde edilen veriler ve bu verilerin analizinde ulaşılan sonuçlar da savımızı birebir desteklemektedir.

Unutulmamalıdır ki, eğitim-öğretimde hedeflenen amaçlara ulaşmada en önemli rol öğretmenindir. Öğretmenin ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde yetiştirilmesi, öğretmen yetiştirme politikalarının ana amacı olmalıdır. Ancak eğitim-öğretimde tek bir etkenin tüm amaçlara ulaşmada etkili olması beklenemez. Başarılı bir eğitim-öğretimin gereksinim duyduğu her öge eksiksiz bir şekilde var olmalı ve sürekli olarak geliştirilmeye açık olmalıdır.

Bu anlamda öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinin lisans programını hazırlamak görevini yürüten Yüksek Öğretim Kurumu ⁸⁹ ilgili birimleriyle, öğretmenlerin okutacakları dersin öğretim programını, ders kitaplarını, hizmet içi eğitimlerini hazırlayan Milli Eğitim Bakanlığı ilgili birimlerinin birbirlerinden haberdar şekilde çalışmaları gerekmektedir. Hazırlayacakları programın birbirleriyle ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde birbirinden kopuk, eğitim-öğretimin hedeflerine cevap vermeyen bir öğretmen ve eğitim politikası oluşturulmuş olacaktır.

Sadece yürümeyi ve koşmayı öğretebilmesi için eğittiğiniz bir öğretmenden, meslek hayatında daldan dala uçmayı öğretmesini istemek konuyla ilgili bir örnek olarak verilebilir. Dînî Mûsikî ders kitabı, ⁹⁰ müfredatı, ⁹¹ öğretim programı ile bu

⁸⁹ Kısa adı YÖK olan Yüksek Öğretim Kurumu her ne kadar Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir birim olarak çalışıyor gözüktse de çalışmanın da ortaya koyduğu üzere öğretmenlerin göreve başladıktan sonra gireceği derslerle, lisans döneminde aldıkları derslerin arasında paralellik bulunmayabiliyor. Bu örnek Müzik Öğretmenliği Lisans Programı ile Dînî Mûsikî Öğretim Programında görülmektedir. Müzik Öğretmenliği Lisans dönemi dersleri ekler kısmında verilmiştir.

⁹⁰ Ubeydullah Sezikli, a.g.e.

derse girecek müzik ğretmenlerinin niversite lisans programları⁹² incelenirse buradaki örneğın neredeyse gerçekleşmiş hali karşımıza çıkmaktadır.

Öğretmenlerin Dînî Mûsikî ders kitabını işlevsel bulmamaları, dersle ilgili hizmet içi eğitim kurslarına ihtiyaç duymaları, öğrencilerin icra ağırlıklı ders yapma istemelerinin kaynağının temelinde kurumların birbirinden kopuk çalışmaları yatmaktadır.

Sonuç olarak, İmam-Hatip Liselerinde Dînî Mûsikî dersi öğrenciler için gerekli bir derstir, dersin zorunlu ders olması, haftalık en az iki saat olması, ders kitabının yeniden öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve seviyelerine göre yazılması, ders ğretmenlerinin bu derse hâkim olabilecek şekilde yetiştirilmeleri, gerek duydukları hizmet içi eğitimlerin düzenli bir şekilde planlanmasının yapılması gerekmektedir.

Başarı tesadüf değildir.

⁹¹ Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı 04.11.1985 tarihli *Tebliğler Dergisi* s. 450.

⁹² T.C. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, *Eğitim Fakülteleri ğretmen Yetiştirme Lisans Programları*, Ankara 1998, s. 79

ÖZET

Mesleki eğitim bugün tüm dünyanın üzerinde çalışmalar yaptığı, sürekli olarak geliştirmeye çalıştığı konuların başında gelmektedir Ülkemizde de mesleki eğitim konusunda çalışmalar yapan kuruluşlar ve eğitim kurumları mevcuttur.

Mesleki anlamda eğitim veren kurumların başında İmam-Hatip Liseleri gelmektedir. Gerek okul gerekse öğrenci sayısı ile her geçen gün sayısal anlamda artış gösteren İmam-Hatip Liselerinde hem sanatsal hem de mesleki derslerden olduğu düşünülen Dinî Mûsikî dersi ve eğitimi bu çalışmanın temel kaynağını oluşturmaktadır.

İmam-Hatip Liseleri haftalık ders programında neredeyse yok olma sürecine gelen “Dinî Mûsikî” dersinin önemini ve nasıl olması gerektiğini ortaya koyan bu çalışmada “Dersin İmam-Hatip Liselerindeki mevcut durumu, problemleri bilimsel verilerle ele alınmış ve bu problemlere aynı şekilde çözüm yolları” sunulmuştur.

Ankara’nın farklı bölgelerinde bulunan MEB’e bağlı faaliyet gösteren dört farklı İmam-Hatip Lisesinde okuyan öğrenci ve öğretmenlerle görüşülerek, öğrencilere “Mûsikîye İlişkin Tutum Ölçeği”, öğretmenlere “Dersle İlgili anket” uygulaması yapılarak dersin paydaşlarının görüş ve önerileri alınmıştır.

Toplanan veriler SPSS programıyla analiz edilerek yorumlanmıştır. Öğrenci ve öğretmen görüş-önerileri de ayrıca incelenerek yorumlanmıştır. Derste kullanılan “Anadolu İmam-Hatip Liselerinde Dinî Mûsikî” adlı ders kitabı da bilimsel ölçütlerle incelenerek kitapta görülen yanlışlar çözüm yollarıyla birlikte sunulmuştur.

Yapılan çalışmanın sonucunda

“İmam-Hatip Liselerinde okuyan öğrencilerin “Dinî Mûsikî” dersine karşı olumlu tutumlar içinde oldukları”

“Dinî Mûsikî dersine alanı müzik olmayan bir öğretmen girdiğinde öğrencilerin derse karşı tutumlarının olumsuz yönde etkilendiği”

“Ders kitabının dersin öğretmenlerince işlevsiz ve kullanışsız olduğu”

“Dersin zorunlu dersler arasında haftalık en az 2 ders olması gerektiği”

“Derslerde icra uygulamalarına daha fazla yer verilmesi ve çalgıların daha fazla kullanılması gerektiği”

“Derste kullanılan kitabın yeniden düzenlenmesi gerektiği” sonuçlarına ulaşılmıştır

SUMMARY

Vocational education is one of the leading subjects that are being studied all over the World. There are many companies to study on vocational education in our country.

One of these schools is Religious High School. Religious High school, whose number of buildings and students are increasing day by day, creates the main area of this study with its Religious Music subject thought as both vocational and art.

Religious Music classes are nearly dismissed in weekly schedule in Religious High Schools in this study, it is showed the importance of the Religious Music class and how it should be as well considered current situation, problems in the light of scientific data to solve them in the same way.

At the end of the study those are listed:

"Some "Altitude Measure Related to Music" were applied to students and "questionnaire on lesson" to teachers in four different Religious High Schools of Ministry of Education in Ankara. Ideas and suggestions of the participants have been taken into consideration"

"Collected data has been analysed by SPSS program and interpreted. Opinion and suggestions by the students and teachers have been considered and interpreted"

"The course book "Religious Music in Anatolian High School" has been examined in scientific measure and the mistakes that have been found showed with solutions"

"The students in related schools seemed positive attitude to "Religious Music" lesson"

"These students have negative attitude to lesson which is under the control of teacher whose expertise is not Music"

"The course book has been considered as non functional by the teachers"

"The lesson should have at least two hours in weekly schedule"

"Performing and instruments should be considered more"

"The course book should be revised"

4 KAYNAKÇA

- AÇIKGÖZ, K.Ü. *Aktif Öğrenme (2. Basım)*. İzmir: Eğitim Dünyası, 2003.
- ÂDEM, Mahmut. *Eğitim Planlaması*. Ankara: Şafak Yayıncılık, 1997.
- AKDOĞAN, Bayram. *Fethullah Şirvanî ve Mûsikî Risâlesi Mecellun Fi'l Mûsîka*. Ankara: Bilge Ajans, 2009.
- . *Mevleğilin Din Anlayışında Mûsikî*. Ankara: Bilge Yayıncılık, 2009.
- . *Örneklerle Türk Mûsikînde Formlar*. Ankara: Bilge, 2010.
- . *Sanat'ın Kitabı*. Ankara: Mans Medya, 2014.
- . *Türk Din Musikisi Dersleri*. Ankara: Bilge, 2010.
- . «Türk Din Mûsikîsi Tarihine Bir Bakış.» “Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi” (2008): 151-190.
- AKSU, Mualla. *Eğitimde Stratejik Planlama ve Toplam Kalite Yönetimi*. Ankara: Anı, 2002.
- APAYDIN, Özkan. «İlköğretimde Ritim Eğitiminin Öğrencilerin Müzik Derslerine İlişkin Tutumlarına Etkisi.» *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: YÖK, 2010.
- ARSLAN, Fazlı. *İslâm Medeniyetinde Mûsikî*. İstanbul: Beyan, 2015.
- AYDIN, İnyet. *Eğitim ve Öğretimde Etik*. Ankara: Pegem, 2003.
- BİLEN, Sermim, Banu Özevin ve Esin Uçal Canakay. *Orff Destekli Etkinliklerle Müzik Eğitimi (2. Baskı)*. Ankara: Müzik Eğitimi, 2011.
- BİRGİLİ, Bengi. «Open Ended Questions As An Alternative To Multiple Choice: Dilemma In Turkish Examination System.» *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: YÖK, Ağustos 2014.

BYRNE, B.M. *Structural equation modeling with AMOS basic concepts, application and programming*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 2001.

ÇAKAR, Esra. «Fen ve Teknoloji Dersinde Araştırmaya Dayalı Öğrenmenin Öğrencilerin Erişilerine, Kavram Öğrenmelerine, Üstbiliş Farkındalıklarına ve Fen ve Teknoloji Dersine Yönelik Tutumlarına Etkisi.» *Doktora Tezi*. İstanbul: YÖK, 2013.

DEMİREL, Ö. *Karşılaştırmalı Eğitim*. Ankara: Pegem, 2000.

DOĞAN, Ahmet. «1997'den Sonraki Dönemde İmam-Hatip Liselerindeki Gelişmeler (Adana Örneği) Yüksek Lisans Tezi.» *1997'den Sonraki Dönemde İmam-Hatip Liselerindeki Gelişmeler (Adana Örneği) Yüksek Lisans Tezi*. Adana: YÖK, 2006.

EDİTÖR. *Matematik Birimi*. 15 04 2007. 15 Aralık 2016. <https://www.google.com.tr/?gfe_rd=cr&ei=VX18WN3iM5HW8AegvJ3IBQ#q=parametre>.

—. *Türk Dil Kurumu Resmi Web Sitesi*. 01 01 2007. 15 11 2016. <http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=ve_ritbn&kelimesec=255165>.

editör, site. <http://makifersoyihl.com/?Syf=26&Syz=171202>. 2 3 2012. 11 10 2016. <<http://makifersoyihl.com/?Syf=26&Syz=171202>>.

EGÜZ, Saip. *Toplu Ses Eğitimi*. Ankara: Ayyıldız, 1991.

EZ-ZERNÜCİ, İmam Burhaneddin çeviren Yunus Vehbi Yavuz. *T'alimü'l Müteallim İslâm'da Eğitim-Öğretim Metodu*. İstanbul: Feyiz, 2011.

GELMAN, Howell, Montgomery, Lindman H. R., Ferguson, Takane Y. *Wikipedia*. 18 08 2016. 03 Ocak 2017. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Varyans_analizi>.

GÜNAY, Serhat. «Türkiye'de İlköğretim Eğitiminin Evrimi ve Yapılandırmacı Eğitim.» *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: YÖK, 2010.

- HANBAY, Orhan. «Etkin Öğrenme Modelinin İkinci Yabancı Dil Olarak Almancanın Bilişsel, Edimsel Ve Duyuşsal Öğrenilmesine Etkisi.» *Doktora Tezi*. YÖK, 2007.
- IBM. *IBM resmi web sayfası*. 03 Ocak 2016. 03 Ocak 2017. <<https://www-01.ibm.com/software/tr/analytics/spss/>>.
- J.J. HOX, T.M. Bechger. «An introduction to structural equation modeling family.» *Science Review* (1998): 354,373.
- KAÇAR, Gülçin Yahya. *Türk Din Mûsikî Rehberi*. Ankara: Maya, 2009.
- KALAYCI, Nurdan. «Okul Ortamında Problemler.» *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi* (2005): 169.
- KALENDER, Ruhi. «Mûsikî ve İnsan.» *Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakltesi Dergisi* 37.1 (1997): 260-272.
- KANBUROĞLU, Betül Ü. «Poüler Kültür - Din Eğitimi İlişkisi: İmam-Hatip Liseleri Örneği .» *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: YÖK, 15 06 2011.
- KAPAN, Fatma Emel. «Anadolu İmam Hatip Liselerindeki Müzik Dersinin Öğrenci Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi.» *Yüksek Lisans Tezi*. Afyon: YÖK, 20 Eylül 2011.
- M.R. SPIEGEL, L.J. Stephens. *Schaum's outline of theory and problems of statistics (3rd ed.)*. New York: McGraw-Hill, 1999.
- MALTHOUSE, E. «How high or low must loadings be to keep or delete a scale item?» *Journal of Consumer Psychology* (2001): 81,82.
- MEB. *Hizmet İçi Eğitim*. 5 7 2012. 05 01 2017. <http://oygm.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=28>.
- MORGÜL, Mahiye. *Müzik Nasıl Öğretilir*. Ankara: Yurtrenkleri, 2005.
- ONURAL, Hatun. «Yönetici Yeterlikleri.» *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi* (2005): 81.

- ÖGEL, Bahaddin. *Türk Kültür Tarihine Giriş VIII Türklerde Devlet ve Ordu Mehteri*. Ankara: Kültür Bakanlığı, 1985.
- ÖZCAN, Nuri. «Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi.» *Limonciva, Hamparsum*. TDV, 2003,C. XXVII.
- ÖZER, Bayram. «Öğrenci Merkezli Karma Öğretim Yönteminin Öğretimde Planlama Değerlendirme Dersinde Akademik Başarı ve Eleştirel Düşünmeye Etkisi.» *Doktora Tezi*. Elazığ: YÖK, 2007.
- ÖZTÜRK, Murat. «Yapılandırmacı Eğitim Kuramının Felsefi Temelleri.» *Doktora Tezi*. İstanbul: YÖK, 2014.
- SARI, Mehmeht Ali. *Kur'an-ı Kerim ve Dini Müzik Dersleri*. İstanbul: İfav, 2013.
- Sermin Bilen, Esin Uçal, Banu Özevin. «Müzik Eğitimcisi Yetiştirmede Aktif Eğitimin Yeri ve Önemi.» *Orff Schulwerk Eğitim ve Danışmanlık Merkezi* (2004): 17.
- SEZİKLİ, Ubeydullah. *Anadolu İmam Hatip Liselerinde Dini Müzik*. Ankara: Başak, 2015.
- SİĞİRTMAÇ, Ayperi Dikici. *Okul Öncesi Dönemde Müzik Eğitimi*. İstanbul: Kare, 2005.
- SOYLU, Ömer. «Türkiye'de Din Eğitimi ve İmam-Hatip Liseleri.» *Yüksek Lisans Tezi*. Kahramanmaraş: YÖK, 08 2013.
- ŞAHİNEL, M.G. *Etkin Öğrenme*. Ankara: Pegem A, 2003.
- ŞİMŞEK, Hasan ve Ali Yıldırım . *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin, 2005.
- TAŞCI, Cuma. «İmam-Hatip Liselerinde Meslek Dersi Öğretiminin Yeterlik Durumu ve Meslek Dersi Öğretmenlerinin Temel Yeterliklere Sahip Olma Düzeyleri.» *Yüksek Lisans Tezi*. Erzurum: YÖK, 30 Mart 2006.
- UÇAN, Ali. *İnsan ve Müzik İnsan ve Sanat Eğitimi*. Ankara: Evrensel Müzik, 2005.

ÜÇÖK, Bahriye. «İslâm'da Mûsikî Üzerine.» *Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi* (1966): 14.

—. «İslâm'da Mûsikî Üzerine.» *Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi* 14.1 (1966).

ÜNSÜR, Ahmet. *İmam-Hatip Liseleri Kuruluşundan Günümüze*. İstanbul: Ensar, 2005.

ÜRFÜOĞLU, Ayşe. *Bebeklik ve Okul Öncesi Dönemde Müziğin Gelişimi ve eğitimi*. İstanbul, 1989.

5 EKLER

- 1- Dînî Mûsikî Dersine İlişkin “Tutum Ölçeği
- 2- İmam-Hatip Liselerinde Dînî Mûsikî Dersine Giren Öğretmenlere Uygulanan Anket
- 3- Başbakanlık İletişim Merkezi Aracılığıyla İstenen Bilgi Raporu
- 4 Eğitim Fakülteleri Müzik Öğretmenliği Lisans Programı
- 5- İmam-Hatip Liseleri Haftalık Ders Programı

5.1 EK-2. DİNÎ MÛSİKÎ DERSİNE İLİŞKİN TUTUM ÖLÇEĞİ

Cinsiyet: (K) (E)

Okul:

Sınıf:

Sevgili Öğrenciler,

Sizlerin Mûsikîye ilişkin duygu, düşünce, inanç ve tutumlarınızı ortaya koymak amacıyla elinizdeki ölçek düzenlenmiştir. Aşağıdaki cümlelerden hiçbirinin kesin olarak cevabı yoktur. Her soruyla ilgili görüş, kişiden kişiye değişebilir. Bu nedenle verilen yanıtlar yalnızca kendi görüşünüzü yansıtmalıdır. Her cümle ile ilgili görüşünüzü belirtirken önce dikkatli bir şekilde okuyunuz. Sonra sizin duygu ve düşüncelerinize en yakın olan seçeneğin harfini yuvarlak içine alınız.

Seçenekler şunlardır: Evet (E), Kısmen (K), Hayır (H)

Katkılarınız için teşekkür eder, başarılar dilerim.

1- Mûsikî çok sevdiğim dersler arasındadır.	E	K	H
2- Mûsikî dersi bence sıkıcıdır.	E	K	H
3- Boş zamanlarımda Mûsikîyle uğraşmaktan zevk alırım	E	K	H
4- Notaları çözümlemek beni yorar.	E	K	H
5- Mûsikî dersinde çalgı çalmak beni korkutur.	E	K	H
6- Mûsikî dersinde çalar söylerken hata yapsam bile, çalıp söylemekten çekinmem.	E	K	H
7- Çalgı çalmak kendime olan güvenimi artırır.	E	K	H
8- İleride Mûsikîyle ilgili bir meslek seçmek isterim.	E	K	H
9- Programdan Mûsikî dersleri kaldırılırsa ço mutlu olurum.	E	K	H
10- Programda Mûsikî ders saatleri arttırılırsa çok mutlu olurum.	E	K	H
11- İleride Mûsikîyle ilgili olmayan bir meslek seçmek isterim.	E	K	H
12- Notasını gördüğüm – bulduğum şarkıları çalıp söylemek			

isterim.	E	K	H
13- Mûsikî ödevlerini sıkılmadan zevkle yaparım.	E	K	H
14- Mûsikî dersine zorunlu olduğum için katılıyorum.	E	K	H
15- Mûsikî dersinde kendimi rahat hissedirim.	E	K	H
16- Mûsikî dersine sınıfı geçmek için çalışıyorum.	E	K	H
17- T.V. radyo, gazete ve dergilerdeki Mûsikîyle ilgili yayınlar ilgimi çekmez.	E	K	H
18- Boş zamanlarımda Mûsikîyle ilgili hiçbir şey yapmak içimden gelmez.	E	K	H
19- Mûsikîyle ilgili bilgi ve becerilerimi arttırmak için arkadaşlarım ve öğretmenlerimden sürekli yararlanmak isterim.	E	K	H
20- Mûsikînin günlük yaşamda önemi yoktur.	E	K	H
21- Mûsikî derslerinde tedirgin ve sinirli oluyorum.	E	K	H
22- Güzel şarkı söylemekten ya da çalmaktan gurur duyarım.	E	K	H
23- Mûsikîdeki başarımla bana cesaret veriyor.	E	K	H
24- Mûsikî öğretmenim bana çok başarısız olduğum hissini veriyor.	E	K	H
25- Mûsikî dersinde elimden gelenin en iyisini yapmaya gayret ederim.	E	K	H
26- Mûsikî dersinde Mûsikî yeteneğimin geliştiğini hissediyorum.	E	K	H
27- Mûsikî dersinin yeteneğimin gelişmesinde katkısı olmadığına inanıyorum.	E	K	H
28- Mûsikî dersi Mûsikî ile ilgili bir şeyler yaratmak için bende İstek uyandırıyor.	E	K	H
29- Mûsikî dersinde birlikte söyleyip – çalmaktan zevk alırım.	E	K	H
30- Mûsikî dersinde benim gösterdiğim başarıyı arkadaşım Göstermediği zaman üzülürüm.	E	K	H

Sizce, İmam Hatip Liselerinde Dinî Mûsikî eğitimi ve Dinî Mûsikî dersi nasıl olmalıdır? Bu konudaki görüş ve önerilerinizi lütfen dilediğiniz şekilde yazınız.

5.2 EK-2. İMAM HATİP LİSELERİNDE GÖREVLİ DİNÎ MÛSİKÎ ÖĞRETMENLERİNE UYGULANAN ANKET

Cinsiyet: (K) (E)

Okul:

Branş:

Sayın öğretmenlerimiz, İmam Hatip Liselerinde verilen “Dinî Mûsikî” eğitimi hakkında görüşleriniz ve önerileriniz çok önemlidir, yapacağım doktora tezinde kullanılacaktır, bu amaçla aşağıdaki sorulara içten bir şekilde cevap vereceğinizi ümit ediyor, teşekkürlerimi sunuyorum.

Dinî Mûsikî dersinde kullanılan öğrenci kitabı ve öğretmen kılavuz kitaplarını düşünerek aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

Seçenekler şunlardır: Evet (E), Kısmen (K), Hayır (H)

MÛSİKÎ DERSİ

1- Dinî Mûsikî dersi kitabını işlevsel (kullanılabilir) buluyor musunuz?

E

K

H

2- Dinî Mûsikî dersi kitabını derslerde kullanıyor musunuz?

E

K

H

3- Dinî Mûsikî dersinin süresini yeterli buluyor musunuz?

E

K

H

4- Öğrencilerin Dinî Mûsikî dersine karşı ilgisini yeterli buluyor musunuz?

E

K

H

5- Öğrencilerin, Dinî Mûsikî dersine karşı hazır bulunuşluk düzeyini yeterli buluyor musunuz?

E

K

H

6- Okulda gerekli donanıma sahip (çalgı, akustik yalıtım vd.) bir Mûsikî çalışma odanız var mı?

E

K

H

Sizce, İmam Hatip Liselerinde müzik eğitimi ve dinî Mûsikî dersi nasıl olmalıdır? Bu konudaki görüş ve önerilerinizi lütfen dilediğiniz şekilde yazınız.

5.3 EK-3 BİMER ARACILIĞIYLA ULAŞILAN BİLGİ DOKÜMANI

Başvuru Metni: 569812 Tarih. 05.06.2016

Türkiye geneli Anadolu İmam-Hatip liselerinde, kaç okulda kadrolu müzik öğretmeni vardır, kaç okulda müzik dersi seçilmiştir, kaç okulda dinî mûsikî, dersi seçilmiştir, bu okulların isimleri, kaç öğrencinin bu dersleri seçtiğini öğrenmek, istiyorum bu okullarda müzik dersi kaldırılması gibi bir durum var mıdır?

Dinî Mûsikî ders kitabının güncellenmesi ya da değiştirilmesi gibi bir durum söz konusu mudur?

Bugüne kadar İmam-Hatip liselerinde okutulan müzik ders kitapları ve Dinî Mûsikî ders kitaplarının pdf olarak bir örneğini edinebilir miyiz?

Başbakanlık İletişim Merkezi BİMER

Başvuru Numaranız: 569812 Cevaplanma Tarihi:19.09.2016

“Dinî Mûsikî, Anadolu İmam-Hatip Liselerinde okutulan seçmeli dersler arasında yer almaktadır. Ayrıca zorunlu dersler arasında yer alan Müzik dersinde de Dinî Mûsikî Programı uygulanabilmektedir. Dinî Mûsikî öğretim materyali nce hazırlanmış ve 2015-2016 öğretim yılında okutulmuştur. Öğretim materyali üzerinde nce bazı değişiklik ve düzenlemeler yapılmıştır. Bu değişiklikler 2016-2017 öğretim yılında öğretim materyaline yansıtılacaktır. Müzik dersinin veya Dinî Mûsikî dersinin kaldırılmasına yönelik şu anda herhangi bir çalışma bulunmamaktadır Bakanlıkça hazırlanan ders kitapları ve öğretim materyallerine Milli Eğitim Bakanlığı internet sayfasında "Hizmetler" bölümünden ulaşılabilir. Anadolu İmam-Hatip liselerinde 748 okulda kadrolu müzik öğretmeni bulunmaktadır. Bunun dışında kaç öğrencinin müzik dersini, kaç öğrencinin Dinî Mûsikî seçtiğine yönelik Genel Müdürlüğümüzde bir bilgi bulunmamaktadır. İyi günler dileriz.”

PROGRAMLAR VE ÖĞRETİM MATERYALLERİ DAİRE BAŞKANLIĞI

5.4 EK-4

**EĞİTİM FAKÜLTELERİ MÜZİK ÖĞRETMENLİĞİ LİSANS
PROGRAMI**

**T.C.
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU BAŞKANLIĞI**

**EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖĞRETMEN YETİŞTİRME
LİSANS PROGRAMLARI**

**Mart 1998
ANKARA**

MÜZİK ÖĞRETMENLİĞİ LİSANS PROGRAMI

BİRİNCİ YIL

I. Yarıyıl

KODU	DERSİN ADI	T	U	K
	Piyano I	2	0	2
	Bireysel Çalgı Eğitimi I	1	0	1
	Müzik Teorisi ve İşitme Eğitimi I	4	2	5
	Okul Çalgıları I	2	0	2
	Bireysel Ses Eğitimi I	2	0	2
	Yabancı Dil I	3	0	3
	Türkçe I: Yazılı Anlatım	2	0	2
	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi	2	0	0
	<i>Öğretmenlik Mesleğine Giriş</i>	3	0	3
Kredi		20		

II. Yarıyıl

KODU	DERSİN ADI	T	U	K
	Piyano II	2	0	2
	Bireysel Çalgı Eğitimi II	1	0	1
	Müzik Teorisi ve İşitme Eğitimi II	4	2	5
	Okul Çalgıları II	2	0	2
	Bireysel Ses Eğitimi II	2	0	2
	Yabancı Dil II	3	0	3
	Türkçe II: Sözlü Anlatım	2	0	2
	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi	2	0	0
	<i>Okul Deneyimi I</i>	1	4	3
Kredi		20		

İKİNCİ YIL

III. Yarıyıl

KODU	DERSİN ADI	T	U	K
	Piyano III	2	0	2
	Bireysel Çalgı Eğitimi III	1	0	1
	Müzik Teorisi ve İşitme Eğitimi III	4	2	5
	Okul Çalgıları III	2	0	2
	Toplu Ses Eğitimi I	1	2	2
	Bilgisayar	2	2	3
	<i>Gelişim ve Öğrenme</i>	3	0	3
Kredi		18		

IV. Yarıyıl

KODU	DERSİN ADI	T	U	K
	Piyano IV	2	0	2
	Bireysel Çalgı Eğitimi IV	1	0	1
	Toplu Ses Eğitimi II	1	2	2
	Müzik Tarihi	2	0	2
	Okul Bandosu	2	0	2
	Elektronik Org Eğitimi	2	0	2
	<i>Öğretimde Planlama ve Değerl.</i>	3	2	4
	Seçmeli I	3	0	3
Kredi		18		

ÜÇÜNCÜ YIL

V. Yarıyıl

KODU	DERSİN ADI	T	U	K
	Piyano V	2	0	2
	Bireysel Çalgı Eğitimi V	1	0	1
	Koro I	1	2	2
	Orkestra/Oda Müziği I	2	2	3
	Türk Halk Müziği	2	0	2
	Eşlik (Korepetisyon)	1	0	1
	Güncel/Popüler Müzik	2	0	2
	Müzik Kültürü	3	0	3
	<i>Öğretim Tekn. ve Mater. Geliştirme</i>	2	2	3
	Seçmeli II	2	0	2
Kredi		21		

VI. Yarıyıl

KODU	DERSİN ADI	T	U	K
	Piyano VI	2	0	2
	Bireysel Çalgı Eğitimi VI	1	0	1
	Koro II	1	2	2
	Orkestra/Oda Müziği II	2	2	3
	Türk Sanat Müziği	2	0	2
	<i>Sınıf Yönetimi</i>	2	2	3
	<i>Özel Öğretim Yöntemleri I</i>	2	2	3
	Seçmeli III	2	0	2
Kredi		18		

DÖRDÜNCÜ YIL

VII. Yarıyıl

KODU	DERSİN ADI	T	U	K
	Bireysel Çalgı Eğitimi VII	1	0	1
	Koro III	1	2	2
	Orkestra/Oda Müziği III	2	2	3
	Oyun, Dans ve Müzik	2	0	2
	<i>Özel Öğretim Yöntemleri II</i>	2	2	3
	<i>Okul Deneyimi II</i>	1	4	3
	Seçmeli IV	2	0	2
Kredi		16		

VIII. Yarıyıl

KODU	DERSİN ADI	T	U	K
	Bireysel Çalgı Eğitimi VIII	1	0	1
	Eğitim Müziği Besteleme	2	2	3
	Koro ve Yönetimi	1	2	2
	Orkestra/Oda Müziği ve Yönetimi	1	2	2
	<i>Öğretmenlik Uygulaması</i>	2	6	5
	<i>Rehberlik</i>	3	0	3
Kredi		16		
TOPLAM KREDİ		147		

T : Haftalık teorik ders saati.

U : Haftalık uygulama ders saati.

K : Dersin kredisi.

Öğretmenlik Formasyonu Dersi

MÜZİK ÖĞRETMENLİĞİ LİSANS PROGRAMI DERS TANIMLARI

Piyano I. II. III. IV. V. VI.

(2-0) 2

Piyano eğitimi ve öğretimi, müzik öğretmenliği programının temelini oluşturur. Aşamalı olarak , teklik' alıştırma ve etüdler , Türk ve dünya bestecilerinin eserlerinden örnekleri , eğitim müziği örneklerini , piyano literatürü ile okul müzik eğitiminde öğrenme-öğretme tekniklerini kapsar.

Bireysel Çalgı Eğitimi I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII.

(2-0) 2

Öğrenci, beden yapısına uygun yaylı, nefesli, mızraplı-telli (uluslararası ses standartlarına uyumlu) çalgılardan birini ya da sesinin yeterliğine göre Şan dersini seçer. Bu seçim , bölüm öğretim elemanlarının ortaklaşa karar ve yardımlarıyla yapılır. Ders, aşamalı olarak teknik alıştırma ve etüdları, Türk ve Dünya bestecilerinin eserlerinden örnekleri bireysel gelişmeye uygun olarak çalgıya özgü literatür ile okul müzik eğitiminde öğrenme-öğretme tekniklerini kapsar.

Müzik Teorisi ve İşitme Eğitimi I. II. III.

(4-2) 5

Bu ders, müzikte kuramsal bilgileri, işitme eğitimi ve müzik biçimlerini kapsar. Ders öğretim elemanları bu içeriğin haftalık ders saatindeki yoğunluğunu belirlerler. Ders, Türk ve Batı Müziğinde armoni-kontrapuan, müzikte stil, üslup ve tür,çeşitli yapıları ve eğitim-okul müziği örneklerini inceleme, analiz, araştırma tek ve çok ses algılama, ritmik yapıları tanıma, nota çözümleme (deşifre) okuma ve yazma, müzik üretme tekniklerini kapsar.

Bireysel Ses Eğitimi I. II.*

(2-0) 2

Bu ders, Türkçe'yi doğru kullanma, nefes teknikleri ve uygulama, sesini tanıma ve doğru-etkili kullanma, ses eğitimi tekniklerine uygun olarak halk türkülerini, okul şarkılarını, Türk ve Dünya ses müziğinden değişik eserlerin seslendirilmesini kapsar.

Okul Çalgıları I. II. III.

(2-0) 2

Bu derste öğrenciler, piyano ve bireysel çalgılarının dışında Blok Flüt, Orff çalgıları, mandolin, Gitar gibi çalgılardan birini seçerler. Bu ders, okul çalgılarının eğitimde nasıl kullanılacağını, teknik özelliklerini, okul müziği doğasının uygulanmasını çalgı literatürü ile öğrenme-öğretme tekniklerini kapsar.

Elektronik Org Eğitimi

(2-0) 2

Bu ders, elektronik orgların türleri, ritmik yapı ve ses özellikleriyle eğitim (okul) müziğinde kullanım teknikleri, Türk ve Dünya müziğinde kullanılırlığı ile Literatürünü, öğrenme-öğretme yöntemlerini kapsar.

Okul Bando

(2-0) 2

Bu ders, okul bando topluluklarının hangi çalgılardan oluştuğu, organizasyonun nasıl yapıldığı, okul bando müziği örnekleri konusunu kapsar.

Toplu Ses Eğitimi I. II.

(1-2) 2

Bu ders, nefes ve yumuşama çalışmalarını, konuşma alıştırma ve toplu şarkı söyleme tekniklerini, tek ve çok sesli şarkı, türkü ve okul müziği örnekleri ile toplu ses eğitimi ilke ve yöntemlerini kapsar.

Türk Halk Müziği (2-0) 2

Bu ders, Türk Halk Müziğinin özelliği, tarihsel gelişimi, kuramsal temelleri ve çalgılarının tanıtımı ile değişik örnekleri ve okul müziğinde kullanılabilirliği konularını kapsar.

Türk Sanat Müziği (2-0) 2

Bu ders, Türk Sanat Müziğinin özelliği, tarihsel gelişimi, kuramsal temelleri ve çalgılarının tanıtımı ile değişik örnekleri ve okul müziğindeki yeri konularını kapsar.

Güncel/Popüler Müzik (2-0) 2

Türkiye ve dünyada güncel / popüler müzik akımları, türleri ve özellikleri, çeşitli örnekler, okul müziğinde kullanılabilirliği ve literatürünü kapsar.

Müzik Tarihi (2-0) 2

Bu ders, müziğin doğuşundan günümüze kadar Türkiye ve dünyadaki tarihsel gelişimi, dönemleri, akımları ile Dünya ve Türk Müziğinden çeşitli eserleri dinleme, araştırma ve inceleme konularını kapsar.

Koro I. II. III. (1-2) 2

Bu ders, konuşma, ses ve soluk çalışmaları, çeşitli çağ ve üsluplardan seçilmiş tek ve çok sesli şarkılar, kanonlar, türküler ve okul müziği doğası ile koro literatürü ve koro eğitimi yöntem ve tekniklerini kapsar..

Orkestra/Oda Müziği I. II. III. (2-2) 3

Bu derste öğrenciler, özel alan çalgılarına göre orkestra ya da oda müziğini alırlar. Ders, toplu çalma teknikleri ile alıştırma, değişik dönem ve üsluplarda Türk ve Dünya müziğinden eserleri çalma, okul müziği örneklerini seslendirme, orkestra/oda müziği literatürü ile birlikte müzik yapma yöntem ve tekniklerini kapsar.

Eşlik (Korepetisyon) (1-0) 1

Bu ders, piyano ve diğer çalgılar için okul müziğindeki çeşitli ses ve çalgı eserlerine yazılmış eşlik müziklerini çalma ya da doğaçlama eşlik çalışmalarını kapsar.

Eğitim Müziği Besteleme (2-2) 3

Bu ders, müziksel yaratıcılığın ve Türk Okul Müziği doğasının geliştirilmesi amacıyla, ses ve çalgı için yeni eserler üretme, tonal ve modal besteleme yöntemleri ile tek sesli okul müziklerini çok seslendirme konularını kapsar.

Oyun, Dans ve Müzik (2-0) 2

Bu ders, Türk Halk Danslarının ritmik devinimleri ile müzikli çocuk oyunları ve diğer dünya ülkelerindeki dans örneklerinin incelenmesi, araştırılması ve geliştirilmesi konularındaki çalışmaları kapsar.

Bilgisayar (2-2) 3

Temel klavye becerileri; kelime işlem (word processing), grafik, elektronik tablo (spreadsheets), veri tabanı (data base) programlarıyla çalışma; ilköğretim eğitim programı çerçevesinde basit programlama uygulamaları; eğitim yazılımlarının (software) gözden geçirilmesi; sınıfta bilgisayarla çalışma.

Müzik Kültürü**(3-0) 3**

Bireyin ve toplumun gelişiminde bir kültür ögesi olarak müziğin rolü. Müzik türlerini tanıma. Türkiye’de yaşayan müzik çeşitleri, çalgı müziği türleri, ses müziği türleri. Öğrencilerin müzik türlerine karşı duyarlı olmalarını sağlamak, bir iletişim aracı olarak çeşitli müzik türlerini takdir etmek

Koro ve Yönetimi**(1-2) 2**

Çeşitli çağ ve üslaplardan seçilmiş tek ve çok sesli çalgılar, kanonlar, türküler, ve okul müziği ile koro literatürü ve koro yönetimi yöntem ve teknikleri.

Orkestra/Oda Müziği ve Yönetimi**(1-2) 2**

Orkestra/oda müziği literatürü ile birlikte müzik yapma yöntem ve teknikleri, oluşturulacak okul çalgı topluluklarını yönetme becerileri.

Yabancı Dil I**(3-0) 3****Yabancı Dil II****(3-0) 3****Türkçe I: Yazılı Anlatım****(2-0) 2**

Dilin tanımı ve önemi; dil kültür ilişkisi; yazı dili ve özellikleri, yazılı anlatımda dış yapı ve kurallar, imla kuralları ve noktalama işaretleri; yazıda plan, tema, bakış açısı, yardımcı fikirler, paragraf yazımı; kompozisyon kavramı, kompozisyon yazma kuralları ve planları; seçilmiş yazılarda kompozisyon çatısı, tema, paragraf incelemesi, kompozisyon düzeltme çalışmaları, genel anlatım bozuklukları, düşünme ve düşündüğünü ifade edebilme; çeşitli yazı türleri, (anı, fıkra, hikaye, eleştiri, roman, vb.), formal yazılar (özgeçmiş, dilekçe, rapor, ilan, bibliyografya, tebliğ, resmi yazılar, bilimsel yazılar, makale, vb.), makalelerin giriş, gelişme ve sonuç bölümleri üzerine çalışma, makale yazma çalışması, not alma ve özetleme yöntem ve teknikleri.

Türkçe II: Sözlü Anlatım**(2-0) 2**

Konuşma becerilerinin geliştirilmesi ve değerlendirilmesi, Türkçe’nin doğru telaffuzunda önemli olan hususlar, diksiyon ve önemi, doğru imla, doğru vurgu, doğru tonlama, metin ağırlıklı uygulamalar, konuşma bozuklukları ve giderilmesi; diyalog, güzel konuşmaya yardımcı teknikler, önemli günler için konuşma hazırlama, konuşma içeriğinin düzenlenmesi, konuşmanın vücutla ilgili unsurları, konuşmayı etkileyen faktörler, şiir okuma teknikleri, münazara, açık oturum, panel, forum, sempozyum, konferans üzerine çalışmalar. ANLAMA TEKNİKLERİ: Okuduğunu anlama, çeşitli okuma becerileri ve teknikleri, etkili okumayı engelleyen etkenler, okuma ve not alma, eleştirel okuma, okuduğunu transfer etme, okumanın diğer öğrenme biçimleriyle ilişkisi, okuma hızını ve verimliliğini artırma, dinlediğini anlama, çeşitli dinleme becerileri ve teknikleri, etkili dinlemeyi engelleyen etkenler, dinleme ve not alma, eleştirel dinleme, dinlemenin verimliliğini artırma, dinlemenin diğer öğrenme biçimleriyle ilişkisi.

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi I**(2-0) 0****Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi II****(2-0) 0**

Öğretmenlik Formasyon Dersleri

Öğretmenlik Mesleğine Giriş

(3-0) 3

Öğretmenlik mesleğinin özellikleri ve ilkeleri, sınıf ve okul ortamı, eğitimde alternatif perspektifler, eğitimin sosyal, psikolojik, felsefi ve tarihi temelleri, Türk eğitim sistemi.

Okul Deneyimi I

(1-4) 3

Bu derste öğretmen adaylarının mümkün olduğu kadar erken bir aşamada, bir uygulama öğretmeni nezaretinde okulu, öğrencileri ve öğretmenlik mesleğini çeşitli yönlerden tanıması amaçlanmaktadır. Bu ders kapsamında yer alması önerilen başlıca etkinlikler şunlardır: okul örgütü ve yönetimi, okuldaki günlük işler, zümre etkinlikleri, bir öğrencinin okuldaki günlük yaşantısı, bir öğretmenin okuldaki günlük yaşantısı, okul-aile işbirliği, ana ve yan branşlarla ilgili derslerin gözlenmesi, okul ve sorunları, araç-gereç ve yazılı kaynaklar ve öğretmenlik mesleğinin çeşitli yönleri.

Gelişim ve Öğrenme

(3-0) 3

Çeşitli yönlerden insan gelişimi (bilişsel, sosyal, psikolojik, ahlaki, fiziksel, vb.), öğrenme yaklaşımları ve süreçleri, biçimleri ve öğrenmede bireysel farklılıklar.

Öğretimde Planlama ve Değerlendirme

(3-2) 4

Temel program geliştirme kavramları ve süreçleri, ders programı, yıllık, ünite, günlük planların geliştirilmesi, içerik seçimi ve organizasyonu, öğretim yöntemleri ve stratejileri, materyallerin özellikleri ve seçimi, ölçme ve değerlendirme, değerlendirme yaklaşımları, test türleri, izleme ve başarı testlerinin geliştirilmesi, sınav sorusu yazma teknikleri, not verme.

Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme

(2-2) 3

Çeşitli öğretim teknolojilerinin özellikleri, öğretim sürecindeki yeri ve kullanımı, öğretim teknolojileri yoluyla öğretim materyallerinin (çalışma kitapları, saydamlar, slaytlar, video, bilgisayar temelli ders materyali, vb.) geliştirilmesi ve çeşitli nitelikteki materyallerin değerlendirilmesi.

Sınıf Yönetimi

(2-2) 3

Öğrenci davranışını etkileyen sosyal ve psikolojik faktörler, sınıf ortamı ve grup etkileşimi, sınıf yönetimi ve disiplinle ilgili kurallar geliştirme ve uygulama, sınıf içinde zaman kullanımı, sınıf organizasyonu, motivasyon, iletişim, yeni bir döneme başlangıç, olumlu ve öğrenmeye uygun bir ortam yaratma, sınıf içinde karşılaşılan davranış problemleri ve bunlara karşı geliştirilecek önlemler.

Özel Öğretim Yöntemleri I, II

(2-2) 3

Konu alanında öğretim yöntemleri öğrenme-öğretme süreçleri genel öğretim yöntemlerinin konu alanı öğretimine uygulanması, konu alanındaki ders kitaplarının eleştirel bir açıyla incelenmesi ve özel öğretim yöntem ve stratejileri ile ilişkilendirilmesi. Micro öğretim uygulamaları, öğretimin değerlendirilmesi.

Okul Deneyimi II

(1-4) 3

Okullarda bir uygulama öğretmeni nezaretinde Öğretmenlik Uygulaması dersine temel oluşturmak amacıyla yapılan gözlem ve uygulamalar; bazı gözlem ve uygulama konuları: öğretimde soru sorma, yönerge ve açıklamalar, dersin yönetimi ve sınıfın kontrolü, çeşitli yönlerden bir öğrencinin incelenmesi, öğrenci çalışmalarının değerlendirilmesi, dersi

planlama, ders kitaplarından yararlanma, grup çalışmaları, sınıf organizasyonu, çalışma yapraklarının hazırlanması ve kullanılması, sınıf içinde mikro öğretim uygulamaları.

Rehberlik

(3-0) 3

Öğrenci kişilik hizmetlerinin amaçları ve eğitim içindeki rolü, rehberlik hizmet alanlarının tanıtımı, rehberliğin genel ilkeleri, öğrenciyi tanıma, yönlendirme, bilgi toplama ve yayma, psikolojik danışma, yerleştirme, izleme, danışmanlık, araştırma ve değerlendirme, çevre ile ilişkiler, mesleki yönlendirme, özel eğitimin amacı ve özel eğitime muhtaç öğrencilerin saptanması ve eğitimi.

Öğretmenlik Uygulaması

(2-6) 5

Haftada bir tam gün ya da iki yarım gün (minimum 12 hafta) öğretmen adaylarının bizzat sınıf içinde öğretmenlik becerisi kazanmasına ve belirli bir dersi ya da dersleri planlı bir biçimde öğretmesi ve iki saat öğretmenlik uygulaması semineri (öğretmenlik uygulamasının değerlendirilmesi ve paylaşılması).

5.5 EK-5 İMAM-HATİP LİSELERİ HAFTALIK DERS PROGRAMI

İMAM HATİP LİSELERİNDE VE ANADOLU İMAM HATİP LİSELERİNDE
2014-2015 ÖĞRETİM YILINDA 9. ve 10. SINIFLARDAN İTİBAREN UYGULANACAK
HAFTALIK DERS ÇİZELGELERİ

İMAM HATİP LİSESİ HAFTALIK DERS ÇİZELGESİ					
DERSLER		9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF
ORTAK DERSLER	DİL VE ANLATIM	2	2	2	2
	TÜRK EDEBİYATI	3	3	3	3
	TARİH	2	2	-	-
	T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK	-	-	2	-
	COĞRAFYA	2	2	-	-
	MATEMATİK	6	6	-	-
	FİZİK	2	2	-	-
	KİMYA	2	2	-	-
	BİYOLOJİ	3	3	-	-
	SAGLIK BİLGİSİ	1	-	-	-
	FELSEFE	-	-	2	-
	YABANCI DİL	2	2	2	2
	BEDEN EĞİTİMİ/ GÖRSEL SANATLAR/MÜZİK	1	1	1	1
	TRAFİK VE İLK YARDIM	-	-	-	1
TOPLAM		26	25	12	9
MESLEK DERSLERİ	KUR'AN-I KERİM	6	4	4	4
	MESLEKİ ARAPÇA	5	4	4	3
	TEMEL DİNİ BİLGİLER	2	-	-	-
	SİYER	-	2	-	-
	FİKİH	-	2	-	-
	TEFSİR	-	-	2	-
	KARŞILAŞTIRMALI DİNLER TARİHİ	-	-	-	2
	HADİS	-	2	-	-
	AKAİD VE KELAM	-	-	2	1
	HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA	-	-	-	2
	İSLAM KÜLTÜR VE MEDENİYETİ	-	-	-	2
TOPLAM		13	14	12	14
SEÇMELİ DERS SAATİ TOPLAMI		-	-	16	17
REHBERLİK ve YÖNLENDİRME		1	1	-	-
TOPLAM DERS SAATİ		40	40	40	40

ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ					
HAFTALIK DERS ÇİZELGESİ					
DERSLER		9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF
ORTAK DERSLER	DİL VE ANLATIM	2	2	2	2
	TÜRK EDEBİYATI	3	3	3	3
	TARİH	2	2	-	-
	T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK	-	-	2	-
	COĞRAFYA	2	2	-	-
	MATEMATİK	6	6	-	-
	FİZİK	2	2	-	-
	KİMYA	2	2	-	-
	BİYOLOJİ	3	3	-	-
	SAGLIK BİLGİSİ	1	-	-	-
	FELSEFE	-	-	2	-
	YABANCI DİL	6	2	2	2
	BEDEN EĞİTİMİ/ GÖRSEL SANATLAR/MÜZİK	1	1	1	1
	TRAFİK VE İLK YARDIM	-	-	-	1
TOPLAM		30	25	12	9
MESLEK DERSLERİ	KUR'AN-I KERİM	4	4	4	4
	MESLEKİ ARAPÇA	4	4	4	3
	TEMEL DİNİ BİLGİLER	1	-	-	-
	SİYER	-	2	-	-
	FİKİH	-	2	-	-
	TEFSİR	-	-	2	-
	KARŞILAŞTIRMALI DİNLER TARİHİ	-	-	-	2
	HADİS	-	2	-	-
	AKAİD VE KELAM	-	-	2	1
	HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA	-	-	-	2
	İSLAM KÜLTÜR VE MEDENİYETİ	-	-	-	2
TOPLAM		9	14	12	14
SEÇMELİ DERS SAATİ TOPLAMI		-	-	16	17
REHBERLİK ve YÖNLENDİRME		1	1	-	-
TOPLAM DERS SAATİ		40	40	40	40

İMAM HATİP VE ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ SEÇMELİ DERSLERİ

DERSLER			11. SINIF	12. SINIF
SEÇMELİ DERSLER	TEMEL İSLAM BİLİMLERİ	FIKİH OKUMALARI (1)	(1) (2)	(1) (2)
		TEFSİR OKUMALARI (1)	-	(1) (2)
		HADİS METİNLERİ (1)	(1) (2)	(1) (2)
		İSLAM AHLAKI (1)	(1)	(1)
		İSLAM BİLİM VE DÜŞÜNCE TARİHİ (1)	(2)	(2)
		KUR'AN OKUMA TEKNİKLERİ (2)	(2)	(2)
		ARAPÇA (METİN-MÜKÂLEME) (2)	(2)	(2)
		MESLEKİ UYGULAMA (1)	-	(1)
		İSLAM TARİHİ (1)		(2)
		İSLAM TARİHİ (1)		(2)
	TÜRK İSLAM SANATLARI	DİNİ MÜSİKİ (1)	(1) (2)	(1) (2)
		HÜSN-İ HAT (1)	(1)	(1)
		EBRU (1)	(1)	(1)
		TEZHİB (1)	(1)	(1)
	DİL VE ANLATIM	SEÇMELİ DİL VE ANLATIM (2)	(3)	(3)
		SEÇMELİ TÜRK EDEBİYATI (2)	(2)	(2)
		DİKSİYON VE HİTABET (1)	(1)	(1)
		OSMANLI TÜRKÇESİ (2)	(2)	(2)
	MATEMATİK VE FEN BİLİMLERİ	TEMEL MATEMATİK (2)	(2)	(2)
		İLERİ MATEMATİK (2)	(6)	(6)
		İLERİ FİZİK (2)	(4)	(4)
		İLERİ KİMYA (2)	(4)	(4)
		İLERİ BİYOLOJİ (2)	(2)	(2)
		ASTRONOMİ VE UZAY BİLİMLERİ (1)	(1) (2)	(1) (2)
	SOSYAL BİLİMLER	SEÇMELİ TARİH (1)	(4)	
		ÇAĞDAŞ TÜRK VE DÜNYA TARİHİ (1)		(4)
		SEÇMELİ COĞRAFYA (2)	(2) (4)	(2) (4)
		PSİKOLOJİ (1)	(2)	(2)
		SOSYOLOJİ (1)	(2)	(2)
		MANTIK (1)	(2)	(2)
		BİLGİ KURAMI (1)	(1) (2)	(1) (2)
		SEÇMELİ FELSEFE(1)	-	(1) (2)
		DEMOKRASİ VE İNSAN HAKLARI (1)	(1)	(1)
		GİRİŞİMCİLİK (1)	(1)	(1)
		YÖNETİM BİLİMİ (1)	(2)	(2)
		ULUSLARARASI İLİŞKİLER (1)	(2)	(2)
	YABANCI DİLLER	SEÇMELİ BİRİNCİ YABANCI DİL (2)	(2) (8)	(2) (8)
		SEÇMELİ İKİNCİ YABANCI DİL (2)	(2) (4)	(2) (4)
	SPOR VE SOSYAL ETKİNLİK	SEÇMELİ BEDEN EĞİTİMİ (1)	(2)	(2)
		SOSYAL ETKİNLİK (1)	(1) (2)	(1) (2)
	GÜZEL SANATLAR	SEÇMELİ GÖRSEL SANATLAR (1)	(2)	(2)
		SANAT TARİHİ (1)	(2)	(2)
		DRAMA (1)	(1)	(1)
	BİLİŞİM	BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİSİ (1)	(1) (2)	(1) (2)

	PROJE HAZIRLAMA (1)	(1) (2)	(1) (2)
--	---------------------	---------	---------

AÇIKLAMALAR

1. Haftalık ders çizelgeleri, 2014–2015 eğitim ve öğretim yılında ortaöğretim kurumlarının 9. ve 10. sınıflarından başlamak üzere kademeli olarak uygulanacaktır.
2. Haftalık ders çizelgelerinde ortak dersler, meslek dersleri ve seçmeli dersler bölümleri yer almaktadır. Ortak dersler, tüm ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin zorunlu olarak alması gereken zorunlu derslerdir.
3. Seçmeli derslerin kaç kez alınabileceği dersin adının yanındaki parantez içinde belirtilmiştir.
4. Çizelgedeki seçmeli derslerin haftalık ders saati sayıları, sınıflara göre parantez içinde ve seçenekli olarak verilmiştir. Öğrenciler her sınıfta parantez içindeki ders saatlerinden sadece birini seçebilirler. Örneğin; 11. sınıf seçmeli dersler bölümünde “Hadis Metinleri” dersi (1) (2) şeklinde yer almaktadır. Öğrenciler bu dersi ya "1" ya da "2" saat olarak seçeceklerdir.
5. Dil ve Anlatım, Seçmeli Dil ve Anlatım; Tarih ve Seçmeli Tarih gibi derslerin değerlendirmeleri ayrı ayrı yapılır. Bu dersler, farklı öğretmenler tarafından okutulabileceği gibi aynı öğretmen tarafından da okutulabilir.
6. Bilgi Kuramı ve Sosyal Etkinlik dersleri notla değerlendirilmez.
7. Seçmeli dersler, öğrencinin ilgi ve istekleri ile hedefledikleri yükseköğretim programları doğrultusunda öğrenci, veli ve okul tarafından ortaklaşa belirlenecektir.
8. Birinci ve ikinci yabancı dil derslerinde Bakanlar Kurulu Kararıyla öğretiminin yapılması kabul edilen yabancı diller okutulacaktır. Ortak ve seçmeli dersler grubunda yer alan birinci ve ikinci yabancı dil dersleri birbirinden farklı olmak zorundadır.
9. Seçmeli derslerde gruplar oluşturulurken Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinin ilgili maddesine göre işlem yapılır.
10. Öğrenciler bir alt sınıfta okudukları seçmeli dersi ve/veya saatini bir üst sınıfta değiştirebilirler. Birbirinin devamı olan derslerin seçiminde, öğrencinin öğrenimini gördüğü öğretim programının bir üstü olan programın uygulanması esastır.
11. Farklı sınıf seviyelerinde seçilen aynı derslerde öğrencilerin birlikte eğitim almaları sağlanabilir.
12. Anadolu İmam Hatip Lisesi ve İmam Hatip Liselerinde öğrenciler; “Beden Eğitimi, Görsel Sanatlar ve Müzik” derslerinden sadece birini seçerler. Görsel Sanatlar dersinde “Hüsn-i Hat”, “Ebru” ve “Tezhib”; Müzik dersinde ise “Dini Müsiki” programları uygulanabilir. Öğrenciler bu derslerden, alt sınıfta seçtikleri bir dersi üst sınıflarda değiştirebilirler.
13. Ders saatlerinin mevcut öğretim programlarında belirtilen ders saatinden az veya fazla olması hâlinde derslere ait öğretim programlarının amaç ve açıklamaları dikkate alınarak zümre öğretmenler kurulunca hazırlanacak programlar uygulanır.
14. Öğretim programı olmayan seçmeli derslerde -varsa- ilgili derslere ait öğretim programlarının amaç ve açıklamaları da dikkate alınarak zümre öğretmenler kurulunca hazırlanacak programlar uygulanır.
15. Anadolu imam hatip lisesi ve imam hatip liselerinde yıl sonu başarı ortalaması ile başarılı sayılamayacak ders “Kur’an-ı Kerim” ve “Dil ve Anlatım” dersidir.
16. 2014–2015 eğitim ve öğretim yılında 12. sınıfta okumakta olan öğrencilere 20.07.2010 tarih ve 76 sayılı Kurul Kararı, 11. sınıfta okumakta olan öğrencilere 28.03.2013 tarihli ve 18 sayılı Kurul Kararı ile kabul edilen haftalık ders çizelgeleri uygulanacaktır. Ancak bu öğrencilerden sınıf tekrarına kalanlar, tekrar ettikleri sınıflarda uygulanan haftalık ders çizelgelerine tabi olacaktır.